

cantu Historico. Ac Demosthenes, artis suæ princeps, Ithycydidis volumen octies descripsisse, totumq; ferè edidicisse legitur.

Quàm verò antiquitas studioſo Iuris necessaria ^{Historia necessaria Iurisconsulto.} sit, de eo nuper à Clarissimo Viro, Domino Doctore Petro Wesenbecio, quem honoris causa nomino, in promotione quinq; Doctorem Iuris grauiſſimè dictum est. Ex quibus omnibus statuere licet, Chronici Carionis PHILIPPICI notitiam ad futuros Theologos, gubernatores, oratores & iureconsultos maximè pertinere, vt ex eo pectus suum multiplici eruditione compleant. Qui verò tanquam gurgites atq; beluones, nati abdomini, non gloriæ, istud ipsum negligunt & contemnunt, nihilo melius, quàm pecudes, rerum initia retrò numerare possunt: & horum vita Dei pariter, hominumq; contemptrix est. Atq; hæc ferè sunt; Magnificè Domine Rector: Illustris Comes: Reuerendi & Clarissimi Viri, cum corona iuuenum nobilissima, quæ in gratiam auditorij de magnitudine rerum diuinarum, humanarumq; in Chronico Carionis PHILIPPICO, in medium adferre volebam. Nam quæ de charactere, forma Operis, & ornamentis cæteris restant, ea posterius, Deo volente, orationibus singulis persequemur.

D I X I

Auxilium meum a domino qui fecit celum et terram
TRACTATIO

DE POLYGAMIA

IN QVA ET OCHINI
APOSTATÆ PRO POLYGA-
MIA, ET MONTANISTARVM AC
aliorum aduersus repetitas nuptias argumenta
refutantur: addito veterum Canonum & qua-
rundam Ciuiliū legum ad normam Verbi
diuini examine.

EX THEODORI BEZÆ

*Vetuli prælectionibus in priorem ad
Corinthios Epistolam.*

GENEVÆ,
APVD EVSTATHIVM VIGNON.

M. D. LXXXVII. *Nescio finem Virtutis*

~~Job. Conrad. Cauesius D.~~
Job. Conrad. Cauesius D.

THE CITY OF NEW YORK

IN SENATE

JANUARY 1871

REPORT

OF THE

COMMISSIONERS OF THE LAND OFFICE

IN RESPONSE TO A RESOLUTION

PASSED BY THE SENATE

APRIL 1870

ALBANY:

JOHN B. LEECH, PRINTER.

1871.

100

100

100

100

100

100

100

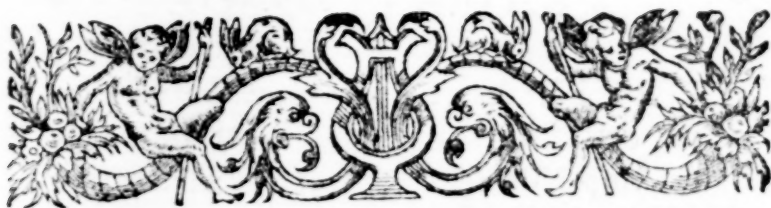
100

100

100

100

DE POLYGAMIA ET DIVOR- TIIS.

DVAS quæstiones explicare nunc cõstitui, quarum vna de Polygamia, altera de Divor-
tiis agam: ita tamen vt mul-
tas præterea cõtrouersias, in
causis matrimonialibus, quas vocant, oc-
currentes, decidam, quantum quidem
meæ, idest, Theologicæ professionis ra-
tio patietur. Primùm igitur de Polygamia
quærat.ur.

DE POLYGAMIA.

Polygamiam voco coniugij multiplica-
tionem, cuius duæ sunt species. Aut enim
vno eodémque tempore plures vxores du-
cuntur, aut soluto matrimonio alia vxor du-
citur: de quibus speciebus sigillatim dicam.
Priorem ergo Polygamiaæ speciem nego
a. ij.

Polyga-
mia quid,
& quot e-
ius spe-
cies.

4 TRACTATIO DE

vnquam in foro conscientia, vt loquuntur, licuisse vel licere. Contrarium nemo vnquam callidius vel impudentius defendit quam impurus ille apostata Bernardinus Ochinus, quibusdam dialogis à bono illo viro Sebastiano Castellione Latinè conuersis, quibus primùm respondebo: deinde, refutatis eorum argumentis, veram sententiam confirmabo.

Argumēta
Ochini
pro poly-
gamia spe
cie priore,
vnā cū re-
futationi
bus.
Primum.
Responsi.

Hæc sunt igitur ipsorum pro polygamie prioris defensione argumenta.

Primùm proferunt exempla multorum sanctorum Patrum, qui quum plures vxores habuerint, nusquam tamen leguntur hoc nomine reprehensi. Respondeo nec multitudine peccatium excusari posse peccatum coram Deo, nec vlllo temporis spatio posse contra Dei verbū præscribi. Talem autem ab initio fuisse Dei institutionem, vt vnus duntaxat cum vna legitimè consuesceret, suo loco ostendemus. Deinde, si vnquam licuit polygamia, licuit certè mundi initio, quū tunc necesse etiam fuerit (quod alioqui nature honestati magis repugnat quam polygamia) sororem à fratre duci: nec tamen ante Lamechum quenquam legimus plures simul vxores duxisse, ex quo satis intelligitur polygamiam sicut & reliquas corruptelas paulatim obtinuisse.

Oen. 5. 19.

Obiect. 1.

Excipit Ochinus etiam si non legamus quen-

quēquam ante Lamechum fuisse πολύγαμον,
tamen, quum Moses singularia illa omnia
non recensuerit, non consequi polyga-
miam à Lamecho cœpisse. Nam etiam,
inquit, simili ratione efficeretur Cainum Gen. 4. 17.
suscepisse vnicum tantum filium: & eius 18.
quoque posteros, quorum singulares dun-
taxat proles Moses recenset, quum tamen
Cainum dicat ciuitatem condidisse. Responſio.
Reſpondeo quòd Moses vnicum tantum Cai-
ni filium recenseat, quanuis plures sustule-
rit, causam esse manifestam: quoniam vi-
delicet, non est ei propositum damnatæ
illius familiæ singulas genealogias texere,
sed tantum recensere continuam Patrum
seriem ad diluuium, quos electæ vni fami-
liæ Seth opponit. Doceat autem nos Ochi-
nus si ante Lamechum vsitata fuit polyga-
mia, quorsum Moses hoc expresse notarit
in Lamecho.

Obiicit rursum Ochinus illam Lamechi Obiect. 2.
polygamiam Deo non displicuisse, quum
ex illa nasci voluerit ingeniosissimos filios,
& vtilium artium inuentores. Responſio.
Reſpondeo absurdissimam esse hanc consequutionem.
Dona enim illa, quæ filiis Lamechi Deus
tribuit, sunt ex eorum genere, quæ pro sin-
gulari sua bonitate ipsis etiam impiis libe-
raliter communicat. Deinde vt demus Deo
gratos fuisse liberos ex illa polygamia sus-
a. iij.

6 TRACTATIO DE

ceptos, non tamen consequetur polygamiam Deo placuisse, nisi fortè placet simili argumento colligere placuisse Deo scortationem Gileadi, quòd ex meretrice sustulerit Iephtam, cuius fides ac aliæ multæ virtutes insignes celebrantur.

3 Cæterum etiam si Patres non legamus de polygamia fuisse reprehēsos, illos tamen idcirco rectè fecisse non consequitur. Nam ne Iacobi quidem incestum, ut qui duas simul sorores duxerit, reprehensum legimus: neque filiarum Lothi, cum patre concubitum: neque iniquissimum illud Dauidis pro Siba iudicium cōtra Miphiboseth, neque alia etiam multa. Habuerunt Patres verbū Dei, habuerunt legem naturæ quantumvis corruptæ, à qua oportuit conscientiam ipsorum redargui.

Patrū polygamia quatenus tolerabilis.

Concedo tamen multa esse quæ culpam Patrum eleuent, ne quis illos existimet à nobis inter impuros illos scortatores vel adulteros numerari. Primū enim, tollendæ potiùs prolis, quàm turpis libidinis explendæ gratia, polygamos fuisse plerosque satis constat: quanuis homines etiam nonnullos hac in re fuisse minimè sit diffitendum, ut ex ipsius Iacobi Rachelem præ Lia diligētis, & Dauidis nō vna historia liquet. Solomonem autem & plerosq; ipsius successores nō est quòd à magna incontinentia

excu-

excusemus. Deinde quanuis exempla maiorum non efficiant, quominus peccata sint peccata, tamen leuior est eorum culpa qui peccant eorum hominum exemplis, quos alioqui sanctos & honestos fuisse constat, quàm qui primi aliquid audent ambigente conscientia. Iudicandi enim sunt illi iudicij potiùs errore quàm aperta improbitate vel de industria peccare: præfertim quoties exemplorum multitudo effecit, vt peccatum quandam rei indifferentis veluti speciem induerit, sicut in polygamia factum est. Præterea non inuitus agnosco Deum in politia Israelis, atque a-
 3 deò in illis populi sui primis auctoribus, ad polygamiam veluti conuiuere pro sua clementia voluisse, non modò ea ratione qua libellum Diuortij permisit (quem tamen nunquam simpliciter probauit) sed etiam vt præstandæ suæ fidei de innumerabili multitudine ex paucissimis oritura, quendam aditum hoc etiam modo sibi patefaceret. Et si autem bene vsus est eo Patrum facto Dominus, non consequitur tamen nullum in ea re fuisse peccatum, in qua Patres à Dei verbo deflexerunt. Sic delegit sibi Solomonem Dominus, nec tamen
 2. Sam. 12.
 10. probauit Dauidis cum Solomonis matre coniugium, vtpote quod disertè reprehendat: cuiusmodi multa exépla proferre
 a. iij.

- Obiectio.** ex Sacris historiis possemus. Hi: verò si quis roget, quid igitur sentiam his Patribus factum esse quos in illa polygamia perseverasse, nec tamen pœnituisse legamus: respondeo, quòd perseverarint, & eius fortasse illos non pœnituerit, idcirco factum quòd hoc suum peccatum non satis intelligerent, ob eas quas diximus causas. Nego tamen hoc illorum factum venia non indiguisse. Etsi autem ad misericordiam requiritur pœnitentia, tamen non necesse est singulorum peccatorum expressè nos pœnitere. Quàm multa enim non rectè fiunt, quæ tamen sceleratè non agimus, sed duntaxat non satis erudita conscientia? & quàm multa sunt, quorum obliuiscimur? Quum autem Patres illi sese in omnibus vitæ suæ partibus miserrimos esse peccatores etiam atque etiam agnouerint, non dubium est quin hæc illorum pœnitentia, & fides in venturum Christū, ipsos seruauerit. Denique etiā si Patres expressis verbis non fuerunt à Deo de polygamia reprehensi, dico tamen variis & acerbis pœnis satis apertè fuisse demonstratum quantopere illam improbare. Hinc illa Saræ & Agaræ contentio, quam non tantum electio matris, sed etiā Ismaelis exhereditatio consequuta est. Hinc Liæ & Rachelis rixæ & æmulationes, itémque Annæ & Phenennæ: idque etiam

Gen 16.

Gen. 30.

etiam ex tragicis multis familiæ Davidis ^{1. Sam. 1. 16.} sceleribus, & multorum Regum Iuda tristissimis exemplis liquet.

Obiicit tamen Ochinus dissidia etiam ^{Obiect. 3.} fuisse inter Esau & Iacob, & frequentissimè, testibus quoque Comicis, lites inter socros & nurus exoriri, nec propterea tamen damnari ^{πολυτεχνία} neque affinitatem quæ matrimonio contrahitur. ^{Respons. 2.} Ego verò minimè inficio: quin hoc verum sit. Dico tamen huiusmodi lites, ex sola hominum improbitate, non autem exre ipsa, exoriri, vt in polygamia accidit. Neque enim Cain odit Abelem, neque Esau Iacobum aliam ob causam, quàm quòd ipsi peruersi & improbi essent, adeò vt suos etiam patres despicerent, Æmulatio autem inter illas mulieres ex eo ipso orta est, quòd vna alteram corrualem pati non posset.

Alterum Ochini argumentum est, Quòd ^{Secundum.} nulla expressa lege polygamia prohibeatur. ^{Respons. 1.} Ego verò respondeo non esse scriptas leges de rebus omnibus, quòd ipsi etiam Iurisconsulti minimè dissimulant, Relinquant enim multa Legislatores omnes quæ ex consequenti vel licere vel non licere facile iudicatur. Id autem vel maximè apparet ex primi ante diluuium seculi & proximorum temporum historia. Neque enim

iis temporibus (quæ legibus ab ipsa natura, potiùs quàm ab alio vllò Legislatore positis regebantur) scriptam aliam legem inuenimus quàm de homicidio: & tamen Iuda nulum suam Thamaram (quam adulteram esse suspicabatur, quoniam videlicet postremum suum filium ei desponderat) ² flammis adiudicat. Porro quæ ratio damnat adulterium cum muliere soluta, damnat multò magis polygiam. Præterquam enim quòd Deus vagas libidines prohibet, peculiarem rationem esse oportet, cur grauiùs peccet, qui quum sit alterius maritus rem habet cum soluta, quàm qui solutus cum soluta scortatur. Ratio autem hæc est, quoniam ille non in sese tantùm, sed in suametiam vxorem peccat, hic verò non item. Et rursus ille ideo in vxorem suam peccare dicitur, quoniam corpus suum quod vxori mancipauit, scortò iure tradere non potest. Sic autem argumentor à comparatis. Si peccat maritus, qui absque commercij diuturnioris spe aut voluntate cum soluta coit, multò magis peccat qui fidem vxori datam violans, alteri sese perpetuâ consuetudinis vitæ obligatione tradit, vt fit in polygamia. Itaque naturæ lex adulteria & furta suiipsius prohibens, polygiam quoque euertit. Sed & ipsa ordinatio coniugij à Deo perscripta

pta polygamiam prohibet à consequenti. Nam qui sunt caro vna, tunc vna esse desinunt, quum altera pars cum tertia quapiam carne vnum fit, quæ non est vtriusque illius communis. Vxorem autem suam superinductam priori, certum est fieri vnam carnem cum marito duntaxat, non autem cum priore vxore: ex quo efficitur istiusmodi maritum, dum fit vna caro cum superinducta, desinere vnam esse carnem cum priore, aut certè velut in duas partes discerpi, vt neutra totum habeat, sed tantum dimidium. Quid igitur illis fieret, qui plures etiam vxores duabus haberent? quotam illi sui partem primæ vxori relinquerent?

Aliud Ochini argumentum huiusmodi est. Dicit Dominus Dauidi per Prophetam Natham, Dedi tibi domum domini tui, & vxores domini tui in sinum tuum. Tertium.
2. Sam. 12. 8 Dauid ergo videtur auctore Domino plures habuisse vxores. Respondeo nusquam legi Dauidem accepisse sibi vxores ex iis quæ Saulis fuerant. Quod enim diuinant Rabbini intelligi hoc loco Æglam & Rispa, quæ primùm Saulis, deinde Dauidis vxores fuerint, commentitium est. Nusquam enim dicitur Ægla Saulis vxor, & Rispa quidem narratur fuisse Saulis concubina, nusquam verò Dauidi nu- Respō. 1. 2

phisse. Deinde si valeret Ochini argum-
tum, profectò non tantùm Polygamiam,
sed etiam incestus probaret: si quidem
consanguinei vxoris, eodem gradu iun-
gantur viro, quo ipsi vxori. Itaque non
magis licuit Dauidi ducere vxoris suæ Mi-
chol nouercas, quàm suam ipsius nouer-
cam. Ex hoc autem vtroque responso ef-
ficitur, quanuis locutio illa, IN SINVM
TVVM propriè & vsitatè de coniugiis di-
catur, illo tamen loco potestatem tantùm
& imperium declarare, sicut etiam inter-
dum Latini scriptores hac loquēdi formula
vtuntur: ac si diceret Dominus, Tradidi ti-
bi omnes domini tui facultates, ne excep-
tis quidem eius vxoribus, vt eas in ma-
nu & potestate haberes ac si tuæ ipsius vxo-
res essent.

Quartum.
Deut. 21. 15

Quarto loco sic colligit Ochinus: Ca-
uetur in Lege, vt si cui duæ fuerint vxores,
vna quidem dilecta, altera exosa: & exosæ
natus fuerit primogenitus, non possit pa-
ter filium dilectæ primogenitum antepo-
nere exosæ filio. Atqui fieri potest vt illa
exosa quæ prior liberos sustulit, posterior
tamen nupserit: ex quo efficitur vtriusque
matrimonij liberos pariter legitimos esse,
ac proinde posterius matrimonium non
minùs approbari quàm prius. Respondeo
vt suprà, Deum tolerasse in populo suo po-
lyga-

lygiam, (quanuis eam nunquam appro-
barit tanquam legi suæ consentaneam) i-
deoque in parentum successionibus meri-
tò habitos fuisse legitimos, etiam qui ex se-
cundis aut tertiis aut aliis deinceps vxori-
bus nati essent. Sed quid hoc ad conscien-
tiæ forum?

Quintum Ochini argumētum sic habet. Quintum.
Deut. 25. 5.
Iubetur in lege frater excitare fratris sine
sobole defuncti semen, nec additur excep-
ptio, nisi iam antea vxorem habuerit, adeò
vt hac lege polygamia etiam præcipi vi-
deatur. Respondeo exceptionem illam per
se satis intelligi, quia probabile non est vo-
luisse Dominum vt quispiam suum ipsius
semen, atque adeò vxorem suam negligens,
alienum semen excitaret, sed voluisse tan-
tùm fratrem in demortui locum substitui.
Id autem manifestè indicant verba legis
SI SIMVL HABITAVERINT FRA-
TRES : quibus verbis eos excipi apparet
qui vxorem, ac proinde familias seorsim
distinctas habebant. Quid si præterea ex-
cipiam quod verum est, specialem at-
que extraordinariam esse hanc speciem? Responſio.
Nam alioqui non modò simpliciter pro-
hibetur, sed etiam damnatur vt incestuo-
sum eiusmodi coniugium. Itaque hæc O-
chini conclusio si firma fuerit, ad incestum
non minùs quàm polygamiam proban-

Leuit. 18.

16.

dam valuerit.

Sextum.
1. Tim. 3.

Responſio.

Sextò sic argumentatur Ochinus: Vult Apostolus Episcopum esse vnus vxoris virum, ex quo liquet aliquos tum fuisse in Ecclesia polygamos, quos tamen Apostolus non arcet ab Ecclesia, sed duntaxat ab Episcopatu. Mihi verò dubium non est quin multi eo tempore polygami in Ecclesia fuerint, tum ex Iudæis, tum ex Gentibus, quanuis rara semper fuerint in Occidente polygamix istiusmodi exempla: sed qui iam tum essent polygami quum Christo nomen darent, quos tamen an Ecclesia non abiectis posterioribus vxoribus temerè admiserit, nolim sanè affirmare. Verùm vt eos fuisse toleratos demus, hætenus saltem vt inuitas vxores dimittere non cogerentur, noluit tamen Apostolus ex istorum numero deligi qui ministerio Verbi fungerentur, nimirum quòd infamis etiam in illis esset polygamia, ministros autem esse oporteat, quoad eius fieri potest, ἀνεπιλήπτος: nedum vt hinc efficiatur quod vult Ochinus. Nam quod ad eos attinet qui quum Christianos se profiterentur, vna vxore contenti non erant, quid de iis censuerit vetus Ecclesia vel ex eo liquet quòd Clerici istiusmodi nuptiis interesse prohibeantur, quibus etiam
non

non benedicebatur, sicut suo loco declarabimus.

Repulsus autem à verbo Dei Ochinus ^{Septimū.} ad istas rationes confugit. Si concederetur, inquit, polygamia, non ita crebra essent diuortia. Id ego verò prorsus inficior. Diuidit enim polygamia mutuum coniugum amorem, quem singulares nuptiæ inter honestos quidem coniuges, fouent. ^{Responsio.}

At enim, inquit rursus Ochinus, numerosior esset generis humani multiplicatio. ^{Octauum.} Respondeo, quærendam esse prolem legitimis modis: nec mala esse nobis facienda, vt bona eueniant. ^{Responsio.}

Excipit ille, admissos tamen olim fuisse ^{Nonum.} polygamos ad baptismum, quod fieri non debuit si scortatores vel adulteri habitati essent. ^{Responsio.} Respondeo eiusmodi polygamos etsi non probaretur eorum factum, minimè tamen inter scortatores vel adulteros fuisse numeratos. Plurimum enim interest inter scortatorem vel adulterum qui non nisi contra conscientiam peccat, & eum qui aliorum exemplum sequutus, plures alioqui honestas vxores prius duxerit quàm se in ea re peccare intelligeret. Demus autē Ecclesiam ad tempus tolerasse quod infectum reddi non potuit, nisi pars vtraque vltro consentiret, an propterea polygamiam licuisse consequetur?

16 TRACTATIO DE

Decimum Pergit tamen Ochinus, & hoc quoque argumentum torquet, Vxorem, inquit, habere non est repugnans rationibus ad salutem necessariis. Ergo neque uxores habere repugnat regno Dei, ad

Responsi quod admissi sunt Abrahamus, Iacobus, David, & alij multi polygami. Excipio quanuis regnum Dei non sit positum vel in coniugio vel in calibatu, nihilominus tamen abuti nos posse rebus quantumuis per se indifferentibus. Sit ergo per se *ἀδιάφορον* coniugium. Manendum est tamen in Dei verbo, quod iubet vt vni vna coniungatur. Deinde quid absurdius dici potest, quàm licere cuiuspiam centies aut millies bibere, quoniã intra modum licet bibere, & neque in esca neque in potu regnum Dei consistit? ² Præterea, vt concedam in coniugio non esse positum regnum Dei, at certè in eo positum est, vt Dei mandatis obsequamur, in quibus etiam multa de coniugio præcipiuntur. Et nemini dubium esse potest quin polygamum plures curæ necessariò velut in varias partes distrahant, quod ipsi etiam monogamo vsu venire testatur Apostolus.

Vndecimum.

Quid amplius? non est, inquit Ochinus, res monstrosa ut vnicum caput habeat multa membra: sed illud planè monstrosus est, vt vnum membrum habeat multa capita

pita. Itaque ut in mulieribus improbetur, in viris tamen probanda est polygamia. *Responsio.* Respōdeo hanc demum esse naturalem ac minime monstruosam corporis structuram, quæ ordini & numero à Deo opifice constituto respondeat. Itaque non minùs esset *ὁ θεὸς* vni capiti duos nasos, quàm vni naso tribui duo capita, quoniam videlicet singulis capitibus singulos nasos attribuit Dominus. Incepta est igitur illa Ochini conclusio, nisi fortè probarit, sicut multis membris vnum caput imposuit Dominus, sic etiam vni marito plures uxores assignasse.

Dicit præterea Ochinus multos Patres sic loqui de polygamia, ut eam simpliciter non condemnent. Sed quos patres citat? Leonem *Duodecimum.* quintum, Gregorium secundum & tertium, Romanos pontifices. Deinde sit hoc in genere responsum, examinanda esse scripta patrū ad Verbi diuini normam, quod Augustinus expressè monet inter ceteros, & aduersus Pelagianos scribens factitauit. *Responsio.*

At enim, inquit, miris laudibus effert Ambrosius Valentinianum, qui quum duas vno tempore uxores habuerit, atque adeò legem ut id liceret tulerit, nusquam tamen legitur hoc nomine vel ab Ambrosio, acerrimo aliqui disciplinæ Christianæ vindice, vel à quocquam alio reprehensus. Idem quoque de Carolo magno & aliis nonnullis Imperatoribus ac Galliarum regibus scribitur. *Decimū tertium. Nicephor. lib. 11. cap. 33.* Respondeo infirmissimum esse istud argumentum. *Responsio.* b. j.

Notum enim est quàm licentiosi sint interdum in nonnullis Principes alioqui pij & religiosi: neque perscripta sunt singula Episcoporum dicta vel facta. Quòd si huc deueniendum esset vt probaretur quicquid non fuit in principibus expressè reprehensum, quid obstat quominus baptismi ad extremam vsque ætatem dilationem probemus, Constantini magni exemplo, in quo tamen Imperatore laudando Græci etiam optimi Episcopi modum tenere non potuerunt? Sed quod Ecclesię veteris de polygamia iudicium fuerit, ex veteribus Canonibus petendum est, qui digamis benedici prohibent: nec placuisse illam Valentiniani legem satis ex eo constat, quòd vnà cum ipso est sublata, sicut nemo est olim inuentus qui illam Antiochi de nouerca duenda, & alteram Claudij de fratris filia patruo collocanda sequeretur.

Plutar. in
Demetrio
Sueton. in
Claudio.
Argumen-
ta contra
priorē po-
lygamia
speciem.
Primum.

Et hætenus quidem Ochino ceterisque polygamia defensoribus sit responsum. Deinceps autem solidis firmisque argumentis illam oppugnabo, primùm quidem petitis à triplici coniugij fine. Nam quod ad prolis propagationem attinet, quamuis in speciem videatur quispiam plures liberos ex pluribus vxoribus quàm ex vna tollere posse, certum est tamen non posse fieri vt pluribus vxoribus vnus vir debitum soluat, quin eius corpus mirum in modum exhauriatur & insigniter lædatur. Quales ergo liberos polygamus iste fuscipiet? vt interea turpissima & nefaria plu-
rima

fima præmittam. Jam verò si communem vitæ societatem spectemus, quis non videt negligi quod à multis curatur? Omitto infinitas rixas, quas ex æmulatione oriri necesse est, adeò vt nulla penè vitæ societas, nulla tranquillitas sit in polygamia, sicut non tantùm ex Abrahami & Iacobi historia liquet, verùm etiam ex eo ipso quod de impuro illo Mahomete referunt, quem affirmant in vxoris suæ odium polygamiam sanxisse. Denique quum idcirco etiam ordinatum sit à Deo matrimonium, vt aduersus scortationem remedium esset, tantùm abest vt polygamia scortationem tollat, vt etiam castos alioqui & pudicos homines ad immoderatam libidinem accendat, sicut copia cibi gulosos, & copia vini ebriosos facit.

Illi ipsi certè damnant polygamiam, qui illam vsurpabant, quod videre est in Labane Iacobi socero. Cur.n.obtestatur Iacobum, ne suis filiabus alias vxores superinducat, nisi qd iniuriâ illis hoc modo factum iri existimabat?

Secundus.
Gen.31.56

Sed & Romani Imperatores & quidem nonnulli inter eos acerrimi Christianæ religionis hostes, veluti Diocletianus & Maximianus, polygamiam his verbis damnât, Neminem (aiunt) qui sub ditione sit Romani nominis, binas vxores habere posse vulgò patet, quum etiâ in edicto Prætoris huiusmodi viri infamia notati sint. Extât & alię eiusmodi sanctiones, adeò quidē vt Arcadius & Honorius de Iudæis quidem polygamiam concedant.

Tertium.
l.2. C. de incest. & inut. rump.
l.1. D. de iis qui not in f.
l. eum qui C. ad leg. Iul. de adult.
Inemo C. de Iud.
Obiectio.

Excipit tamen Ochinus, nec Prætores nec Imperatores illos simpliciter prohibere plures vxores, quum permittant concubinas: sed hoc tantum velle vt vnica sit materfamiliâs.

Respons. Respondeo, nos quoque non niti istiusmodi constitutionibus Imperatorum prophanorum, neque prætorum Romanorum edictis: sed hoc tamen maximè pro nobis facere, vt ostendamus polygamiâ nihil aliud esse quàm vagæ libidinis ipsi naturæ honestati repugnâ tis velamentum, quòd homines, sola præeunte naturæ luce, illam vt infamem damnamdam esse cognouerint, quanuis humanum quiddam passi, concubinas tolerarint.

Quartum
Canon.
Apostol.
17. Neo.
ca. 3.

Sed à legibus penitus humanis, agè ad sacros Canones progrediamur, quos tamen vti nam patribus ad vnicum Dei verbum exigere placuisset. Ij certè digamos, id est, vt ipsi loquuntur, τὸς ἐν ὁμοίᾳ συμπλακέντας, siue πλείστοις γάμοις συνεπιπλέοντας arcet ab Ecclesiæ benedictione, & durissimis ὀπιτιμίοις multât.

Obiectio. Sed excipit Ochinus, Canones tamen illos vetustiores & puriores simpliciter non prohibere nec dissoluere digamiâ. Respondeo

Responsio. veteres Canones ne de incestis quidem nuptiis dirimendis agerent: quia ciuilis erat Magistratus munus sub Imperio Romano leges ferre de diuortiis, tum verò multò magis, quia verbum Dei & iudicium Ecclesiæ pœnitentiam infligentis, sufficiebat admonendis eiusmodi polygamis, vt ab illicito cōcubitu abstinerent, quum nulla sit pœnitentia

tia eorum qui in peccatis perseverant.

Præterea rem alienam nemo invito Domino potest bona conscientia alteri donare. Quintum.

Vir autem nō habet in potestate suum corpus. 1. Cor. 7. 4

Ergo illud alteri mancipare non potest, cuius usu ne ad tēpus quidem alter alterum fraudare potest. Sed excipit Ochinus pos- Obiectio

se virum cum priore vxore contrahentem, hanc adicere conditionem, vt aliam superinducere sibi liceat, & posse quoque priorem vxorem iuri suo renūtiare, vt altera possit ex eius cōsensu superinduci, sicut Sara suā Agarem Abrahamo, Lia & Rachel suas ancillas Iacobo subdiderunt. Ego vero respondeo Responsio

hanc esse coniugij naturam vt includatur pactum de indiuidua vitæ consuetudine, & mutuo sese in solidum alter alteri vtendum tradat. Itaque si addatur illa exceptio, coniugiū non erit, nec duo fient vna caro, siquidem ter- 1.

tiz locus relinquitur. Deinde, iuri quidem suo quispiam renuntiare potest, at non alieno. Coniugij autem vinculum non astringitur vno contrahentium consensu, sed multo magis ipsius Dei vtrūque cōiungentis auctoritate: cui nihil detrahare potest mutata contrahentium voluntas, quum dicat Christus, 2

Quod Deus coniunxit, homo non separet. 3
Præterea, quum iuri suo quispiam renuntiat, diligenter considerandum est, quousque ius illud protendatur. In coniugio autem, alter alterius corpus sic possidet, vt eo quidem vti possit, ad alium verò suo arbitratu illud transf

b. iij.

ferre non item, manēte nimirū penes Deum directo dominio, qui etiam vsum illius certis conditionibus definiit. Ex his autem etiam illud consequitur, Saræ irēmque Liæ & Rachelis factum culpa non carere, nec in exemplum trahi oportere.

Sextum.

Sed agē, expendamus primam matrimonij institutionem: & primū quidem obseruemus vnā cum vno à Domino copulari: & mox dicere Adamum, HOC NUNC OS EX OSSIBVS MEIS. Deinde & illud quod sequitur, ET ADHAEREBIT VXORI SVÆ (non, VXORIBVS SVIS:) & illud quoque, ERUNT DVO (non, PLVRES) IN CARNE VNA: quæ omnia manifestè polygamiā evertunt. Itaque miris modis conatus est impurus Ochinus hūc locum nobis extorquere.

Obiect. 1.

Nam (inquit) etiam si Deus vnā cum vno coniunxit, singula tamen Dei facta nos non obligant absque expresso ipsius mandato: alioqui, dicendum fuerit vtendum nobis esse vestibus pelliceis, quoniam eiusmodi veste Dominus Adamum & Eam induit: neque celebrandam nobis esse Cœnam Domini, nisi vespere, in aliquo cœnaculo, inter duodecim homines, panibus azymis, & Paschæ fe-

Respō. 1. Ito. Ego verò primū respondeo, nos hīc non considerare simpliciter quod vnus cum vna fuerit à Deo coniunctus, sed ea simul coniungere quæ sequuntur, nempe ET ADHAEREBIT VXORI SVÆ, ET ERUNT DVO IN CARNE VNA. Deinde dicō hęc

co hæc verba , ADHAEREBIT VXORI
 SVAE, significare expressam Dei mandatum:
 ita verò ERUNT DVO IN CARNE VNA,
 expressam Dei benedictionem continere,
 sed quæ ad duos tantum pertineat. Præterea quum hoc Dei factum sumimus pro cer-
 ta omnis legitimi matrimonij norma , tres
 sequimur diuinæ voluntatis interpretes om-
 ni exceptione maiores. Primum enim Ma-
 lachias propheta disertè hoc ipsum inculcat, ¹⁵ Malach. 2
 his verbis aduersus polygamos vtens, Nón-
 ne (inquit) vnum fecit? & tamen ei non de-
 erat spiritus abundantia. Et cur vnum fecit?
 quærens semen Dei. Itaque ibi pronuntiat
 Dominus, tolerabilius peccare qui vxores
 priores abiiciunt, quàm qui illis retentis alias
 superinducunt. Ipse autem Christus Filius ^{Mat. 19. 4}
 Dei de diuortio differens, quo negat matri-
 monium in foro conscientie vnquam fuisse
 dissolutum, Iudæos reuocat ad illud Dei fa-
 ctum tãquam ad certam & inuariabilem ma-
 trimonij regulam: & illa Moysis verba expen-
 dit, MASCVLVM ET FOEMINAM (NON
 FOEMINAS) CREAVIT. Itidem Paulus al-
 ludens proculdubio ad illum Moysis locum,
 disertè scribit, Vnusquisque SVAM Vxo-
 REM, & vnaquæque SVVM VIRVM ha-
 beat. Postremò quod ad illam Ochini obie-
 ctionē attinet de Cœna Domini & vestibus
 pelliceis, concedo singula Dei facta nos nec
 debere sequi per omnia, nec etiam posse si
 maximè velimus, quoniam non quicquid se
 b. iiij.

3

Mat. 19. 4

I. Cor. 7. 2

4

cit, etiam faciendum præcepit. In præceptis autem Christi, cuiusmodi est illud, **HOC FACITE**, dico accidentarias circumstantias à re ipsa esse distinguendas. Hoc autem vel illo tempore, loco, pane, numero Cœnam celebrare, circumstantiæ sunt quæ necessariò variantur: in quibus danda est duntaxat opera, ut ritè & ordine omnia fiant, eo videlicet tempore, loco, pane, numero, qui maximè conueniant. Sed panem & vinum sumere & benedicere: panem frangere, dare accipere, manducare: vinum itidem cum benedictione tradere, accipere & bibere. illa demum sunt quibus cõstat sacramentalis actio, quæ proinde prætermitti nec possunt, nec debent.

- Obiect 2.** Sed rursus ad illud, *Adharebit uxori suæ*, respondet Ochinus, scriptum etiam esse, *Diliges proximum tuum*, ac proinde illis verbis nõ videri vxorum multitudinem prohiberi, nisi ex hoc etiã colligamus vetari ne plures proximos diligamus. Respondeo nos non simpliciter considerare verba illa, *Vxori suæ*, sed totam illam sententiam, *Adharebit uxori suæ*, qua significatur peculiaris quædam coniunctio multo arctior, quàm vllum vel sanguinis vel vulgaris amicitia ac societatis vinculum: utpote quæ hanc vim habeat, sicut exponit Paulus, ut alter in alterum seipsum transferat, & alter cum altero totus cohæreat. Hoc autem fieri non posset, si pars vna mariti cum vna vxore, altera cum altera vxore cohæreret quia

quia duæ vxores non possunt in solidū vnus mariti corpus possidere: quoniam realis, ipsiusque adeò, vt loquūtur, facti est mutua ista corporum coniūctio. Aliud autem est dilectio proximi, quæ, quum in animo & voluntatis consensu tota posita sit, multitudine eorum quos amamus, non impeditur: imò quodammodo adaugetur.

Præterea ad illud, *Erunť duo* in carne vna, respondet Ochinus, Mosen particulam illam *duo* non expressisse. At ego respondeo blasphemiam esse hanc Ochini exceptionem, vt-pote quæ aduersus Christum ipsum torqueatur. Dico præterea hæc verba vel Adami coniugio non conuenire (quod est dictu absurdum) vel de duobus intelligenda esse, non de pluribus, (quanuis Moses duorū numerū non expresserit) quum tūc nō extarent plures homines quā illi duo, videlicet Adam⁹ & Eua.

Sed vult Ochinus hanc esse illorum verborum sententiam, vt vir iubeatur diligere vnāquāque vxorem suā, ac si eadem cum ipso caro idēque corpus esset. Ego verò credēdum esse dico Christo non Ochino. Christus autem illam particulā *duo* expendi iubet, ex qua colligit eum esse adulterum qui dimissa priore vxore, excepto adulterio, alteram ducat: quod quum ita sit, multò certè grauius peccare dicendus est qui plures simul vxores habet. Nego etiam hanc esse verborum Adami sententiam, quam Ochinus comminiscitur, sed hanc potius, Deum sic benedic-

Obiect. 3.

Respons. 2.

Obiect. 4.

Respons. 1.

re duobus matrimonio iūctis, vt duo esse de finant, sicut ex verbis Moſis ipſe Chriſtus colligit.

Obiect 5.
Mat. 18. 19. Rurſum obiicit Ochinus ſcriptum etiam eſſe, Vbi *duo* conſenſerint ſuper terram, nec

Reſpōſio. tamen inde poſſe colligi non licere pluribus quàm duobus conſentire. Quasi verò dicam⁹ vbiꝛunque occurrit hæc particula *duo*, maiorem numerum excludi. Cur autē Chriſtus eo loco duorum vel trium meminerit, manifeſtum eſt, nempe non vt maiorem numerum excludat, ſed vt oſtendat ſe ne duorum quidem vel trium conſenſum ac fidem negligere, vt diſcat Eccleſia etiam ad ſummā paucitatem redacta, ſe Deo nihilominus curæ eſſe, & minimè irritas eſſe ſuas preces. Apud Moſen autem duos non plures coniungi, duobus non pluribus benedici, ne ipſe quidem Ochinus inficiari poſſit: & Chriſtus hanc vult eſſe omnis legitimi coniugij normam.

Obiect 6.
Act. 4. 32. Obiicit præterea idem Ochinus illud ex Luca, Multitudinis credentium erat cor vnū

Reſpōſio & anima vna: ex quo colligit poſſe quempiam cum pluribus vxoribus vnā carnem eſſe. Reſpōdeo abſurdiſſima hæc eſſe, quum plurimum inter ſe differant animorū & corporum coniunctio. Iam enim antea diximus nihil impedire quominus voluntate & affectu cum multis cohæreamus, ita vt animus nō diſtrahatur, ſicut animus Ionathæ dicitur conglutinatus cum animo Dauidis quod tamen

men vix ac ne vix quidem fieri potest, si inter se dissideant quos amamus: quo sensu Dominus dicit non posse nos duobus dominis servire. Sed in corporum coniunctione, & usu, quæ vocant, reali, fieri non potest, ut vir cum priore vxore in solidum cohareat, si ad posteriorem quampiam sese adiungat.

Denique sic excipit Ochinus, Si in scortatione duo fiunt vna caro, etiam si scortator sit cum alia muliere matrimonio cõiunctus: multò magis quispiam cū secunda vel tertia vxore (sic deinceps) fiet vna caro. Ego verò hoc argumentum in ipsum Ochinum retorqueo. Concedo enim scortatorem cum scorto vnam carnem fieri: sed addo quod reticuit Ochinus, scortatorem quia cum scorto fit vna caro, definire esse vxoris si & carnẽ: quæ est: si etiã est cur propter adulterium potius quàm propter idololatriã (quod tamẽ scelus longè maximum est) diuortium concedatur: quia nimirũ potest aliquis esse idololatra, & tamen vxoris suæ caro: scorti autem & vxoris suæ caro simul esse nemo potest. Sic igitur argumentor: Si adulter definit esse vxoris suæ caro, multò magis idem statuendum est de polygamo, quoniam videlicet adulterium committere non est coniunctũ cum indiuiduæ vitæ pacto, ac proinde adulterium natura sui non tam repugnat matrimonio quàm polygamia.

Obiect. 7.

Responsio.

Postremò, pronuntiat Christus eũ mce- Septimã.
chari, qui dimissit vxore suã (excepta nimirum

causa adulterij) aliam ducat. Atqui si plures simul vxores habere liceret, non committeret adulterium quisquam aliam ducendo, siue priorem repudiaret siue minùs. Ergo prohibetur polygamia. Vult tamen Ochinus mœchandi verbū nihil aliud declarare quàm adulterij occasionem illi dimissæ priori vxori

Obiectio.

Responsio.

Mat. 5. 32.

præbere. Sed quis non potius Christo credat vtrumque simul dicenti, nempe cum qui excepta causa adulterij vxorem dimittat, facere vt illa mœchetur: quòd si præterea vxorẽ duxerit, mœchari? Deinde quomodo illud

Marc. 10. 11

ita explicabit Ochinus quod est apud Marcum, *μοιχᾶται ἐπ' αὐτῷ;*

Octauum.

Denique verbo ἔχειν, & nomine ἰδίων in hac Apostoli sententia *ἕκαστος τὸν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἔχειτω, ὡς ἑκάστη τὸν ἰδίον ἄνδρα*, multitudo maritorum & vxorum tam apertè prohibetur, vt polygamiam, meo quidem iudicio, nemo nisi præfractus & impudenter contumax tueri possit.

Nonum.

In Androm.

Postremò considerent saltem isti polygamix defensores, quid de hac re sapientes homines iudicarint, ex istis Euripidis sententiis,

οὐδὲ γὰρ καλὸν

*Δυσὸν γυναικῶν ἄνδρ' ἐν ἡνίας ἔχειν,
Ἀλλ' εἰς μίαν βλέποντες εὐναίαν Κύπριν
Στέργουσιν, ὅς τις μὴ κακῶς οἰκῶν θέλοι.*

Et rursus,

*Οὐδὲ ποτ' ἂν δίδυμα
Λυγρ' ἐπαινέσω βροτῶν,*

οὐδ'

Οὐδ' ἀνομιὰ τοῦ κέρους,
Ἔστι μὲν οἰκων,
Δυσμύεις τε λύπας.

Cuiusmodi alias sententias multas alij obseruarunt.

Cæterum & illud obseruandum est, hac specie polygamix comprehendendi non eos tantum qui pluribus simul vxoribus vtuntur, sed etiã qui vna aliam ob causam quàm ob adulterium repudiata (qua de re suo loco dicemus) aliam ducunt. Quum enim manifestè dicat Christus eiusmodi homines mœchari, constat prius vinculum in foro conscientie firmum permanere. Quòd autem Pontificij etiam ad nuda sponsalia hoc extendunt, hætenus verum est, vt polygamus censeatur qui vna sibi desponsa, neque legitimè diremptis sponsalibus, aliam sibi despondet, aut etiam re ipsa coniungit. Sponsalia enim verū esse coniugium (etsi non de facto, tamen de iure, vt vulgò loquuntur) vel ex eo liquet quòd mulierem alicui desponsam violans, punitur vt adulter, ex lege Domini: & libello diuortij in sponsalibus quoque opus fuisse colligi potest ex Iosephi & Mariæ virginis historia

Mat. 19. 9.

Deut. 22.
23.

Mat. 1. 19.

DE ALTERA POLY- gamia.

Contra al-
teram po-
lygamia
specie ar-
gumenta
Tertullia-
ni, cum re-
futacione.

ALTERA polygamia species est, quum quis soluto ri è matrimonio aliam ducit: quod nonnulli in quibusuis fidelibus damnant, vt præ cæteris Cathari & Montanistæ, quorum faciliè princeps fuit Tertullianus, vir alioqui maximus: nonnulli verò in Clero duntaxat, quæ vo-
cât. Nos autem è contrariò id omnibus Christianis semper bona conscientia licuisse ac licere constanter ex Dei verbo affirmamus. Ac primum quidem Tertulliani, deinde etiam cæterorum argumenta sigilla im refutabimus, veram sententiam postea firmis rationibus probaturi.

Primum.

Carnale quiddam est (inquit Tertullianus & pudori repugnans matrimonij repetitio: contra verò spiritualius & diuinius quiddam est, in vno matrimonio acquiescere, sicut Ecclesia vnum Deum pro marito suo credit & agnoscit. Respondeo honestas quoque & sanctas esse nuptias, sicut pronunciat Apostolus, absque vlla distinctione, siue primæ siue repetitæ fuerint. Quòd si credendum est iis quæ de Iosepho Mariæ virginis marito plerique veteres tradunt, voluerit sanè Christus quauis non ex secundis nuptiis (vt qui ne ex nuptiis quidem natus sit) tamen in secundis nuptiis nasci, quod est magnum illarum ornamentum, quum nunquã reprehendantur, imò generaliter, quemadmodum dixi, nuptiæ

Heb. 13. 4.

vt

ut impollutæ & honoratæ commendentur.
 Deinde, ut hoc, quàm illud per se diuinius ³
 esse vitæ genus Tertulliano cōcedamus, quis
 tamen propterea illicitum esse dixerit, quod
 minus est spirituale? An enim, obsecro, quo-
 niam excellentius est sermoni & precibus va-
 care in Ecclesia Dei, quàm cerdonem esse vel
 negociatorem, idcirco istas artes ut illicitas
 & nefarias damnabimus? Quid autem initio ⁴
 dixit Dominus hac de re? Non est bonum ^{Gen. 2.18}
 (inquit) hominem solum esse, id est (ut res i-
 psa ostendit) absque vxoris adiutorio. Ista ve-
 rò solitudo an non etiam eos comprehendit,
 quorum vxores obierint? Quòd autem exci-
 piunt nonnulli, dictum id esse ante peccatum, ⁵
 non modò pro illis non facit, verum etiam
 nostræ causæ magnopere fauet. Nam si pec-
 catum hanc vitam plurimis maximisque dif-
 ficultatibus & incommodis obnoxiam red-
 didit, eo sanè magis requiritur adiutorium,
 cuius opera commodius vitæ huius cursus
 conficiatur. Quid autem ad illud respondebit ⁶
 Tertullianus, quòd non modò vtilem & iu-
 cundum facit legitimi matrimonij vsum, ve-
 rum etiam planè necessarium? Incontinen-
 tiam dico & vstionem, cui remedium esse
 coniugium, ex Apostoli verbis manifestò li- ^{1. Cor. 7.2}
 quet. Est autem continentix donum non à na-
 tura, neque à voluntate per se, sed à mera gra-
 tia: ac proinde non omnis incontinecia dam-
 danda est, quum mihi quidem sit verisimile,
 etsi ante peccatum nulla fuit in mutua con-

iunctionis appetitione ἀταξία, tamen ne primos quidem illos nostros parentes, quum ad matrimonium essent diuinitus vocati, continentiaē perpetuæ domum habuisse, cuius nimirum nullus fuisset vsus. Præterea si spiritualius est in vna acquiescere, quàm matrimonium post vnā mortuam repetere, sanè multò magis etiam spirituale est ἀγαπᾶν manere quàm μονόγαμον esse. At si damndæ sunt idcirco secundæ nuptiæ, cur non etiam propter ἀγαπᾶν μονόγαμα? Porro sicut recurrente fame & siti stulti hominis fuerit repetitum cibi & potus vsum reprehendere, quia videlicet naturales non autem voluntarię sunt cibi & potus appetitiones, quas nisi moderatè saltem expleas, mortem consequi necesse sit: eadem certè ratione efficitur illos nō minùs insanire qui recurrente mutue coniunctionis cupiditate (recurrunt autem ad vstionem vsque, in iis omnibus qui donum continentiaē non habent) repetitionem matrimonij damnant, quum hæc quoque appetitio in suo genere non minùs sit naturalis quàm sitis aut fames: & nisi vstioni tempestiuū remedium à Deo constitutum adhibeas, periculum multò maius, nempe amittendi regni cælorum, subeatur. At enim (aiunt) ista matrimonij repetitio est magnæ incontinentiæ argumentum. Ego verò primū omnium dico id perpetuum non esse, quum qui plures vxores duxit, & multos annos postea cælebs vixit, continentior meritò sit habendus, quàm qui cum

Obiectio.

Respons.

vna ad extremam vsque senectutem fuit coniunctus. Sed vt ita esse demus, si nemo germanè Christianus est nisi qui continentia¹ donum habet, sanè vereor ne non modò ad summam paucitatem redacta, sed etiam abolita iam pridem fuerit Ecclesia. Imò vbi fuerit ante diluuium, & tot pòst annis, Ecclesia? Et quo tandem iure Abraham, alioqui in Agare non omni culpa vacans, ducta post Saræ mortem Cethura gloriosum illud Patris credentium nomen non amiserit? Est tamen, fateor, (quod & res ipsa conuincit) magna in hac humana imbecillitate ἀταξία, atque etiam scēditas, sed quæ (quum in ipsa re non hæreat, & singulari Dei bonitate, qua legitimo coniugio ab initio benedixit, excusetur) non impediat tum primarum, tum etiam deinceps repetitarum nuptiarum ἀγιασμόν, quas alioqui Spiritus sanctus nunquam præciperet. Denique⁴ quod affert Tertullianus de Ecclesia vnicum Deum sponsum agnoscente, Verè quidem, sed admodum imperitè dicitur. Quum enim neque Christus sponus, neque Ecclesia sponsa vnquam moriatur, mirum non est nullum hîc locum repetitis nuptiis relinqui. Quorsum autem hæc ad huius vitæ imbecillitatem? Pertinent igitur ista ad priorem polygamia³ speciem: isti verò posteriori de qua nunc differimus, nullo modo conueniunt, quum in repetitis nuptiis, non minùs quàm in iis quæ primæ contrahuntur, vnus cū vna coniungatur, ac proinde Ecclesia cum Chri-

sto spiritualis coniunctionis *nos p. ov* & in his
 5 & in illis eluceat. Quid, quòd vni Deo Eze-
 Ezech. 23. chiel vxores duas vno etiam tempore, Oho-
 lam videlicet & Oholibam collocat? Quid,
 quòd apud Paulum dicuntur fideles Chri-
 sto non nisi priore marito mortuo (peccato
 videlicet) nubere? Sed de his plura etiam
 deinceps.

Secūdum.

1. Cor. 7. 1.

& deinceps.

Pergit tamen Tertullianus, & inquit,
 Quum dicat Apostolus bonum esse homini
 mulierem non tangere, & nuptias non nisi
 penè inuitus concedat, idque ex humana æ-
 stimatione potius quàm ex diuina authorita-
 te, postea quodammodo reuocans quod ex
 necessitate indulserat (quia videlicet melius,
 id est minùs malum sit nubere quàm vri) o-
 portuerit autem nos tot seculis proficere: o-
 mnino putandum est Spiritus sancti afflatu
 regi qui nunc arctius quiddam & perfectius
 à Christianis exigunt, quum necessitatem il-
 lam cessare iam oportuerit. Respondeo *Bo-*
 num illic non opponi ei quod sit vitiosum &
 Dei voluntati repugnans. Nam si ita esset,
 non modò repetitæ sed primæ etiam nuptiæ
 vel essent à diabolo (quod apertè falsum esse
 liquet vel ex eo quòd matrimonij prohibi-
 tionem Paulus vocat *doctrinam demoniorum*)
 vel ita essent deprauatæ vt à Spiritu sancto
 nunquam laudarentur. Bonum igitur non a-
 liud apud Apostolum declarat quàm id quod
 commodum est, & ad hanc vitam absque di-
 stractione transigendam accommodatum.

Dein-

Deinde ne hoc quidem respectu vniuersali-
 ter & sine exceptione intelligendum esse af-
 firmo illud Apostoli dictum, id eorum tan-
 tum habitatione, in quos collatum est cō-
 tinentiæ donum. Id autem ipse mox decla-
 rat, præcipiens vt propter scortationem vnus-
 quisque (id est quisquis vritur, quia cōtinen-
 tiæ donum non habet) vxorem suam habeat:
 nunquam id certè suafurus nedum præceptu-
 rus, si mulierem attingere siue primis siue se-
 cundis nuptiis malum, hoc est vitiosum, &
 Dei voluntati repugnans esset, quum nō sint
 facienda mala vt bona eueniant. Peruertit
 etiam aliis multis modis eiusdem Apostoli
 sententiam Tertullianus. Verba enim illa,
Velim omnes esse vt ego sum, non sunt præ-
 cipientis sed optantis: idque non simpliciter
 (quid enim hoc aliud esset quàm humani ge-
 neris internecionem optare?) sed suorum
 temporum, atque ad eò Ecclesiasticæ potiùs
 vocationis habita ratione. Illud autem *ἅπασι*
 & alij post eum multi, sed ad illud po-
 tiùs quod proximè dixerat Apostolus, nem-
 pe vt vnusquisque vxorem suam habeat. Id
 ergo testatur Apostolus interpretandum ex
 æquo & bono, siue quoad eius fieri oportere
 (ad scortationem nimirum fugiendam) vide-
 bitur, non quasi vnicuique sine exceptione
 id præcipiatur. nisi malimus assentiri auctori
 libri de bono viduitatis, qui inter Augustini
 opera repositus est. Arbitratur autem ipse
 c. ij.

hoc intelligendum, non de coniugio quod liberorum procreādorū causa copulatur, aut fide pudicitiae coniugalis, & indissolubili, quandiu ambo viuunt, matrimonij sacramento (quæ omnia, inquit, bona sunt) sed de illo immodico carnis vsu qui in coniugum infirmitate agnoscitur, & interuentu boni nuptialis ignoscitur, de quo ait Apostolus, Secundum veniam dico, non secundum imperium. Illa verò verba, *Ego dico, non Dominus*, quum sic accipit Tertullianus ac si Paulus nō diuinitus sed humanitus hæc consuleret, à blasphemia non procul abest, & ne refutatione quidem eget. Denique quod idem Tertullianus dicit, oportuisse nos à temporibus Apostolorum proficere: rectè quidem dicit, sed hunc profectum dico positum esse in rebus longè aliis, nempe in fructibus Spiritus qui in epistola ad Galatas commemorantur. Errat autem vehementer qui perfectius aut melius quicquam in Ecclesia vel præstari posse arbitratur, quàm Apostoli mandarint. quod tamen de sui Montani paracleto miserè fascinatus Tertullianus somniat.

Tertium.

1. Ioan. 3. 3.

1. Pet. 1. 16.

Respō. 1.

Citat quoque Tertullianus locum illum Ioannis, Quisquis spem habet in eo sitam, castificat sese, vt & ille castus est: & illum Petri, Estote sancti, sicut & ille sanctus fuit, Christus videlicet in carne sua. Respondeo non omnia quæ fecit Christus: nobis ad imitationem proponi. Nam alioqui nobis esset omnibus ex virgine nascendum, idque in stabulo, &

lo, & quadraginta perpetuis diebus ieiunandum, & crux in carne verè ac reipsa subeunda: quæ omnia, vt & alia eiusmodi, quis ita insanit, vt à nobis exigat? Multa enim in Christo personalia fuerunt, id est ipsius personæ ac muneris propria. Quòd autem Christus fuit prorsus *dyuus*, si ad singulos Christianos pertineret, certè ne primæ quidem nuptiæ licerent, quas tamen Tertullianus ipse concedit. Et quorsum ipse Christus testaretur non omnes posse hoc verbum capere? Locus autem ille Ioânis, de generali sanctimonia tum corporis tum animæ intelligendus est, quæ nisi in matrimonio quoque vigeret siue primo siue repetito, nulli certè pij coniugati essent. Denique locum Petri ex Mose desumptum non rectè ad Christi carnem traducit Tertullianus, quû de purissima sanctissimâque ipsius Diuinitatis natura intelligatur, quamuis alioqui minimè negandum sit Christum, etiam secûdum carnem, esse perfectum omnis puritatis exemplar.

Præterea, inquit ille, scribit Paulus Christum missum esse, vt in eo omnia recapitularentur, id est ad suum caput & initium reuocarentur. Initium verò eiusmodi fuit vt Adamo vna vxor semel fuerit adiuncta. Et propheticè quoque tunc dictum est, *Et erunt duo in carne vna*. Sic etiam Noe, alter humani generis parens, monogamus fuit, & ipsius filij, & præstantissimi quique Patrum, vt Ioseph, Moses, Aaron, Iosue. Et si autem digamus fuit

Quantum.

c. iij.

Abraham, tamen quum ex fide iustificaretur, monogamus erat. Quòd si digamiâ eius recipiamus, recipiamus etiam circûci onē, quoniam non antea fuit digamus. Ego verò respondeo verbum *ανακεφαλαιούσθαι* nihil neque ad monogamiam neque ad repetitis nuptias pertinere, sed huc duntaxat vt significetur quum omnia prius essent extra Christum dissipata, in eum postea fuisse recollecta, sicut docti interpretes explicant. Deinde & hoc dico, minimè stabilienda esse dogmata ex particularibus exemplis. Addo & illud, non minùs multa, imò etiam plura reperiri posse exempla Patrum, istis repugnantia. Sed & Abrahamum constat multò prius digamum fuisse quàm circumcissum, quum Ismaelem demum circunciderit, annum iam agētem decimumtertium. Denique si quid valerent hæc argumenta, torquenda essent aduersus priorē polygamiz speciem, quia non minùs est vnus vxoris vir qui mortua vxore alteram ducit, quàm qui in vna superstite acquiescit: nisi fortè somniemus contra Pauli doctrinam, & sensum ipsum communem, ne morte quidem matrimonium dissolui, qua de re mox dicemus.

Quintum.

At enim, inquit Tertullianus, Lex prohibet sacerdotes matrimoniū repetere: sumus autem omnes in Christo sacerdotes. Respondeo nusquam in Lege extare prohibitionem huiusmodi, sed hoc tantum præcipi summo sacerdoti, vt nō aliam quàm virginem ducat, idque

Respōs. 1.
Leuit. 21.
13.

idq; mysterij causa, de quo alibi differemus. 2
Deinde quo iure Tertullianus externum il-
lud & carnale sacerdotium soli tribui Levi
peculiare, cum nostro spirituali & Christia-
nis omnibus communi comparat?

Colligit idem præterea Novi Testamenti Sextum.
exempla, vt Zachariæ monogami, & Ioannis
ἀγαπῶν: Simeon etiam (inquit) non fuit digā-
mus, Anna mansit vidua, solus ex Apostolis
Petrus maritus legitur. His addit Eliam *ἀγα-
πῶν*, & Moſen *μονόγαμον*, quos potissimum trās-
formationis suæ testes Christus delegit. Po-
stea colligit oportere Christianos istis præ- Responſo.
stantissimis viris esse similes. Respondeo mul-
ta poni in huius entymematis antecedente, 2
quæ si negentur, probari non possint. Dein-
de nego istiusmodi consequutionem, non
modò quoniam ex istis particularibus con-
stitui affirmans vniuersalis nō potest (quum
præsertim multò etiam plura proferri possint
exempla in contrariam partem) verùm e-
tiam quia placuisse istos ob eam ipsam cau-
sam, quòd alij quidem monogami, alij verò
essent *ἀγαπῶν*, probandum fuerit, quod certè
nunquam euincetur. Præterea si qua posita 3
esset præstantia, qualem isti imaginantur,
tum in *ἀγαπῶν* tum in *μονόγαμῶν*, illa certè isti
præstaret, ac proinde sicut ex *διδυμῶν* repre-
hensione Tertullianus *μονόγαμῶν* suam exor-
nat, ita etiam excludendi essent *μονόγαμοι* à
regno cælorum, & in Marcionis castra trans-
fundum, vt solis *ἀγαπῶν* locus relinqueretur:

quod quàm absurdū sit, ne Tertullianus quidem ipse ignorasset, utpote Marcionis hostis, nisi Montanus ipsum fascinasset.

Septimū. Profert præterea quosdam Scripturæ locos. Oportet enim, inquit, nos fieri pueris similes: pueri verò de nuptiis non cogitant. At-

Respōsio. ^{1.} qui si hoc ita se habet, ne primæ quidem nuptiæ licent. ^{2.} Quo verò respectu id postulet

Luc. 18. 17. Christus adeò quidem ut denuntiet nos alioqui in regnum cælorum nunquam ingressuros, nempe quod ad malitiam, non quod ad nuptias attinet, satis superque constat.

Octauum. Huc etiam idem detorquet aliud Christi dictum, nempe quòd oporteat nos esse colubæ similes, quam vnā, inquit, nouit masculus.

Respōsio. Huius autem rei penes illarum rerū scrutatores fides esto. Illud certè cogitare debuit Tertullianus, similitudinem illam ab ipso Christo restringi ad morum simplicitatem.

Nonum. Magis illud vrget quod ex Ioanne citat, **Ioh. 4. 18.** nempe quòd Christus sextum illius Samaritanæ virum negauerit esse illius maritum.

Respōsio. Sed in eo fallitur, quòd illam sextò nupsisse existimat, quum potius, quinto marito mortuo, scortari cœpisset, ac proinde à Christo non ut πολύγαμος, sed ut scortatrix reprehendatur.

Decimū. At enim, inquit, nuptiis semel duntaxat Christus interfuit, id est quoties illas celebrari voluit.

Respōsio. Quid si verò secundæ illæ erant nuptiæ, quibus Christus interfuit? quod tamen ut omittam, ne refutatione quidem eget hoc argumentum.

Per-

Pergit autem, & inquit: Si non licet separare diuortio quos Deus coniunxit, non licet etiā coniungere matrimonio quos Deus separauit. Respondeo ne hoc quidē nos agere, quod frustrā moliremur, nempe vt morte separatos rursū coniūgamus. Sed nimirum aliō torquetur hęc sententia à Tertulliano sic colligente: Si non possunt homines efficere vt diuortio disiungantur quos Deus matrimonij vinculo coniunxit: consequitur ne hoc quidē posse, vt nouo matrimonio coniungatur secūda vxor cum eo qui primis nuptiis cum alia coniunctus, ab illa postea est separatus. Assumit igitur Tertullianus duorum alterum in hoc argumēto: nēpe aut ne morte quidem planē dissolui vinculum, quod planē repugnat Apostolo, liberam esse mulierem pronuncianti post mariti mortem: aut istiusmodi separatione Dominū tacitē admonere superstitem personā ne de matrimonio deinceps cogitet: quod si quis inficietur, vt ego sanē inficior, quā tandem probabit Tertullianus? Vana est igitur tota hęc collectio: neque si ad secundas aut vlteriū etiam repetitas nuptias veniatur, vel dirimitur quod Deus coniunxit (quum ipsemet per mortem interuenientem diremerit quod coniunxerat) vel coniungitur quod separauerat, quum de separata persona non agatur rursū cū eadem coniungenda à qua disiuncta fuit.

Addit præterea: Si non licet repudiatae ad alium virum trāsire, consequitur repudiatam

Vndecimū.

Responso.

1. Cor. 7. 39

Duodecimum.

teneri viro quanuis discordi & inimico. Hoc autem si verum est, multò sanè magis videtur teneri viro, à quo nullo ipsius vitio, sed Dominicæ legis euentu, id est sola mortis neces-

Respōsio. sitate separata est. Respondeo hac etiam in re magnopere falli Tertullianū. Nam vt omit- tam quod modo dixi, pronūtiari videlicet li- beram vxorem post mariti mortem, vt nube-

Matt. 19. 9. re possit cui velit, Christus de diuortio disse- rens causam adulterij disertè exceptit. At si adulterio, (quod tamen per se mutuum cor- porum vsu non tollit) vinculum matrimo- nij abrumpitur, id ipsum sanè multò magis de morte dicendum esse nemo bene sanæ mentis ambiget.

*Decimū-
tertium.*

Sed non licet, inquit, postulare ab Episco- po, quod ipse habere non potest: Episcopos autem oportet esse monogamos. Ego verò &

Respōsio.

illud & istud nego. Quid enim prohibet quo- minus ab aliquo postulem, quod vt ipse sibi non habeat, mihi tamen ab alio largiatur? Nā alioqui certè virtus omnis eorum, quæ in Ec- clesia dicuntur & fiunt, à ministris penderet, non ab eo qui ministrorum opera vitur.

2 Deinde semel duntaxat contrahendi matrimo- nij necessitatem vel Episcopis vel aliis vl- lis Christianis à Domino simpliciter impo- sitam fuisse prorsus nego.

*Decimum
quartum.*

Sed aliud eiusdem argumentum, quanuis non ita manifestè ab ipso expressum, audia- mus. Oportet nos, vt bene quippiā velimus, id demum velle quod Deus vult, & id nolle quod

quod Deus non vult. Deus autem vel maritum vxore, vel vxorem marito priuans videtur omnino superstiti parti indicere vt extra matrimonium viuat, ac proinde vt sit cælebs, & nolle vt ad matrimonium redeat cuius vinculum ipse abruperit. Ego verò illud quidem maximè concedo, sed hoc prorsus nego. Et si enim certum est, quò nemo nisi volente Deo moriatur, quoties alter coniugum moritur, non placere Deo vt diuturnius sit illud matrimonium quod ipsemet morte dissoluit: nò tamen inde rectè concluditur partem superstitem ad cælibatum vocari, nisi simul habeat continentia donum.

Responso.

Erimus, inquit rursus ille, post mortem. Quòd si credimus resurrectionem mortuorum, vtique tenebimur cum quibus resurrecturi simus rationem de alterutro reddituri. Ego verò resurrectionem mortuorum credo, nos autem proximis rationem reddituros nusquam lego, nec etiam credo, in hoc potius occupatus, quomodo ne Deus quidem ipse mecum intret in iudicium, ac me potius sua misericordia per gratuitam in Christo remissionem peccatorum absoluat. Denique miror Tertulliano non venisse in mentem, hanc ipsam questionem esse de qua rogatus à Sadducæis Dominus, Erratis, inquit, nescientes Scripturas.

Decimè quintum.

Responso. 1

2
Mat. 22. 27

Imò, excipit Tertullianus, si in illo quo neque nubent, neque nubentur, sed erunt æquales angelis, non ideo tenebimur coniugibus

Obectio. 2

defunctis, quia non erit restitutio coniugij: imò eò magis tenebimur, quia in meliorem statû destinamur, resurrecturi in spiritale cõsortium, agniture tam nosmetipsos quàm nostros. Honoratior erit maritus, quo mundior factus erit. In vita æterna magis nō separabit quos coniunxit Deus, qui in ista vita separari vetat. Hæc ille à Montani paracletō fascinat, quæ ne refutatione quidem egent: tanti est momenti intra verbi Dei limites ita consistere, vt neque ad dextram neque ad sinistram declines. Institutû est porrò matrimonium initiò, quòd bonum homini non esset solum esse: illic verò, id est in Dei gloria soli certè non erimus, nec eiusmodi adiutorio egebimus, quia Deus erit omnia in omnibus. Finis coniugij alter, est humani generis propagatio, cuius tum aduenerit terminus. Scortationi verò quærendum nullum erit ibi remedium vbi hæredes Dei & coheredes Christi erimus. Quorsum igitur ista noui paracleti deliria?

Quarundā
Tertullia-
ni respon-
sionum re-
futatio.

Hæc sunt præcipua Montanistarum aduersus successiue repetitas nuptias argumenta, studiosius etiā, opinor, à Tertulliano quàm ab ipso Montano explicata. Operæpretium autem me facturum putavi, si in eorum gratiam (qui lectione illius alioqui maximi, sed maximo cum iudicio audiendi viri delectantur) ea quoque adiicerem quibus contrariæ partis, id est orthodoxorum rationes aggressus est refutare.

Itaque

Itaque ad locum illum Pauli planū & pe-^{1. Cor. 7. 39}
 nitus perspicuum, *Mulier iuncta est inquan-*
tum temporis vivit vir eius: si autem mortuus fue-
rit, libera est, cui vult nubat: tantum in Domino,
 ita respondet vt neget sic concedi licentiam
 secundi matrimonij post fidem Christo da-
 tam. Primū quoniam Paulus sibi ipsi repu-
 gnaret. Si enim, inquit Tertullianus, secun-
 das nuptias remittit quæ ab initio non fue-
 rint, quomodo affirmat omnia ad initiū re-
 colligi in Christo? Si vult nos iterare coniu-
 gia, quomodo semē nostrum in Isaac semel
 marito auctore defendit? quomodo totum
 ordinem Ecclesiæ de monogamis disponit?
 Hæc ille, cuius primum argumentum antea
 refutauimus. Alterum certē nullius est mo-
 menti. Nec enim Isaac ideo proponitur no-
 stri seminis auctor, quia semel maritus, sed
 quia promissionis filius: vt neque Abraham
 pater credentium, neque Iacob fortis lucta-
 tor ideo grati Deo quoniam bimariti: sed
 quoniam vterque Deo credidit. Tertium de-
 nique argumentum nihil mouere quēquam
 debet, quum de iis demum monogamis agat
 Apostolus, qui veris polygamis, id est iis qui
 plures simul vxores habuerint, opponuntur,
 vt suo loco pleni⁹ demonstrabimus, & nō mo-
 dō Chrysostom⁹, sed ipse quoq; Hieronym⁹
 egregia illa ad Oceanū epist. interpretatur.

Secundō præfatus Tertullianus postu-
 lum hæc scripsisse nouæ adhuc Ecclesiæ quā
 actē pasceret, dicit hoc accipiendum de ea

46 TRACTATIO DE

muliere quæ fuerit in viduitate à fide deprehensa: id est, vt planius loquar, quæ non nisi iã vidua ad Christianismum accesserit, cuius nouus maritus (inquit) nō deputabitur secundus, qui est à fide primus: sicut ante fidem soluto ab vxore nō numerabitur post fidem secunda vxor quæ post fidem prima est, quoniam ipsa vita nostra à fide censeatur. Sed quis ista violenter ac sophisticè prorsus declamata fuisse non videt? Cur enim ista planius non explicaret Apostolus, præsertim cum rudibus agens? Etsi autem meritò Corinthiis exprobrat Apostolus quòd crassè adhuc errarent, tamen minimè rudem fuisse illam Ecclesiam, satis apertè initio prioris Epistolæ testatur, gratias agens Deo quòd abundarent *ἐν παντί λόγῳ καὶ γνώσει*. Præterea quum hoc ipsum Romanis scribat quorum fidem magnificentissimè prædicat, quorsum ista Tertulliani effugia? Denique quum inter infideles quoque sint nuptiæ, (nam alioqui nō suaderet fidelibus Paulus vt in eiusmodi contubernio manerent) certè secundus maritus semper secundus erit, quicquid garriat Montani paracletus.

1. Cor. 1.5.

Rom. 1.8.
& 7.2.

1. Cor. 7.12.

Item quū colligerent Orthodoxi, permit-
ti reliquis iterationem matrimonij ab Apostolo, eò quòd solos qui sunt in Clero adstrinxerit monogamiæ iugo: Tertullianus primùm respōdet ideò potius omnibus præscribi monogamiam, quia Episcopis, & ideo Episcopis, quia omnib'. Vnde enim (inquit)
Epi-

Episcopi & Clerus? nōne de omnibus? Hīc
 verò rursum manifesta est sophistic. Nam si
de omnibus eligi censet, qui ex ipso Ecclesiæ
 corpore seliguntur, rectè loquitur, nec inde
 consequitur singula Ecclesiæ membra iis-
 dem legibus adstringi quibus Clerus adstrin-
 gatur. Sin verò *de omnibus* ita interpretatur
 ac si quivis ex Ecclesia eligi possit, hoc quidē
 posito consequetur illud quod colligit: sed
 quis tādē id verū esse ipsi largietur? An enim
 quoniam ex fideiū turba deliguntur Episco-
 pi quales esse iubet Apostolus, ideò vnum-
 quemque ex illa turba consequetur talē esse
 oportere vt ad Episcopatū sit idoneus, ac nō
 potius ij demum ex tanto numero deligendi
 qui idonei comperientur? Deinde aliud op-
 ponit, nempe si verba illa *Vnius uxoris virum*
 ad solos Episcopos referātur, idē quoque de
 cæteris quæ sequuntur virtutibus dicendum,
 quas tamen absurdum fuerit solis Episcopis
 tribuere. Respondeo, vanam etiam esse istius
 argumenti consequutionem. Quid enim pro-
 hibet quominus Apostolus tum ea recensue-
 rit quæ propriè in Episcopo requiruntur, tū
 etiam quæ habeat vel cum reliquis omni-
 bus Christianis, vel cum aliquibus duntaxat
 communia, in quibus tamen ipsum præ cæ-
 teris oporteat eminere? Obsecro enim an
 hoc à quibusvis ad Baptismum accedenti-
 bus requirendum vel ipse Tertullianus cen-
 suisset, vt essent ἀντιπαινοί? an vt essent δίδακ-
 ται? Imò ne in Episcopis quidē ipsis similiter

illa omnia requiri res ipsa clamat, quoniam alioqui dicendum fuerit qua ratione non est eligendus qui non sit temperans aut qui sit ebriosus, excludi quoque ἀγανος, & qui familia & liberis careat, quod vel cogitari nisi per absurdum non potest.

Rom. 7.3. Ad locum autem Pauli ex Epistola ad Romanos, Quæ sub viro est mulier viuentem viro, iuncta est: si autem obierit, euacuata est à lege viri: respondet dupliciter, primum addenda esse quæ subiiciuntur quibus iubet nos mortificari legi per corpus Christi, id est, inquit, nos auferit à lege quæ non tenet uxorem marito defuncto quominus alij viro fiat, vt ad contrariam nos redigat conditionem, ne mulier amisso viro nubat. Deinde si Apostolus absolute, inquit, permisisset amisso in fide matrimonio nubere, perinde fecisset quemadmodum & cætera quæ aduersus formam regulæ suæ gessit, circumcidens Timotheum, & rasos quosdam inducens in templum, rebus ita exigentibus vt omnibus omnia fieret quod omnes lucrifaceret. Neutrum verò responsum vnquam vir iste tantus protulisset, nisi fuisset à falso illo Montani paraclete dementatus. Quis enim locum illum vel leuiter inspiciebat, non animaduertit Paulum ibi ex professo non agere de matrimonio, sed similitudinem à legitimo coniugio quale fert huius vitæ status, ad spiritualem nostram cum Christo significandam coniunctionem ducere? Sublato autem illius similitudinis fundamen-

mento (quod iste quidem sedulò facit) ruere fanè & illud oporteat cuius causa est instituta. Apostolum verò vbi tandem comperimus matrimonium inter illa numerasse quæ ad tempus tolerauit vt omnibus omnia fieret?

Et de istis quidem hætenus. Iam enim tempus est vt aduersus eos differamus qui quanuis non eundem prorsus atque Montanistę cursum tenuerint, tamē ad eundē prorsus scopulum naufragium fecerunt.

Dicturus autem aduersus istos qui repetitis nuptias in solis quos vocāt ecclesiasticis condemnant, necesse habeo de primis etiam nuptiis interdictis initio differere, quoniā vterque error iisdem magna ex parte argumentis nititur, & sicut vnus ex altero est enatus, ita etiam altero euerso ruere alterum oportet.

De repetitis nuptiis Clerico interdictis.

Sed hoc in primis obseruandum est, sic à nobis coniugium laudari in omnibus, vt tamen cœlibatum in nemine, nisi in eo qui vritur, damnemus. quod idcirco prædicere volui, ne quis eum à nobis errorem foueri putet, quem nonnulli (& quidem vt arbitrator, immerito) Iouiniano & Vigilantio obiecerunt.

Qui igitur arcent à coniugio in sacris ordinibus constitutos, putà Episcopos, Presbyteros, Diaconos, & Hypodiaconos, non idem per omnia sentiunt. Nam alij perpetuæ continentię votum ab omnibus ordinandis

exigunt : alij iam coniugatis permittunt vxoris vsum , sed cum duplici exceptione, nempe vt prima fuerit, neque illa mortua repetere nuptias vllō modo liceat , sicut & ei qui cœlebs ordinatus fuerit cōiugium interdiciunt. Eum verò qui post baptis̃m vel sæpius quàm semel vxorem duxerit : vel semel quidē, sed viduā acceperit, à sacris ordinibus reiciunt. Et rursus in his interdictis alij aliis sunt duriores, sicut ex eorū decretis apparet.

Deinde aliæ sunt inter eos ac multiplices, eæque nondum compositæ controuersia. Quidā enim iuris hoc esse diuini & quidem scripti: alij iuris, vt loquuntur, ecclesiastici & traditionis arbitrantur. & hanc rursus nonnulli ab Apostolis ipsis profectam, alij recētiorem esse volunt, & quum hæc initio libera essent, accessisse postea voti necessitatē. Quid plura? ne in huius quidem necessitatis definiendo modo inter ipsos conuenit. Nam alij votum eiusmodi nulla prorsus ratione, ne si quidem (vt ipsoꝝ verbis utar) Soldanus cum toto Saracenorum regno fieri vellet Christianus, dissolui posse dicunt : alij verò relaxari certas ob causas volunt , de quibus rursus inter se non consentiunt. Postremò coniugia contra istas leges inita nonnulli non modò vt illegitima , sed etiam vt incestuosa dissoluunt: nonnulli etsi non probant, tamen vt vera matrimonia dirimi iure posse negāt. En quibus labyrinthis necesse est inuolui qui recta illa via Domini relicta vel ad dextram vel ad sinistram deflectunt. Illud autem tri-

tiffimum est, eò rem euasisse vt nulli long' us
absint ab omni pudicitia: nulli, quod omni-
bus constat, omni libidinum genere viuant
contaminatiores quàm plerique qui hodie
pro voto perpetuæ virginittis depugnare
videri volunt: qui tamen, vt res ostendit, cõ-
iugia non aliam ob causam damnant, quàm
vt adulteria omnéque adeò spurcitia genus
eò liberiùs exerceant.

Sed nunc quidem nobis non est propo-
sitũ aduersus illos declamare quos in suis for-
dibus relinquendos vt *αυτοκατακρίτους* censeo,
vt qui ignorat ignoret, & qui sordescit sor-
descat ampliùs. Refutare tamẽ illorum argu-
menta constitui, vt qui sapere meliora cœpe-
runt, magis ac magis, detecta istorũ insania,
in simplici puraque veritate confirmentur.

Quoniam autem isti in hac præcipuè cõ-
trouersia veterum canonũ ac patrum autho-
ritatem, & quidem nõ prorsus inaniter, præ-
texũt: necessariò quoque aduersus ipsam ve-
tustatem differam: quod tamen sobriè facere
constitui, ne editis quidem piorum alioquĩ
patrum, nisi si cogar, nominibus, quod meum
studium vobis vtile commodũque fore
spero. Quòd si quis ista omnia sigillatim vo-
let cognoscere, legat Cl. Espensæi, Parisiẽsis
Theologi, libros sex de Continentia inscri-
ptos, quo nemo diligentius plura ad hoc ar-
gumentum pertinentia congeffit.

Itaque legis cœlibatus, id est, perpetua
post ordinationem cõtinentiæ acerrimi de-
d. ij.

Argumen-
tũ Hierony-
mi pro cœ-
libatu.

fensores, partim quidē pugnāt auctoritate verbi Dei: partim verò traditionibus, quæ tum canonibus tum aliis etiam patrum testimoniis confirmantur: partim denique rationibus & vetustis quibuldā exemplis, quæ omnia cuius sint ponderis agē expendamus.

Cogimur autem inuiti proferre in mediū quod libenter tegeremus, nisi iam omnibus plus satis pateret: nimirum sic laudatam fuisse à veteribus nonnullis ac præsertim ab Hieronymo virginitatem, vt planè, quicquid postea prætexere soleant, nuptias nō multò minùs quàm ipse Tatianus damnarint, atque addè illa ipsa quæ refutauimus argumenta ab eo ipso Tertulliano, quem quoties libuit hac in parte & quidem optimo iure, damnant, mutuari ipsos non puduerit. Id autem vt penitus liqueat, Hieronymi aduersus Iouinianum prioris libri partem priorem agē persequamur, singulis ipsius vestigiis insistentes, de digamia demum postea disputaturi.

Iouinianus alioqui & ipse nuptiarum expers, stultam & superstitiosam cœlibatus admirationem non ferens, coniugium virginitati æquabat. *Ne superbias*, aiebat, *ô virgo, eiusdem ecclesie membrum es, cuius & nuptæ*. Proferbat quoque præceptum Domini, & Patrum sanctissimorum exempla, ex quibus colligebat istos pessimè facere qui præpostero cœlibatus studio de nuptiis non aliter quàm de malo quodam propter aliud maius malum tolerabili iudicantes, certatim etiam quos-

quosuis ad vouendum virginitatem concitabant, quasi in ea re posita esset pietatis summa. Hoc verò ferre non potuit Hieronymus, vt qui se in primis ita carpi sentiret, vir cuiusuis reprehensionis impatiens : & quasi de religione Christiana actum esset, si virginitati pudicum matrimonium præsertim repetitum æquaretur, virginitatis dignitatem sic perfectò tueri cœpit, vt contentionis æstu, vir alioqui magnus, abreptus, planè se reum faciat eius cuius accusabatur, illos nimirum sequi Manichæorum dogma qui coniugium cuiquam incontinenti prohiberent. Hoc autem quum dico, an sim in ipsum cōtumeliosus, ac non potiùs ingenuè dicam quòd res est, agè ex ipsiusmet verbis & argumentis iudicetur. Prouocat ad Paulum iudicem, qui, inquit, *quicquid statuerit, Christi in eo loquentis legem putemus*. Sanè verò ita faciamus. *Rogatus, inquit, Apostolus à Corinthiis utrum post fidem Christi cælibes esse deberent, & continentia causa uxores dimittere, respondet, Bonum esse homini mulierem non tangere, Si bonum est mulierem non tangere, malum est ergo tangere. Nihil enim bono contrarium est, nisi malum.* Quid audio, Hieronyme? professus es initio te non damnare nuptias: an verò non damnat, qui malum esse dicit, mulierem tangere? Agnoscis paulò post, cogente Apostolo, nuptias esse Dei donum: an verò mala sunt Dei dona? Imò si malæ sunt, an rectè facis quum illas non damnas? Res aud. iij.

Primū argum.
1. Cor. 7.¹.

Responso
1.

2

3

rem ita se habet. Contradicentia tum deum sese mutuò expellunt, ut omnes in scholis norunt, quum eidem subiecto simul eodémque, ut loquuntur, respectu tribuuntur. Ponamus hoc axioma, Bonum est ieiunare. An ideo simpliciter malum erit cibum capere? bonum est vigilare, an ideo simpliciter malum est dormire? Minimè profectò. Sed si cuipiam bonum est ieiunium aut vigilia, eidem profectò malum est eo tempore, eadémque ratione cibum capere vel dormire, & contrà. Idem quoque de nuptiis & cœlibatu statuendum est, nec illud concludi rectè potuit. Imò utræque istæ enuntiationes & in iisdem personis & in diuersis, quanquam non vno, ut vulgò loquuntur, respectu veræ comperientur, Bonum est mulierem non tangere, &, Bonum est mulierem tangere: Bona est continentia, & bonæ sunt nuptiæ: quod posterius apertè confirmat Apostolus, tum hoc ipso capite, quum dicit eum benefacere qui nuptui tradit suam virginem, tum etiam alibi, quum vult iuniores viduas nubere, nusquam id certè dicturus nisi nubere quoque bonum esset ex ipsius sententia. Præterea quum boni nomen proinde accipit Hieronymus, ac si significaret rem iustam & per se expetendam, quæ videlicet vitio opponatur, in qua denique regnum Dei sit positum, aberrat sanè ab Apostoli scopo, ut qui hoc loco nec de continentia nec de coniugio ut de virtute vel ut de vitio disputer, sed quatenus vitæ

vita commodius & minore cum impedimento transigendæ conueniebant. Denique qui mulierem tangere dicit per se malum esse, quomodo non est reus doctrinæ quam meritò Iouinianus cum Apostolo, vt doctrinam dæmoniorum damnat? Fuit enim homicida diabolus ab initio, & is profectò homicida est qui coniugium vt rem per se malam damnat.

Sed & illud quod in eundem locum annotat quomodo tandem excusabimus? *Non dixit Apostolus, inquit, Bonum est mulierem non habere: sed, Bonum est mulierem non tangere, quasi & in tactu sit periculum.* Subiicit postea Solomonis sententiam de fœmina quæ virorum pretiosas animas rapit. Item illud eiusdem, Alligabit quis in sinum ignem, & non comburetur? Et ne quid deesset, Erichthonium ex prophanis fabulis depromit, Vnde, inquit, & noster Ioseph, quia tangere eum volebat A Egyptia, fugit ex eius manibus. Obsecro verò quid aliud dicerent Manichæi si reuiuiscerent? Totum autem istud inane prorsus est commentum. Quorsum enim coniux mulier, si tangere nefas est? Quòd si tangere non licet citra conscientia periculum, 3 certè nec habere quam tangas. Ista verò quæ citantur testimonia tum ex Solomone tum ex Mose, quid aliud ostendunt quàm vel nullum esse inter adulteram & iustam vxorem discrimen, vel magnam ita fieri Spiritui Dei iniuriam per Solomonē & Mosen cond. iiij.

Secundum

Prouerb. 6

Respons.

iugiū probanti, scortationem & adulterium
 4 reprehendenti? Quid si reuiuisceret Ioseph?
 Certe responderet sese qua conscientia adul-
 teram abhorruit, eādem prorsus suscepisse ex
 vxore sua duos charissimos filios Ephraim &
 Manassem.

Tertium.
 I. Cor. 7. 2.

Respons. 1

Scribit postea in hæc verba: *Propter forni-
 cationem autem, &c. Si malum est & ignoscitur,
 ideo conceditur, ne quid malo deterius fiat. Quale
 autem bonum est quod conditione deterioris con-
 ceditur? Tolle fornicationes, & non dicet, Vnus-*
quisque uxorem suam habeat. Respondco mul-
 tipliciter hic quoque erratum fuisse, & quòd
 ipse Hieronymus etiam postea sese excusare
 de hoc dicto conatus est ad Pammachium,
 quasi videlicet non nisi sub conditione sic lo-
 quitus sit, magis etiam eū redarguere, quum
 antea disertè dixerit hoc ipsum malum esse,
 ac proinde non sit in his verbis vlla conditio,
 2 sed potiùs expressa ἀπολογία. Deinde quod
 ad rem ipsam attinet, non est certè Christia-
 næ religionis quicquam malum concedere
 ne quid deterius eueniat, quum nūquam sin-
 facienda mala. liceat hoc quidem civilibus le-
 gislatoribus, sicut permissus fuit diuortij li-
 bellus ad duritiem cordis. Sed quoties de cō-
 scientiæ legibus agitur, nunquam conceditur
 3 malum. Et quorsum obsecro, ignosceretur
 cuius ipse Deus auctor est? Paulò pòst enim
 dicit Apostolus in genere, *Vnusquisque in qua*
 I. Cor. 7. 20 *vocatione vocatus fuit, in ea maneat.* An verò
 nos Deus ad malum vocat? Redarguat igitur
 Hic-

Hieronymum Augustinus in hunc ipsum Iovinianum, sed longè rectiùs scribens, *Coniugium*, inquit, *non sic dicimus bonum ut in fornicationis comparatione sit bonum, alioqui duo mala erunt, quorum alterum peius: aut bonum erit & fornicatio, quia est peius adulterium. Hoc autem falsum esse quis dubitet? Non ergo duo mala sunt connubium & fornicatio, quorum alterum sit peius: sed duo bona sunt connubium & continentia, quorum alterum est melius.* Hæc ille, cui si ne in hoc quidem assentitur Hieronymus, quæ sit rim libenter ex aliquo Hieronymi sectatore, quo tempore cœperit esse coniugium ex earum rerum genere quæ ignoscuntur, siue quæ maioris duntaxat mali vitandi causa conceduntur, quod tamen in conscientia legibus diximus nunquam valuisse. Nam certè ab initio non fuit sic, quum apertè dixerit Dominus, non esse bonum homini solum, id est extra coniugium esse. An vero postea vel *ἀταξία* illa quæ in hac potissimum cupiditate efferbuit, vel maxima plurimæque illa incommoda quæ in istam alioqui suauissimam in communi tuenda familia coniunctionem per peccatum inuecta sunt, ita rem ipsam perverterunt ut per se vitiosa facta sit? Certè qui ita sentit, nihil sentit: neque hoc vnquam Hieronymus ipse isto disputationis fervore sedato magis dixisset quàm damnandum esse cibi & potus vsum, aut alias eiusmodi naturales appetitiones, quoniam homines in iis modum tenere non possint, ac proinde nun-

quam illis sic vtantur quin venia indigeant. Quasi verò non sit magnus interdum ipsius quoque virginitatis abusus, quum eleemosynas etiam ipsas Phariseorum ac ieiunia Dominus reprehendat. Fefellit autem Hieronymum inter cetera nomen *συγγνωμῆς*, quod nō accipi pro venia quæ peccato detur, sed pro moderatione ex æquo & bono, quum quipiam videlicet relinquatur eorum ipsorum arbitrio de quibus agitur, colligere saltem debuit ex opposita *ἐπιταγῆς* nomine, quod præcisum mandatum declarat. Postremò in eo quoque fallitur quòd fornicationum periculo cessante existimat Apostolum fuisse coniugio quibuscumque interdicturam. Quid enim hoc aliud fuisset quàm exitium humani generis quātum in ipso erat procurare? Neque

Obiect. 1. ignoro quæ subterfugia quæsierit tum idem Hieronymus tum etiam alicubi Augustinus, quum ad hoc argumentum esset respondendum. Stat enim illud firmum, sublato coniugio tolli honestam omnem propagand. humani generis propagationem, quod nemo, nisi naturæ ipsius hostis & alter Timon *μωδὸς* *ἐργῆς*, facere cogitarit. Rectè enim idem Augustinus eodem libro, nempe de bono coniugali, cap. 16, *Quid est cibus ad salutem hominis, hoc est concubitus ad salutem generis.* Nec

Obiect. 2. obstat aliud eiusdem Apostoli dictum quod mox explicabitur. Ipsi certè Romani pontifices, perpetui alioqui non tam scortationis quàm cōiugij hostes, vbi nullum erat incontinen

August de
bono con-
iugali, ca-
pite 10.
Respō. 1.

Obiect. 2.

Respō. 2.

tinen

tinentia periculum, monachos etiam non-nullos, familia alicuius seruandæ & publici boni causa, è suis claustris educere non dubitarunt.

Addit Hieronymus, *Bonum est illud naturaliter quod comparationem non habet mali, quod pralatione alterius non obumbratur.* Quartum. Quid ergo? Responſ. r.
an coniugium cuius auctor est Deus, & quod ipse Hieronymus mox donum Dei vocat, naturaliter malum esse arbitratus est? Sit sanè 2
viri & scemina cõiunctio per peccatum magnopere deprauata: verùm si propterea naturaliter esse bona desit, quid tandem naturaliter bonum in hac vita censuerimus? Certè ne virginitatem quidem quantumuis incorruptam, posse quoque Deo multis de causis ingratissimam fieri, ne ipse quidem, opinor, negarit. Rectè enim Augustinus, de sancta virginitate, cap. II, *Neque nos hoc in virginibus predicamus, quod virgines sunt sed quod Deo dicata pia continentia virgines.* Præterea quæ hæc 3
est argumentandi ratio? An enim nuptias cõparat cū scortatione, vt minus malū cum deteriore, qui illas vitandi mali causa præcipit? Cõtinentiã suadet Apostolus ad vitandã tribulationē in carne. Sit igitur etiã ex hoc Hieronymi argumẽto continentia naturaliter non bona. Alterū autē illud cuiusmodi est, *naturaliter bonum id non esse quod pralatione alterius* 4
obumbratur? Continentiã cõiugum temporariam probat Apostolus, propter ieiunium & preces. an igitur naturaliter bona non est?

Respons.¹ *gali.* Imò nullum neque apud Paulum neque
 apud Petrum inuenerimus quod illis affin-
 gitur. Imò *ἀγνους* nomine commendatur id
 2 quoque quod hic damnat ut impurum. Et
 quod mox subiicit cuiusmodi est? *Cohabitan-*
tes, inquit, iuxta scientiā, ut nouerint quid velut,
quid desideret Deus, ut tribuant honorem vaso-
culo muliebri. Si abstinemus nos à coitu, honorem
tribuimus vxoribus: si non abstinemus, perspicuum
est honori contrariam esse contumeliam. Imò ve-
 3 rò nomine *τῶς συνουσιασέως* quis non videt illud
 ipsum quoque comprehendi quod ipse con-
 tumeliam, nimium certè indignè & contume-
 4 liosè, vocat? Quo verò tandem verbi Dei te-
 stimonio cōfirmabitur ista vocabuli Honoris
 5 significatio? & qua ratione istud *secundū scien-*
tiam, quo sancta prudētia ad regendā vxorē
 ac familiam necessaria significatur, ad vnam
 illam Hieronymi continentiam referemus?

Septimū. Addit autem deinceps: *Verūm ne quis putes*
ex eo quod sequitur, Vt vacetis orationi, & iterum
reuertimini ad ipsum, hoc velle, & non propter
maiores ruinam concedere, statim infert, ne ten-
 tet vos Satan per incontinentiam. Pulchra nimi-

Respons.¹ rum indulgētia. Et mox, *Quum autem, inquit,*
dicat Apostolus iuxta indulgentiam, nō iuxta prae-
ceptum, an mussitamus adhuc nuptias non vocare
indulgentiam sed praeceptum? quasi non eodem mo-
do secunda & tertia matrimonia concedantur:
quasi non & fornicatoribus per pœnitentiam fores
Ecclesiae aperiantur, quòdque his est maius, ince-
stis. Rursum ergo pergit in suo instituto

Hierony.

Hieronymus, & vt nuptias esse probet malum (quod tamen indulgentia concedatur, maioris mali vitandi causa) arripit τὸς οὐκ ὁμολογῶν nomē. Enimuerò cui ignoscitur nisi peccato? quanuis nuptias nō audeat aperte vocare peccatum: quod fortasse tamen fecisset, si venisset ei in mentem illud Dauidis, Et in peccatis concepit me mater mea, quum alios locos plurimos magis etiam torqueat. Imò verò quorsum illud de pœnitentia? Ac 3 de digamorum quidem pœnitentia postea viderimus. Incestorum autem quorsum, obsecro, meminit, nisi vt eodem quoque remedio, nempe pœnitentiæ, nuptias etiam primas indigere doceat? Rursū igitur redarguat Hieronymum Augustinus & quidem in hoc pfo argumento. *Non duo sunt mala, inquit, cō-* De bono
coniuiali,
cap. 8. &
10.
nubium & fornicatio, quorum alterum peius: sed
duo sunt bona, coniugium & continentia, quorum
alterum est melius. Nomē autē οὐκ ὁμολογῶν, quod
veniam interpretatur, audiamus quātō etiam
rectius exponat quàm Hieronymus. Mihi, in-
quit, videtur eos qui se non continent coniugari
oportere, secundum illam eiusdem Apostoli sen-
tentiam, Quod si se non continent, nubant. Nec
ipsis tamen peccatum sunt nuptie, quæ si in com-
paratione fornicationis eligerentur, minus pecca-
tum essent quàm fornicatio, sed tamen peccatum
essent. Nunc autem quid dicturi sumus aduer-
sus evidentissimam vocem Apostoli dicentis,
Quod vult faciat, non peccat si nubat? Non ita-
que nuptias secundum veniam cōcedit Apostolus.

*Nam quis ambigat absurdissime dici, nō eos peccasse quibus venia datur? Sed illum concubitus secundum veniam concedit, qui fit per incōtinentiam, non procreandi causa, & aliquando nulla causa procreandi. Hæc ille, velut ex professo istum Hieronymi & aliorum errorem oppugnans: & eadem inculcans in libello de bono viduitatis, capite 3, & 4. quanquam illi non assentior in ipsa sententiæ Apostolicæ enarratione, quum ne tenuissimam eius rei mentionem, faciat Apostolus. Omnino igitur *οὐ γάρ* non declarat hoc in loco veniam quæ peccato ignoscat, sed potius moderationem siue concessionem ex æquo & bono: potestque vel ad proximè præcedentem sententiā referri, (nequis videlicet existimet imperari quod de secessu ad tempus dixerat, quod se testatur vniuscuiusque arbitrio relinquere:) vel ad alteram illam sententiā, vnusquisque suam vxorem habeat, quod se dicit non præcipere, ac si omnes oporteret necessariò esse coniugatos, sed vnumquenque hīc sibi iudicē esse oportere, vt videat quid expediat, siue an continere possit, an secus: in quam sententiā magis inclino propter illa quæ proximè idem Apostolus subiicit.*

Octauum.

1. Cor. 7. 7.

Paulò pòst idem autem Hieronymus exponens illud, Volo autem omnes homines esse sicut meipsum, Aliud est, inquit, velle Apostolum, aliud est ignoscere. Vis scire quid velit Apostolus? Volo homines omnes esse sicut & meipsum. Hoc, inquit, volo, hoc desidero vt imitatores mei sitis, sicut

sicut & ego Christi. Ille virgo de virgine, de incorrupta incorruptus. Nos qui homines sumus, & naturam Saluatoris non possumus imitari, imitemur saltem conuersationem, & c. Qui enim in Christum credit, debet sicut & ille ambulauit, & ipse ambulare. Hæc ille, rursus ad eosdē scopulos impingens, quod non sine tanti viri commiseratione dico, nedum ut eius reprehensione delecter. Mirum est autem cum ab vna vocula sic pendere ut ausit dicere Apostolum coniugiū noluisse, sed duntaxat tolerasse, aut etiā ignouisse. Quasi verò verba illa ἐχέτω, & μὴ ἀποσερεῖτε, nō sint mandantis. quasi qui dixit, μένωσαν ὡς ἡ γὰρ, non dixerit γαμήσωσαν. Cui enim dubium est quin coniugij remedium, quatenus aduersus vstionem necessarium est, præcipiatur? Imò verò tantum adest ut non præceptæ sint inconnētibz nuptiæ, ut contrā virginitas nusquam præcipiatur. Quid plura? Hoc ipso *Volendi* verbo utitur idem Apostolus de viduarum coniugio loquens, *Volo*, inquit, *iuniores nubere, liberos generare, & c.* quod quum alibi venisset in mentem eidem Hieronymo, hanc rimam quæsiuit qua elaberetur, quòd videlicet Apostolus id quidem voluerit, sed coactus voluerit: quasi verò coactio & voluntas simul stare possint. Et si enim quædam mixtæ sunt actiones, tamen ut rectè de iis loquens Aristoteles definit, εὐόκασι μᾶλλον ἐκούσις. Ne longiùs autem aberremus, sic de re ista constituendum arbitror. Quod prudētia humana solet cōsue-

Respon.

1. Tim. 5.

In epist. ad Gerontia, de monogamia.

Arist. lib. Ethicor. 13 cap. 1.

lere, & necessitas interdum à legislatoribus
 ciuilibus extorquet, nempe vt ex duobus ma-
 lis minus concedatur, hoc nunquam cons-
 cientiæ concessum fuit ex sacro Dei verbo.
 Itaque neque Loti exēplum probandum est
 in conscientiæ foro, qui oblato filiarū stupro
 redimere maius scelus voluerit, neque eius-
 dem filiarum facinus, neque Abrahami men-
 dacium. Nunquam enim malè agendum est.
 ac proinde si quo modo nubere malū fuisset,
 nunquam id concessisset, nedum voluisset vl-
 lo modo Apostolus. Superest ergo vt quod
 5 dicit Hieronymus de coacta volūtate, locum
 habeat tunc demum quum ex duobus bonis
 acquiescimus in minore, quoniam quod ma-
 ius est consequi non possumus.

- 6 Demus igitur Apostolum potiùs deside-
 raturum fuisse vt omnes Corinthij cœlibes
 manerent, coniugium tamen cōcedere, quo-
 niam illud obtineri nō posse videbat: an inde
 concludetur quod vult Hieronymus, nempe
 ignosci coniugio tanquam minori malo siue
 leuiori, ac non potiùs in minore bono ac-
 quiescere Apostolum, quoniam maius non
 7 impetrasset? Sed ne hoc quidem concesserim
 Hieronymo. Affert enim longè aliam ratio-
 nem Apostolus, nempe quia vitanda sit tum
 scortatio tum etiam vltio, ex quo efficitur,
 non concedere ipsum nuptias, vel tanquam
 minus malum, (hoc enim non est Christianū,
 nedum Apostolicum) vel vt minus bonum
 maioris boni obtinēdi desperatione, sed po-
 tiùs

tius ut bonum necessarium præcipere, quo
magnum malum vitetur. Præterea mirari & 8
illud subit non venisse in mentem Hierony-
mo (malo enim obliuione id factum putare
quàm non recta dissimulatione) Apostolum
optare Corinthiis cœlibatum, non ut magis
arduum aliquid, sed è contrario ut ipsos in-
finitis coniugij molestiis eximeret, quibus
meritò verebatur ut pares esse possent, quum
in Christiana religione diuortia nō nisi pro-
pter adulterium concedantur. Quum enim
coniuges dixisset habituros afflictionem in
carne, subiicit statim, *Ego autem vobis parco.*
Itaque si qua hîc est indulgentia, ea certè po-
tius ad cœlibatum quàm ad coniugium spe-
ctat. Quòd si credimus Apostolo (vti sanè 9
credendum est, accedente præsertim ipsa ex-
perientia) multò sanè laboriosius est, & mo-
lestius in coniugio quàm cœlibem viuere: ac
proinde si, (quod isti meritorum dispensato-
res tradunt,) pro certaminum ratione præ-
mia deferenda sunt, viderint quo iure lau-
reolam, quam vocât, virginitati potius quàm
bonis & sanctis coniugibus tribuant. Sed
hoc obiter dictum sit, ne quis idcirco me ca-
lumnietur peius etiam facere quàm Iouinia-
num qui nuptias virginitati duntaxat exæ-
quabat. Superest ut illud admoneam, pessimè 10
quoque in hoc facere Hieronymum, quòd
illud Pauli, Imitatores mei estote ut & ego 1. Cor. 11. 1
Christi, itémque generalem illam Ioan-
nis exhortationem ad bona opera sectanda,
c. ij.

non secus interpretetur quàm si exclusis coniugibus soli cœlibes essent Christi imitatores, quo nescio an quicquam vnquam in nuptias contumeliosius euomuerint Manichei. Satis autem constat illud neque de cœlibatu neque de coniugio (quibus in rebus per se non magis esse positum regnum Dei certum est, quàm in edendo vel non edendo) sed de ea vitæ regula intelligi quam tum coniugatos tum cœlibes sequi oporteat.

Nonum.

I. Cor. 7. 7.

Idem paulò pòst in illud, *Sed unusquisque proprium donum habet, &c.* Quid, inquit, velit Apostolus, perspicuum est. quoniam in Ecclesia diuersa sunt dona, concedit & nuptias, ne videatur damnare naturam. Simùlque considera quòd aliud sit donum virginitalis, aliud nuptiarum. Si enim eadem esset merces nuptiarum & virginum, nunquam dixisset post præceptum continentia, sed unusquisque proprium donum habet ex Deo. Deus

Respōf. i.

bone, quò feruor iste contentionis abripuit Hieronymum? Primùm enim quod de mercede vel æquali vel inæquali disputat, prorsus est extra scopum: & si Paulum interrogas, respondebit gratuitum donum Dei esse vitam æternam, ac mercedem quidem, sed quæ credentibus donetur, non quæ operantibus debeat. Exemplum ad eam rem profertur Abrahami patris credentium,

Rom. 6. 23

Rom. 4. 4.

non agami, non monogami, sed digami, & in quo etiam aliquid hac in parte fas sit non laudare. Non tamen his nominibus, fateor, iustificatus est: sed ne ob virginitatē quidem fuis-

fuiſſet iuſtificatus, quū fides quæ illi ad iuſti-
 tiam imputata eſt, neque coniugium neque
 nuptias reſpiciat, ſed gratuitam Dei promiſ-
 ſionem. Quem autem hominum etiam *παρ-* 2
δεικνύον auſis vel cum patre credentium A-
 brahamo, vel cum Moſe coniuge (cui non
 ſurrexit alius ſimilis propheta) comparare?
 Viue ex fide ſiue coniugatus ſiue cœlebs, nec
 te faller qui promiſit quod non debet. Sed
 neque nos ſanè coniugium neque cœlibatus
 ſeruabit. Regnum enim Dei non eſt neque
 hoc neque illud, vt. neque eſca neque potus,
 ſed iuſtitia & pax & gaudium in Spiritu ſan-
 cto. Præterea quorſum hîc meminit doni
 nuptiarum? Arripimus tamē hoc vt cum ap-
 pareat vel detrachere dono Dei quum nup- 3
 tias malum vocat, vel ſibi ipſi contradicere.
 Sed quān hoc facit intempeſtiuē? Tantum
 enim abeſt vt hæc de nuptiarum dono dicat
 Apoſtolus, vt contrā de continentia dono
 hæc omnino intelligat, moderans videlicet
 vniuerſalem illam ſententiam, *Velim omnes*
eſſe vt meipſum, quam ad eos ſolos reſtringit
 qui continentia donum habent, quoniam,
 inquit, non omnia vni data ſunt, ſed hoc qui-
 dem iſti, aliud verò alij: ſecutus nimirum hæc
 in re Chriſti veſtigia, qui hæc ipſa de re diſce-
 rens, *Non omnibus*, inquit, *hoc datum eſt, qui po-*
teſt capere, capiat. Sed ne hoc quidem datum
 eſt omnibus, vt onus matrimonij poſſint
 ſuſtinere. Itaque quid prohibet quominus
 & illud dicamus de coniugio, Cui datum eſt
 c. iij.

Rō. 14. 17.

ut possit sicuti decet capere, capiat? Testatur enim, ut paulò antè dicebam, Apostolus se ad cœlibatum hortari Corinthios, non ut tãquam robustiores ad difficilius aliquod opus vocet, sicut imaginatur Hieronymus: sed potiùs ut illis tanquam infirmioribus parcat. Denique ubi tandem inueniet præceptum illud continentiaë quod hîc commemorat, alibi verò nusquam esse ipsemet agnoscit?

Decimũ.

I. Cor. 7. 9.

Responsi.

Idem postea in hæc verba, *Melius est nubere quàm uri. Ideo, inquit, melius est nubere, quia peius est uri. Tolle ardorem libidinis, & non dicet, melius est nubere. Quasi verò non etiam, & quidem potissimùm, propter generis propagationem nunc quoque vacandum sit matrimonio. quasi non & propter mutua alia officia coniugium ex Dei ordinatione contrahatur.* Totum istud igitur inane & friuolum est, Illud verò quod sequitur prorsus est ex Manichæorum doctrina. *Vbi de continentia loqueris, inquit, bonum est, ais, mulierem nō tangere: & bonum est eis si sic permanserint ut & ego: & puto hoc bonum eis esse propter instantem necessitatem: & quia bonum est homini sic esse. sed dicis, melius est nubere quàm uri. Si per se nuptiæ sunt bonæ, noli illas incendio comparare: sed dic simpliciter, bonum est nubere. Suspecta est mihi bonitas eius rei quam magnitudo alterius mali cogit esse malum inferius. Ego autem non leuius malum, sed simplex per se bonum volo. Hæc ille, quæ paulò antè ex ipso Augustino refutauimus. Ostendimus & illud, non agi hîc de bono*

bono cui vitium opponatur, sed de eo quod conducibilius est ad vitam sine distractione Deo dicendam, idque non simpliciter, sed pro temporis & personarum ratione. Illud autem nunc etiam adiicio, quod cœlibatum in rebus propter seipsas expetibilibus collocat, non rectè ab eo dici: quod & ipse Apostolus indicat, quū addit rationes propter quas bonum sit eis non nubere. *propter instantem, inquit, necessitatem, & ut facilius & sine ulla distractione cohereatis cum Domino. &, quia vobis parco. &, quod cupiam vos ἀμειψέσθαι* (et). Nam alioqui siue cœlebs fueris siue maritus, nihilo certè propterea fueris Deo commendabilior. Quod si valet istud dictum, *Tolle ardorem* ⁴ *libidinis, non dicet Apostolus, melius est nubere: cur non & istud valuerit: Tolle præsentem necessitatem, & non dicet Apostolus, bonum est sic vos esse?* Sicut enim illud dixit propter viti-
 nem & fornicationem, ita & istud dixit propter præsentem necessitatem. Quid plura? ⁵ *Dic simpliciter, inquit Paulo Hieronymus, bonum est nubere.* An non verò satis simpliciter & perspicuè hoc expressit, quū diceret eum qui nuptum tradit suam virginem bene facere, quanvis qui non tradit (addita tamen exceptione) meliùs faciat?

Sed ne illud quidem rectè Hieronymus, ⁶ quod putat in his verbis malum minus, id est coniugium, cum maiore, viti-
 one videlicet, comparari, quum potius bonū cum malo sic
 e. iiij,

comparetur, ut quàm necessario sit hoc bono iis utendum demonstret, quibus alioqui tantum imminet malum. Neque verò novum est hoc dicendi genus. Melius est bene agendo affligi quàm malè agendo, inquit Petrus. An verò affligi propter iustitiam, malum est, ac non potiùs insigne bonum? Quid amplius? Si qui non dat nuptum melius facit, annon & ille bene facit qui dat nuptum? si beator est, id est, meliore conditione, vidua quæ sic manet, annon & illa beata est quæ rursus nubit in Domino? An verò fieri quicquã potest in Domino, quod malum sit, siue simpliciter siue comparatè consideres?

Vndecim.

I. Cor. 7.
18. & 21.

Item in illud, *Circuncisus aliquis vocatus est? ne adducat præputium. Per hoc, inquit, sicut habentibus uxores Apostolus tollit licentiam eas dimittendi, sic virginibus amputat nubendi facultatem.* Et in illud, *Qui liber vocatus est, servus est Christi.* Quanta, inquit, felicitas non uxoris servum esse, sed Christi: non carni servire, sed spiritui? Qui enim adheret Domino, unus spiritus est. Mirum est verò ista potuisse tanto viro excidere, quasi non apertè contrarium affirmet Apostolus, testatus benefacere virginem quæ nubat: quasi etiam templa Spiritus sancti non vocarit idem Apostolus, sanctorum coniugum corpora.

I. Cor. 6. 17
Respons. 1

2

Duodecim.

I. Cor. 7.
26.

Respons. 1

Illud verò cuiusmodi est? *Si bonum est homini sic esse, malum est ergo homini sic non esse.* Quid si bonum est ieiunare, an ideo malum est comedere? nempe cui opus est ieiunio. Sed de hoc suprà pluribus.

Item in illud, *Si acceperis uxorem, non peccasti.* Aliud est, inquit, non peccare, aliud bene facere. Ego verò contra affirmo, etsi multa sunt in sese *ἀδιδόξα*, tamē quicquid agim⁹ vel bene agi vel malè, nec dari posse mediū. Et quorsum istam inanem argutiam, quum apertè dicat Apostolus, eum quoque qui virginem nuptum tradat, bene facere? Excipit autem Hieronymus eas virgines quæ se voto obligarunt. Sed quo iure hoc faciat suo loco expendemus. Illud quidem iam nunc dicam, non rectè eum facere videri, quòd quæ de viduis primam fidem violantibus dixit Apostolus, ad virginū vota Apostolo prorsus ignota transferat, de quo etiam alius dabitur dicendi locus.

Decimum
tertium.
1. Cor. 7. 28
Respons.

2

Obiectio.

Respons.
2

Nec illud quoque probari potest quòd scribens in hæc verba, *Nupta cogitat quæ sunt mundi: de hoc*, inquit, dicitur ad Apostolos, *Si essetis de hoc mundo, amaret utique mundus quod suum est.* An enim dicere audebit Hieronymus, iniunctum cœlibatum Apostolis, aut etiam ipsos simul maritos & seruos Dei nō fuisse? Nam si verum id esset, quomodo nuberet aliqua in Domino? Itaque rectè monet Chrysostomus non poni his verbis discrimen inter cœlibem & coniugatum, sed inter *ἀπραγμοσύνην* & *πολυπραγμοσύνην*, neque esse *τὸ μίξιν κακόν τι*, sed *τὸ ἐμποδίζεσθαι*. Denique significat necessariò auocari ad huius vite sollicitudinem coniuges, in qua etiam plerique modum non tenent: contra verò cœ-

Decimum
quartum.
1. Cor. 7.
34.

Respons.

2

3

libes maxima curarum istiusmodi parte non
 impediri, ut meritò dixerit Apostolus se par
 cere Corinthiis quum illos ad cœlibatum
 hortatur qui cōtinere possunt. At enim, in-
 quiunt cœlibatus meriti defensores, longè
 magis arduum est continere quàm coniugij
 laboribus defungi. Ego verò fateor sanè cō-
 tinentiā superare humanas vires, verum hoc
 nego spectari ab Apostolo, sed hoc potius
 quod multò cōmodius & minore cum mo-
 lestia viuant cœlibes, infinitis videlicet curis
 vacui, quàm coniugati, iis præsertim tempo-
 ribus quæ tum præfagiebat Apostolus, ac
 proinde optimè sibi consulant, qui si cœli-
 libes sint, de vxore ducenda non cogitent,
 tum qui quū iam sint mariti, quoad eius fie-
 ri potest, animum ab istis terrenis abducūt,
 ad quæ alioqui coniugium eos vel inuitos
 pertrahit. Interea tamen etiam atque etiam
 inculcat ad eò sese nemini laqueum iniicere,
 ut & moneat tum vnicuique de coniugio co-
 gitandum qui continentix donum non ha-
 beat, tum vnicuique coniugato sanctè colen-
 dum coniugium ne videlicet qui coniugij
 molestias fugiunt, in aliud pessimum ma-
 lum, nempe in scortationem vel adulteriū,
 2 incidant. Quorsum autem hæc ad inanes i-
 stas & prorsus ἀποστροφους disputationes
 de virginitatis & nuptiarum præstātia, quasi
 3 in istis per se positum sit regnum Dei? Quod
 autem idem Hieronymus ἀπεστροφως, id est,
 absque distractione, interpretatur sine vlla
 disten-

distinctione, & locum Ecclesiasticis eodem refert, tum ipsius Hebraei tum Graeci sermonis proprietate refellitur.

Illud quoque refutatione non indiget quod per virginem suam intelligit carnem coelibis

Decimum
quintum.
1. Cor 7.36

Et quum illud bene facit, dicit mox obumbrari comparatione melioris, quia videlicet subiiciatur melius facit, nihil sane dicit quod possit excusare contumelias quibus antea coniugium affecit.

Decimum
sextum.
1. Cor 7.37.

Sed & illud plane non video qui tolerari possit, quod scribens in haec verba, *Puto autem quod & ego Spiritum Dei habeam: Vbi, inquit, ad continentiam provocat, ibi non hominis, sed Spiritus Dei consilium est: ubi autem nubendi concedit veniam, Spiritum Dei non nominat, sed prudentia librat consilium: ita singulis relaxas, ut unusquisque ferre potest.* Quasi vero Apostolus alio spiritu de continentia quam de coniugio sit loquutus.

Decimum
septimum
1. Cor. 40.

Et de priore quidem illius Hieronymian libelli parte haecenus. Nunc vero ex posteriore quoque nonnulla eodem spectantia etiam expendamus.

Ludit Hieronymus in coniugij mysterio quod Christum & Ecclesiam adumbrat. *Christus, inquit, in carne virgo, in Spiritu monogamus. Unam enim habet Ecclesiam.* Hoc ipsum quoque scribit Tertullianus, & quidem eodem prorsus, ut apparet, spiritu. Sed quam hoc recte? Primum enim si in primis nuptiis saltem Hieronymus sacrum hoc mysterium

Decimum
octavum.

Responsi

cum Apostolo verè agnoscit, cur toties anteà malas pronuntiauit? Deinde si hæc coaptatio coniugij carnis cum spirituali istis angustiiis definitur, sanè definit maritus esse typus Christi simulatq; virgo esse desiit, quod tamen ex diametro repugnat Apostoli consilio. Quomodo enim ista congruerent cum matrimonij typo, *Membra sumus corporis eius*? Postremò sit sanè Christus vnus Ecclesiæ coniux in spiritu, annon etiam qui secundæ vel terciæ, & sic deinceps, vxoris coniux est, vnā habet non plures? Sed, inquires, hæc fuerit secunda, vel tertia: vna autem est Ecclesia. Nempe quoniam ea est vitæ nostræ imbecillitas. Sed quo iure vult Hieronymus, carnalia non esse spiritualium typos, nisi penitus illis respōdeant? & istius distinctionis an nulla est vel leuissima apud Apostolum mentio?

Decimum
nonum.
Ephes. 5.

i. Thes. 4.

Respōsio.

Ista verò penitus sunt Manichæorū, quòd hæc Apostoli verba, *Diligite uxores vestras, sicut & Christus Ecclesiam*. Item, *Vnusquisque suum vas possideat in sanctificatione & honore, non in passione desiderij, sicut gentes quæ Deum non nouerunt*. Item, *Non vocauit nos Deus ad immunditiam, sed in sanctificationem, &c.* torquet aduersus matrimonij copulam, quum Apostolus Paulus ista quidem aduersus scortationem disertè scribat, quam etiam nominat: illud verò omnia coniugalia officia planè comprehendat.

Vicesimū.

Quis autē illud excusare possit quòd quæ apud

apud Apostolum dicuntur de vetere homine exuendo & nouo induendo secundum imaginem creatoris sui, vbi nō est masculus neque fœmina, rursus eōdem detorquet? Nam, inquit, *imago creatoris non habet copulam nuptiarum. Vbi sextus diuersitas auferitur, & vetari homine exuimur, & induimur nouo, ibi in Christum renascimur virginem, qui & natus ex virgine, & renatus per virginem est.* An hoc verò Respon-
non est nuptias planè & ex professo execrari, & quidem verbo Dei manifestissimè deprauato?

Ad illud, *Crescite & multiplicamini. Necessè* Vicesimū
primum.
fuit, inquit, prius plantare syluam & crescere, ut esset quod postea posset excidi. At istud quod tu Respon-
vis, Hieronyme, non est syluam putare, sed radicitus extirpare.

Et istud allegoricum siue pythagoricum Vicesimū
secundum
potius quàm Christianum, cuiusmodi est? *Scriptura, inquit, in primo, tertio, quarto, quinto, & sexto die, expletis singularum operibus dixit, & vidit Deus quia bonum est. in secundo die hoc omnino subtraxit, nobis intelligentiam derelinquens non esse bonum duplicem numerum qui ab vniōe diuidat, & praefiguret fœdera nuptiarum.* Argue igitur, Hieronyme, opificem, qui Respon-
ex vno duos fecit, quia bonum homini non erat solum esse. Quòd si volebas hīc philosophari, cur non potius cōsiderasti, vnum coniugio non diuidi, sed ex duobus vnum fieri? 2
Annon verò etiam longiùs ab vnitāte discunt alij numeri quàm binarius? Sed friuola 3

- 4 sanè ista sunt, & æonibus Valentini non dissimilia. Causa verò cur illud in opere secundi diei non sit à Domino expressum, satis est manifesta, quoniam videlicet aquarum integra dispositio tertio demum die perficitur, in quo etiam bis illud idcirco dicitur.

Vicesimū
tertium.
Gen 7.1.
& 7.
Respons.

Quum, inquit, Noe ingreditur in arcam quæ est Ecclesia typus, tam ipse, quàm filij eius ab vxoribus separantur. Imò redarguit te Moses ipse, Hieronymus, vt qui non aliter nec aliis verbis loquatur de Noe in arcam cum familia sua ingressu quàm de exitu differens. Et quum quatuor maritos, & totidem vxores, nec vllos alios in arcam, ingressos legamus, quāto iustiùs colligeremus cœlibes ab Ecclesia Dei excludi, si ludere inanibus istis allegoriis tecum vel cum Origene placeret? Itaque totum hunc locum præmitto libēs, ne quis me studiosè captare putet quod in tanto viro reprehendam.

Alia igitur quæ speciem aliquam probationis habent aggredior.

Vicesimū
quartum.
Exod 9.10
Respons.

Populus accessurus ad montem Sina, & Dei auditurus eloquiū, tribus diebus sanctificari iussus est. Concedo. Nam sane vel ex ipso mundo exire oportuit, si fieri potuisset, sanctam Dei legislatoris vocem audituros, & ipsius Dei colloquio interfuturos. Oportuit quoque sub pædagogia Legis positos suam immunditiam externis signis agnoscere & detestari, vt discerēt impuris, cuiusmodi omnes nascimur, nullum patere ad Deum accessum;

cessum : ac proinde Legem iis omnibus ad mortem cedere quorum corda non fiat per fidem in Christum purificata. Ecquid autem non polluitur hominum usu coram eo cuius conspectum nec Angeli quidem beati sustinent? Itaque & tua ista continentia, Hieronyme, coram ipso impura est, quantuncumque voles animo concipere. Et ipsum Iosue, (quem tu propter cœlibatû ipsi etiam Mosis, contra expressum Dei verbum anteponis) cæterosque virgines, siqui erant in Israel, mundare cum cæteris vestes oportuit. Vbi autem inuenies quoties ad Dominum accedebant Israelitæ, iussos ab vxoribus abstinere, aut vestes mundare?

Quærit Achimelech daturus Dauidi panes propositionis edendos, an pueri, id est, qui cum comitabâtur, mundi essent ab vxoribus, *quoniam*, inquit Hieronymus, *quod ad munditias corporis Christi, omnis coitus immundus sit*. Nos verò nostraque omnia quis non fateatur coram Deo & Christo ipsius, nihil aliud esse quàm impurissimas sordes? Sed hoc sanè ad continentissimos etiam quosuis pertinet. Interea scimus nos omnes, siue virgines, siue maritos, in eo puros & sanctos haberi qui factus est nobis à Deo Patre iustitia & sanctificatio, atque adeò sanctificauit seipsum pro nobis, vt & in ipso sancti simus. 2
Istud verò quod dicit de quouis coitu Hieronymus, refellit Apostolus, quû coniuges esse Hebr. 13.
dicit Christi membra : & alius, quû nuptias,

Vicesimū
quintum.
1. Sā. 21. 4.

Respons.

nuptias, inquam, veras, non quæ sint continentia voto amputatæ, vocat *TIPIUS* & cubile
 3 impollutum. Quod autem quærit ex Davide sacerdos, aliò spectat, quum aliis etiam modis viri vel ex solo mulierum contactu polluerentur, vt eis nihil sacrum attingere ad vesperam vsque liceret, nedum vt propositionis panibus extra ordinem vesci possent. Quorsum autem hæc ad coniugium alicuius immunditiei damnandum, quum sacerdotes ipsos coniugatos fuisse legamus, abstinuisse autem necessario à suis coniugibus vlllo tempore non legamus?

Vide Levitic. 15.

Vicesimū
 sextum.
 Deut. 20.
 24.
 Respōf. 1.

Qui uxorem duxerit, & qui plantauerit vineam veluti propaggines filiorum, prohibetur ad bella procedere. Non enim potest Domini servire militia, seruus uxoris. Hoc verò nō ita est, quod pace tua dixerim, Hieronymus, vt tua te planè memoria fefellerit. Quomodo enim bellasset Moses bella Domini, imò quis pugnasset in Israel, maritis à militia exclusis? & vbi legisti, maritos esse, non Domini, sed vxorum seruos? Hoc quidem inuenio, indulgere Dominum vacationem militiae, iis qui vineæ suæ (hæreditatis videlicet charissimæ) nullum adhuc fructum perceperint: & sponfis qui nondum vxores duxerint, itémque nouis primo anno coniugibus. Causa verò quam affers, nec sanè vera nec verisimilis est: sed hæc potius, quòd benignus pater aliquid concedere huiusmodi affectibus voluerit, quum etiam periculum esset ne qui animum dom

domi haberent, parum alacriter foris bellum gererent.

Ista verò quæ sequuntur, quis tãdem possit in Hieronymo excusare, quum centum minimùm Scripturæ testimonia velut ex professo in manifestam coniugij contumeliã atque ad eò execrationem, paucis paginis deprauet? Hoc verò quum meritò redargui possit ea minimè ignoraret, quis non doleat ipsam tamen tãtum hoc crimen (nec enim scio quid deterius committere quisquam possit Scripturarum interpres) inani excusatione diluere quàm agnoscere & deprecari maluisse? Nos tamen hoc quàm paucissimis fieri poterit, absoluemus.

Primùm quicquid Solomon in Prouerbiis differit aduersus malas mulieres, torquet aduersus coniugium: sed quàm tempestiuè id faciat, ex his saltem intelligatur.

Vicesimũ
septimũ.

Scribit Solomõ in Prouerbiis, inquit Hieronymus, *Mulier insipiens & audax, inops panis efficitur. Cuius panis? nempe illius qui de calo descendit.* At qui nusquam id apud Solomõnem inuenias, vt liquidò constet Hieronymum hanc criminationem ne inspectis quidem locis, impetu quodã potiùs quàm certo animi iudicio effadisse, quod tamen certè facere nullo modo debuit. Sed vt hoc extet, quis non istam rationem peruertendi Scripturas damnet? Euadet sanè inops & famelica quæcunque est insipiens & procax. Quorsum hoc aduersus nuptias, vel ad modestas

Responsum

Obiectio.

& cordatas coniuges? *At enim, inquit Hieronymus. hoc periculum in memet fieri graue est.*

Respons.

Ergo cō prudentiū agito, & Deum adhibeto in consilium. Sed an non multò grauius est, vt malum incertum effugias, te ipsum vltro dare in vstionis & fornicationis precipitium? Denique quæ hæc agendi ratio est, quæ in malas mulieres dicuntur aduersus nuptias torquere, & quæ sanctarum & honestarum mulierum laudes ab eodem Solomone prædicantur, silentio prætermittere?

Vicesimū
octauum.

Citans etiam illud ex Ecclesiaste, *Tempus pariendi, tempus moriendi, tempus plantandi, tempus vellendi quod plantatum est: Peperimus, inquit, in lege cum Mose, moriamur in Euangelio cum Christo: plantauimus in nuptiis, euellamus*

Respons. 1.

per pudicitiam quod plantatum est. Quid hoc autem ei est, obsecro? Quis enim ignorat de rerum omnium vicissitudine Sapientem disserere? Quid hoc ad nuptias aut virginitatem? Certè si tempus est aliquod pariendi, tempus quoque est vxorem amplectendi. Promissionem autem multiplicandæ posteritatis ad ea tempora restringere quæ aduentum Christi præcesserunt, quid tandem nos cogit? *Tempus, inquit Apostolus, contractum est.* Fateor. ideòque de cælesti potius quàm de terrena domo ædificanda cogitandum. Sed an ideo bene facit quisquis vxorem non ducit? 3 Apostolum autem illic non in genere de huius vitæ breuitate vel de temporū quæ Domini aduentum præcesserunt discrimine disserere,

ferere, sed peculiariter notare proximè tunc imminentes Ecclesiæ tempestates, eoque de-
 mum respectu hortari ut quicumque possunt
 de cœlibatu potius (ut tranquilliore vitæ ge-
 nere) quàm de coniugio cogitent, mecum, ut
 spero, fatebitur quisquis totum illum locum
 attentè considerarit. Sic non dicit absolutè
 Dominus, *Ne pręgnantibus & lactantibus*, sed
 addit *in diebus illis*. Sic præcipitur Ieremiæ ne
 uxorem capiat, sed additur, *in loco isto*. & cau-
 sa exprimitur, quoniam videlicet vltima va-
 stitas à Domino imminebat. qui Ieremiæ lo-
 cus optimè explicat Apostoli sententiam.
 Quod autem addit Hieronymus ex eodem
 scriptore, *Tempus amplectendi, & tempus longè
 fieri ab amplexu*, annon disertè contra ipsum
 facit? Nam certè nullum tempus est agendi
 quod malum est.

Mat. 24. 19
 Ierc. 6. 2.

Multa postea ex Canticis Canticorum pro-
 fert idem Hieronymus, sed ita sanè ut impru-
 dens præuaricari videatur. Cur enim illic spi-
 ritualis coniugij tot laudes decantantur sub
 castarū quidem, sed tamen carnis nuptiarum
 typo, si bonæ istæ non sunt?

Vicesimū
 nonum.
 Responso.

Vbi verò ad Esaiam ventum est, explicans
 aduersus Iudæos, & rectè quidem locum il-
 lum nobilem, *Ecce virgo concipiet. Si non præ-
 fertur*, inquit, *nuptiis virginitas*, cur *Spiritus
 sanctus maritatum*, cur *viduam non elegit*? Imò
 verò, mi Hieronyme, ne virgo quidem Deo
 placuit, nisi quia fuit *κεχαριτωμένη*, id est, gra-
 tis dilecta, quod ipsamet diuinitus cecinit,

Tricesi-
 mum.
 Esa. 7. 14.

Responso.

non suam virginitatem, sed Dei misericordiam prædicans. Gratias igitur agant Deo, tū
 2 virgines tum nuptæ. Cur autem ex virgine
 potius illibata quàm vel ex coniugata vel ex
 vidua nasci Dominus voluerit, non ea tātū
 causa est quòd quàm purissimum vas ille sibi
 delegit qui est ipsamet puritas, sed etiā præ-
 cipue vt Filium quidem hominis, id est ho-
 minem, sed diuinitus prorsus & conceptum
 & natum esse citra omnem controuersiam
 constaret.

Tricesimū

primum.

Isa. 37. 22.

34.

Responsio.

Quum autem idem Hieronymus ista eius-
 dem Prophetæ verba, *Spernit te virgo, filia*
Sion, cum illis comparat, *Exulta sterilis qua*
non paris, rursus torquet vtrunque Prophe-
 tæ locum. Nam illic quidem Sion orbæ &
 destitutæ puellæ comparatur per Σαπφισμῶν,
 quòd rex Assur eam vsque adeò cōtempnisset,
 quem postea hæc ipsa esset irrisura: hîc verò
 florentem Ecclesiæ ex Gentibus potissimum
 collectæ statū describit Prophetæ, quæ qui-
 dem Gentes sunt Sionis populus non secun-
 dū carnem, sed secundū libertatem spiri-
 tus genitus, & in naturalem filiorum locum
 per fidem insitus, quam interpretationē do-
 cet nos ad Galatas scribēs Apostolus. Quor-
 47 sum autem hæc ad id de quo agimus? Quis
 enim sic nuptias laudauit vnquam, vt illis ac-
 ceptum ferret quòd filij Dei simus, quanuis
 benedicat Deus tum sanctis ipsis tum etiam
 sanctorum semini, pro bona sua voluntate?

Tricesimū

Idem nihilo rectius istius Ieremiæ verbis,

Nun-

Nunquid obliuiscetur sponsa ornamenti sui, aut virgo fasciæ pectoralis sui? ad virginitatem coniugio præferendam abutitur. Primum enim videmus hic non minùs fieri sponsæ quàm virginis mentionem. Deinde quis ignorat populum illic à Propheta redargui, quòd Deum suum minoris fecerit, quàm sponsæ aut virgines ornamenta sua? Quorsum autem hoc ad nuptias vel damnandas vel virginitati postponendas?

secundum.
Iere. 2. 32.

Responsi.

Jeremia, inquit Hieronymus, ideo parçitur in urbis vastatione, quoniam virginitatis erat beatitudini destinatus. Quid si verò negem Ieremiam fuisse virginem? potest enim aliquis in vterò sanctificari, nec tamen continentiæ donum habere. At enim prohibetur vxorẽ ducere & liberos tollere. Fateor id quidem. Sed quid si cœlebs tum erat? Sed demus quod affirmat. Non fuisse tamen ideo seruatum ex ipso contextu liquet. Aliunde igitur petere oportuit virginitatis laudes, & meminisse hunc ipsum Prophetam passim ipsis quoque virginibus internecionem minari.

Tricesimum tertium.
Responsi.
Ier. cap. 16.

Ezechiel testatur sese vxore vesperi mortua, manẽ loquutum esse ad populum quæ ipsi mandarat Dominus, *Diligenter attende, inquit Hieronymus, donec vxor viueret, non habebat libertatem populum commonendi. Moritur vxor, & coniugale vinculum soluitur, & absque ulla trepidatione semper est in officio propheta.* Qui enim liber vocatus est, vere est seruus Christi. At te potius miror, Hieronyme,

Tricesimum quartum.
Eze. 24. 18.

Responsi.

sic in aduersario quoquo modo oppugnando fuisse occupatum, vt non attēderes quum multo antè in munere prophetico perseuerasset Ezechiel, consequi aliam ob causam hic fieri vxoris mortuæ mentionem. Iussus enim fuerat nō lugere, atque adeò populum à luctu auocare, quod se fecisse dicit, etiamsi domi esset ipsi oblata iusti luctus occasio. Quorsum igitur ista?

Iam ad ea testimonia accedo quæ sic collegit ex Paulo Hieronymus, vt planè sit ἀναπολ' ἡντος.

Tricesimū
quintum.

Rom. 6. 19

Respons.

Tricesimū
sexum.

Rom. 7. 24
Et 16.

Responsio

Tricesimū
septimū.

Rom. 8. 5,
& deinceps.

Respons.

Numerat coniugium inter illa quorum finis sit mors, & quorum fructus erubescere nos oporteat. Quenam autem illa sunt? Sicut, inquit Apostolus, *exhibuistis membra vestra serua impuritatis & iniquitati ad patranda iniquitatem, &c.* Et dubitamus diabolicam hanc doctrinam pronuntiare?

Eòdem, id est ad conuitiandum nuptiis, detorquet illa, *Quum essemus in carne, & non in nouitate Spiritus, sed in vetustate liere, faciebamus ea quæ carnis erant, & fructificabamus morti.* Et illa, *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Et illa, *Ipse igitur mente seruo legi Dei, carne autem legi peccati.*

Quòd si hæc de coniugio dicuntur, Hieronymus, vt tu vis, quomodo virginem audes Paulum pronuntiare?

Et illa, *Qui secundum carnem sunt, quæ sunt carnis sapiunt. Prudentia carnis, mors est. Prudentia carnis, inimicitia est in Deum. Qui in carne sunt,*

sunt, Deo placere non possunt. Hæc verò aduersus coniugium torquere, quid est aliud quàm doctrinam dæmoniorum manifestè proponere? Et ne dubitemus hunc fuisse animum Hieronymi, & hanc sententiam ex qua Syritius & Innocentius impuras & impias illas voces hauserunt quæ nunc quoque tã multos inficiunt, hæc ipsa sunt Hieronymi in hunc locum verba, *Si prudentia carnis, inimicitia est in Deum, & qui in carne sunt, Deo placere non possunt: arbitror eos qui seruiunt officio coniugali, quòd prudentiam carnis diligant, & in carne sunt.* At ego, Hieronyme, detestor hunc spiritum qui pronuntiat bonum, malum: & Gangrensem Synodum arbitror rectè aduersus hanc tuam sententiam anathema protulisse.

Et illa quorsum, *Nolite conformari huic seculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri, ut probetis quæ sit voluntas Dei bona, & bene placens, & perfecta.* In quæ verba scribens Hieronymus, *Concedit, inquit, nuptias, concedit digamiam, & si necesse fuerit, fornicationi & adulterio præfert etiam trigamiam. Sed nos qui corpora nostra exhibere debemus hostiam viuam, &c. non quid concedat Deus, sed quid velit consideremus, ut probemus quæ sit voluntas Dei bona & bene placens & perfecta. Ergo quod cōcedit nec bonū, nec beneplacēs est, nec perfectum, Et mox, Aliud est voluntas Dei, aliud indulgentia.* Quid hoc verò mōstri est? quo igitur pudore sacerdotes nuptiis benedicūt? si cōcedit Deus mala. cur non impunè peccemus? Longè aliter &
f. iiii.

Tricesimū
octauum.
Rom. 12. 2

Responsi

multò rectius Augustinus, non quidem in locum (in quo de virginitate Apostolus ne propter quidem, verum de sanctis tum virginum tum maritorum moribus agit) sed in illud eiusdem Apostoli scribens, Ego autem vobis parco, *Sectatores*, inquit, *perpetua continentia admoneo ut suum bonum ita praeferant nuptiis, ne malum iudicent nuptias, neque fallaciter sed planè veraciter ab Apostolo dictum nouerit, qui das nuptum, bene facit.*

August. de
sancta vir-
ginitate,
cap. 18.

Tricesimū
monum.

Rom. 13. 14
Rom. 12. 3.

Respons.

Et illa, *Induimini Christum Iesum, & carnis curam ne feceritis in desideriis.*

Et illa, *Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad pudicitiam, ubi Hieronymus, Nō ad sobrietatem, inquit, ut male in codicibus Latinis legitur, si quidem Gracè scriptum est, eis τὸ σωφρονεῖν. Quasi verò ipse contextus non manifestè cōvincat τὸ σωφρονεῖν vel inutilibus studiis opponi, qualia nimium multa sunt quorum cognitione nullus euadit sanioris mentis, vel eorum arrogantiae qui intra modum nolunt multis in rebus sapere, ideoque stultissimi tandem euadunt.*

Quadrage-
simum.

I. Cor. 3. 1.

Et illa, *Sicut carnalibus, sicut paruulis, lac vobis potum dedi, non escam. Vbi rursum hic noster, Qui an malis est, & non recipit quia spiritus Dei sunt, stultitia enim illi est, nec potest intelligere, quia spiritualiter diiudicatur iste non perfectio castitatis cibo, sed rudi nuptiarum lacte nutritur.*

I. Cor. 15.
50.

Et illa, *Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, neque corruptio in corruptionem. Vbi Hieronymus, parum fanè pudenter,*

Hos

*Hoc, inquit, tam clarum ut nulla expositione
queat manifestius fieri: Si corruptio ad omnem
coitum pertinet, incorruptio autē propriē castita-
tis est, premia pudicitia nuptia possidere non pos-
sunt. Imò Hieronyme, ut tibi penitus contra*

Responſ.

*res, dicere te oportuit ingenuē nuptias non
possessuras regnum Dei. Sed absit ut menda-
ci spiritui credamus. Illic verò quis ignora-
re possit Apostolum differere de corporum
post resurrectionem qualitatibus, siue virgi-
nes siue mariti olim fuerint qui tūc resurgēt*

Quadrage-
simum pri-
mum.

Gal 2 16.

*Et illa, Ex operibus legis non iustificabitur om-
nis caro. Opera legis, inquit, & nuptia sunt, que
si conceduntur etiam in Euangelio, aliud est in-
dargentiam infirmitati tribuere, aliud virtutibus
premia polliceri. Hoc est scilicet rem acu tan-
gere. Imò verò quàm me tui pudet quū hæc
lego, vir alioqui magne? Nam quid est quasi
ex industria verbum Dei peruertere, si hoc
non est?*

Responſ.

*Item illa, Sic insipientes estis ut quum cœpe-
ritis spiritu, nunc carne consumamini? Et illa, Spi-
ritu ambulate, & desideria carnis ne perfeceritis.
Caro concupiscit aduersus spiritum. Vbi Hiero-
nymus. Non necesse est nunc, inquit, de operi-
bus carnis dicere, quia longum est. Imò, Hiero-
nyme, vide ne meritò dicaris astutē ita præ-
termittere quo vel vno facilè conuinci po-
teras. Nec enim in operum carnis enumera-
tione nuptias inuenisses.*

Quadrage-
simum
secundū.
Gal 3.3.
Gal 5.16.

Responſ.

*Et illa, Respondi vos uni viro, virginem ca-
stam exhibere Christo, quod, inquit, si ad totam*

Quadrage-
simum
tertium.
1. Cor II, 8.

Ecclesiam credentium volueris referre, & in hac desponsione Christi & maritatus & digamos, & viduas, & virgines contineri, hoc quoque pro nobis facit. Nam dum omnes ad pudicitiam & premium virginitatis inuitat, ostendit cunctis gradibus virginitatem esse potiore. Sed annon sal-

tem animaduertere te oportuit, Hieronymus, si de ista tua virginitate differeret Apostolus, ineptissimū futurum fuisse illius desiderium? Nam certē virginitas corporis amissa nunquam restituitur, ac proinde non potuerunt ynquam pleræque ex Corinthiis eo genere virginitatis virgines, coram Deo
2 *sisti. Planius est autem quā vt inficiari possis, Apostolū agere de tota Corinthiaca Ecclesia, & de spiritali Ecclesiæ cum Christo coniugio differentem (quod plenius descripsit alibi ad Rom. 7. & Ephes. 5.) per virginitatem nihil aliud intelligere quā sanctificationem tum corporis tum spiritus, quæ tum virginibus, tum viduis, tum coniugatis & viris & mulieribus, credentibus denique omnibus communis est in Christo, vt discretē Augustinus annotat, lib. de bono viduitatis, cap. 10.*

Quadragesimum
 quartum.
 Gal. 5. 24.

Et illa, Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cū vitiis & concupiscentiis. Item, Qui cum Christo carnem nostram & passiones eius ac desideria crucifiximus, quid rursus ea quæ car-
nis sunt agere cupimus? Hoc verò aduersus coniugium torquere, annon est nuptias vt rem omnium pessimam & impurissimam damna-

damnare? Et quum toties fatearis non præ-
cipi virginitatem, Hieronyme, quomodo ti-
bi contabis? Nam certè dubium non est
quin contraria carnis concupiscentiis præ-
cipiantur. Imò annon est totius Legis Dei
ἐν τῷ πνεύματι, secundum spiritum ambulare?

Et illa, *Qui seminat in carne sua, de carne* Quadrage-
simum
quintum
metet corruptionem ubi etiam hæc scribit: *Ex-*
istimo quòd qui uxorem habet, quādiu reuer-
tur ad idipsum (sic autem solet conuertere
Græcum illud ἐπὶ τὸ αὐτὸ quo utitur Aposto-
lus mutuū casti coniugij vsum honestè
significans) *ne tentet eum Satanas, in carne se-*
minet, & non in spiritu. Qui autē in carne semi-
nat, (nō ego loquor, sed Apostolus) metit corrup-
tionem. At ego miror, tantū virginitatis de- Responsi-
fensorem tam obscœna, & tantum Theolo-
gum tam absurda & tam falsa scribere po-
tuisse. Certè vt cætera omittam quæ hîc in
Hieronymum dici poterant, nisi hoc ipsius
crimen aliæ multæ obtegerēt virtutes. cuius
fuit iudicij fateri (nec enim id negare pote-
rat quod totidē verbis scripsit Apostolus)
cōiuges rursus cōiungi ne tētet eos Satā, &
tamen eos dicere corruptionē metere, quo-
niam in carne seminant? Nam certè tota i-
sta carnis satio & corruptionis messis est à
Satana. Itaque hoc sanè non esset Satanā vi-
tare, sed in ipsius laqueos sponte sese indu-
re, aut stultos imitari de quibus ille nō ine-
ptè, Dū vitāt stulti vitia, in cōtraria currunt.
Annon hoc est igitur Apostolicū præceptū

ludibrio habere?

Quadrage
simū sex-
tum.

Ephes. 1. 4.

1. Cor. 7. 14

1. Pet. 3. 6.

Respons.

Hier con-
tra Helu.

Item illa, *Elegit nos Pater ut essemus sancti & immaculati coram eo.* Sanè verò annon sancti sunt coniuges quorum sanctos etiam esse liberos testatur Apostolus? Annon sanctę illę vxores quas hoc nomine Petrus vel potius Spiritus sanctus exornat, etiam si alicubi nō rectè illas imaginatur Hieronymus, vxores esse desiisse, ut sanctę esse inciperent?

Quadrage
simū sep-
timum.

Ephes. 2. 3.

& 6. 24.

Item illa, *Ambulaui in concupiscentiis carnis, & faimus filij irę ut ceteri.* Nunc autem exuamus veterem hominem qui corrumpitur iuxta desideria erroris, ut, inquit, nobis ista Apostoli benedictio aptari possit, *Gratia vobis cum omnibus qui diligunt Dominum in incorruptione.* Ergo tibi, Hieronyme, coniuges sunt irę filij, sed redarguit te Spiritus sanctus, siquidē ita sedatus sensisti, ut iratus scripsisti.

Respons.

Quadrage-
simū
octauum.
Phil. 4. 8.

Ista verò cuiusmodi sunt, si modò quicquam illis quę iam diximus deterius dici potest? *Quacunque sunt*, inquit Apostolus, *seu pura, id est, veneranda*, (Hieronymus vertit, pudica, ut & vetus interpres, sed perperam) *quacunque autem pura, id est, pura* (vetus interpres legit *ἀγία, sancta*, Hieronymus superuacuo verborum ambitu, *ad castitatem pertinentia*) *hęc cogitate*, (Hieronymus, codice, ut opinor, nō inspecto. *his copulemur, hęc sequamur.*) Ista verò quum ut aduersus coniugium dicta proferret, quis pius illis assentiatur?

Respons.

Quadrage-
simū non-
um.

Quid quum ista eodem detorquet? *Circumcisi sumus circumcisione non manufacta*, in expo-
lia-

liationem corporis carnis? Et illa, *Sapiamus quæ sursum sunt, & non quæ super terram?* Et illa, *Nemo militans Deo se implicat huius vitæ negotiis?* Et illa, *Abnegantes impietatem & secularia desideria, concupiscentias, temperanter* (vetus interpret nō malè *sobriè*: Hieronymus suo more, *castè*, quod ipsam tamen contra nos non facit) *& iustè & piè vivamus in hoc seculo?*

Col. 2. 11.
& 3. 2.
2. Tim. 2. 4
Tit. 2. 12.

Respons.

Quid amplius? Huc etiam pertrahit illud Domini dictum, *Adhuc multa vobis habeo dicere, sed nō potestis ea portare modò.* Et torquēs etiam illud Iacobi, *Omne perfectum donum de sursum descendit, ubi, inquit, non sunt nuptiæ, & descendit non à quolibet.* Certè, Hieronyme, nec illic comeditur ubi neque nubitur. Cur non igitur cibum etiam & potum, & somnum, hanc denique mortalem vitam semel prohibes?

Quinquagesimum.
Ioan. 16. 12

Iacob. 1. 27

Respons.

Pergit tamen etiam longiùs, & ab hereditate incorrupta cuius meminit Petrus, arceat coniuges. Sed bene est quod Lazarum novimus in sinum Abrahami etiam digami collectum.

Quinquagesimum primum.
Respons.

Iubet nos idem Apostolus ex Mose, *sanctos esse*, id est, si Hieronymo credimus, à cōiugio dehortatur, ut sancti simus. Sed quid si Moses ipse per quem hoc præcipiebatur cōiugatus erat? Iubet nos etiam *castificare animas nostras*. Imò dicit Apostolus, *sanctos omnes iam esse purificatis animabus* (τὰς ψυχὰς ἡγιασμέναις,) & addit, ἐν ὑπακοῇ ἀληθείας, *obediendo veritati*. An verò nullus audit veritatem nisi qui

Quinquagesimum secundum.
1. Pet. 1. 15.
& 22.

Respons.

2

virginitatem vouet? Subiicitur etiam, *ἐν φιλαδελφίᾳ ἀνυποκρίτου*, *ad fraternum amorem simulationis expertem*, quod miror ab eo præteritum esse qui nullos maritos fratres, nullas vxores sorores agnoscit, vt antea vidimus, nisi superuenerit cœlibatus votum. At nos credamus potius Spiritui sancto vbique profiten-
 ti, fidem (quæ sanctos à mundo segregat, nō autem virgines à coniugibus) eorum esse qui veritatem, id est, verum Dei verbum audiāt, vnde tanquam ex fonte promanat vera fraterna dilectio, omnium Ecclesiæ membro-
 rum communis tessera. Ideo etiam idem
 Apostolus consentiens Ioanni addit, *nos non esse regenitos ex cōmuni semine siue satione* (σπορὰς quod inuidioso vocabulo Hieronymus *coitum* maluit hīc interpretari) *sed incorruptibili, verbo Dei videlicet manente in æternum*. Cuius ergo iudicij, cuius pudoris fuit ista torquere aduersus nuptias, quamuis aliud sit secundū naturam gigni, quā secundū gratiam regigni? Nam sanè vtrunque filijs Dei tum virginibus tum coniugatis necessariò commune est.

Quinquagelimum tertium.

1. Pet. 4. 1.

Iam verò quid cōtumeliosius dici in coniugium potuit, quā quod citat ex eodem Apostolo quasi nuptiarum hoste, quē tamen coniugatum fuisse & vxorem circumduxisse Paulus testatur? *Qui passus est in carne, inquit, qui enit à peccato, vt nequaquam in desideriis hominum, sed in voluntate Dei, reliquum in carne tempus exigamus. Sufficit enim nobis præteritum*

tem-

tempus, quando ambulauimus in luxuriis & desiderijs, caterisque vitijs. An hoc verò si in nuptias dictum est, nuptiæ nō sunt peccatum, & quidem cui necessarium sit Christianos omnes reuertiare?

Responſio.

Idem in altera epistola testatur *grandia nobis & pretiosa promissa donata esse, ut per hæc efficiamur diuinæ consortes naturæ. Quid enim est maius eo qui datus est nobis, & in quo promissa sunt nobis quæ in cor hominis non ascenderunt? Verum si Hieronymo credimus, grandia nobis virginittatis promissa donauit, ut per hanc efficiamur diuinæ consortes naturæ, fugientes eam quæ in mundo est concupiscentiam corruptionis, id est nuptias. Coniuges enim & ij qui nuptias suadent, siquidem ipsi credimus, ij sunt qui post carnem in desiderijs pollutionis ambulat, qui quasi irrationalia iumenta in ventrem & libidinem prouisi sunt, in quos denique competunt horrenda illa quæ in perditissimos homines ibi ab Apostolo scribuntur, & quæcunque Ioannes profert ut nos à mundi dilectione auocet. Et hæc non est doctrina illa quam Paulus doctrinam dæmoniorum vocat?*

Quinquagesimum quartum.
2. Pet. 1. 4.
Responſio.

2. Pet. 2. 19.
& deinceps.

Profert quoque Hieronymus *solos illos cæcantes canticum nouum, qui non se coinquinauerunt cum mulieribus. Ac ne putaremus, inquit, de his dici qui scorta non norunt, statim intulit Ioannes, Virgines enim permanserunt. Quasi verò de spiritali virginittate ibi nō differat Ioannes, ut totus ille liber myſteriorum & visio-*

Quinquagesimum quintum.
Apoc. 4. 14

Responſio.

num corporalium ad res cælestes significandas plenus est. Alioqui nos doceat Hieronymus quomodo thoro immaculato adhæreat coinquinatio.

Quinquagesimum
sextum.

Mat. 23. 11.

Huc quoque spectare decem illas virgines, quæ fidelium cœtum adumbrant, res ipsa clamat. Agè verò cur quinque fatuæ excluduntur? *Quoniam*, inquit Hieronymus, *sola absque aliis operibus virginitas non servat*. Ego verò malo assentiri Paulo clamanti nos iustificari ex fide absque operibus, quanvis sanè assentiar virginitatem nihil esse nisi reliquis fidei fructibus exornatam. Sed quod addit idem Hieronymus, *omnia opera absque virginitate esse imperfecta*, quum ab hac virginitate excludat cōiugatos, falsum esse dico, eo quidem sensu quo loquitur, quum alioqui ipsarum etiam continentissimarū virginum virginitatem cæteraque adeò opera plurimùm a perfectione abesse credam.

Et hætenus quidem refutata sint Hieronymi aduersus Iouinianum argumenta. Nūc verò videamus quàm aptè illius argumentis responderit, ita quidem ut sunt ab eo annotata. Nam si Iouiniani liber ipse extaret, plenius ac fortassis etiam verius explicatam ipsius sententiam haberemus.

Exceptio
nes Hiero-
nymi ad
Iouiniani
argumēta.
Prīmū Iouiniani
argumētum.

Obiiciebat Iouinianus, & quidem rectè, primam matrimonij institutionem in paradiso, aduersus eos qui præpostera cœlibatus admiratione coniugio detrahebant. Quid ad hoc Hieronymus? *In paradiso*, inquit, *ante*
offen-

offensam virgines, post peccatum autem & extra paradysum protinus nuptiæ. Et mox, Nuptiæ terram replent, virginitas paradysum. At ego dico, Hieronymæ, In paradiso nuptiæ fuerunt ante offensam, & etiam audita iam tunc vox est, Et erunt duo in carnem unam, & illa benedictio, Crescite & multiplicamini. Est tamen, fateor, post peccatum demum soboles, quia vel ita disposuerat Dominus ut nemo nisi per gratiâ seruaretur, vel quia prius amissum est bonum illud quàm tentatum, adeo brevis fuit prioris scælicitatis vsura.

Refutatio
exceptio
nis Hiero
nymi 1.

Nec istud sanè posterius per se verum est, 2 quoniam coniugati quoque cælum replent, quum ipsa virginitas in sinu coniugati Abrahami sit beata, quâvis nec virgines virginitas, nec coniugium coniugatos, sed utrosque vna Dei gratia iustificatos seruet: & virgines quoque: etsi non ut sint virgines, ac certè ut sint, hoc nuptiis debent.

Obiiciebat Iouinianus illud Apostoli, Nunquid non habemus potestatem sorores mulieres vel vxores circunducendi, ut ostenderet etiam sacerdotum puritati probè conuenire cum matrimonio. Hieronymus verò etsi alibi aliquoties inculcat se nō reprobare nuptias (quibus tamen audiuius & porro audiemus quales notas inurat (nouos hîc fodit cuniculos quibus elabatur. Primùm enim negat probari posse alium præter Petrum fuisse inter Apostolos cōiugatū. Atqui ut de Clemente & Ignatio ipsoque adeo

Secūdum
Iouiniani
arg.
1. Cor 9.

Exceptio
Hieron. 1.

Refutatio
1.

Ambrosio taceam, non temerè Paulus addi-

2 Apóstolos. Sed hoc sanè parum momēti ha-
bet, quia vel vnum Cephā Apóstolum si-
mul & maritum fuisse satis est, vt coniu-
gium nihil officere sacerdotij dignitati, ne-

3 dum cuiusvis fidelis mūditiē, probetur. Hoc
tamen adiciam, inter fratres Domini vel
præcipuum recenseri Iacobum quem vetu-
stas vocat Episcopum Hierosolymorū, quod
si verum est (vt scribit etiam disertè Græcus
scholastes) viderit Hieronymus quo iure
perpetuum eius cœlibatum prædicet. Sed ad

Exceptio

4

rem venio. Excipit ergo secundo loco Hie-
ronymus. si habuisse ipsos uxores conceda-
tur, reliquisse tamen officium cōiugale, quod etiā
testatur Petrus ex *Apóstolorum persona, quum ei*

Mat. 19. 29

*respondens Dominus, meminerit quoque eorum
qui uxorem propter regnum Dei relinquunt:
quod etiā ostendat sororum nomen, eas videlicet*

Refutatio

1

in spiritu fuisse germanas, non coniuges. Atqui di-
ctum illud Christi si hoc modo explicandū
est, quid fiet fratribus, sororibus, patri, ma-
tri, domibus quoque & agris? nempe Chri-
stianus esse non poterit, nisi qui suo etiam
erga illos officio fungi desinet, quo quid ab-
surdius dici possit? *Relinquendi* igitur verbū
2 non eò spectat, quum disertè & generaliter
dixerit Apóstolus Christianis omnibus con-
iugibus, *Ne fraudate alius alium*, & Euange-
lium non euertat, imò potiùs stabi-liat dile-
ctionem proximi: sed huc potiùs referrur vt

Dei

Dei gloriam vnusquisque pro suæ vocatio-
 nis ratione quibuscumque sine exceptione rebus
 anteponat, nec sit quicquam omnino quod
 nostrum cursum abrumpat. Nomen autem 3
 sororis minimè sanè abrogat coniugij copu-
 lam, quum è contrario Christiana omnia cō-
 iugia inter fratres & sorores contrahantur.
 Deinde si ita esset, oportuit sanè Apostolum 4
 scribere potius mulierē siue vxorem sororē
 quàm sororem mulierē vel vxorē, quū mu-
 lieris siue vxoris nomē, si interpretationem
 istam sequamur, latius pateat, ac proinde nō
 præcedere, sed sequi omnino debuerit. Ter-
 tiò excipit nos etiam *γυναικας* posse mulie-
 res, non autem vxores interpretari, *ut hoc vi-*
delicet dictum sit non de vxoribus, sed de san-
ctis aliis mulieribus, quæ iuxta morem Iudai-
cū magistris de sua substantia ministrabant, Hæc
 Verò interpretationem etsi sequuntur vete-
 res plerique tum Græci tum Latini, tamen
 rectè repudiat Clemens, quoniam, ut rectè
 obseruat eruditissimus ille vir Petrus Mar-
 tyr, si ita esset, non fuissent illiusmodi mu-
 lierē circūductione grauata, sed potius sub-
 leuata Ecclesiæ, ac proinde cōtra Paulū hoc
 ipsum faceret, quod pro se adducit. Sed alte-
 ram etiā causam adiicio, quia videlicet super
 vacaneū esset nomē *γυναικας*. Quorsum enim
 subiiceretur, quū omnis soror sit mulier? Di-
 co igitur necessariò oportere sororem vxorē
 interpretari, quorū illud sit latius, istud
 angustius: & illud prius expressum fuisse ab
 g. ij.

Exceptio

3.

2. Reg. 4.
10.

Luc. 3. 3.

Refutat. 1.

Apostolo ut maior esset sententiæ emphas-
 sis: additum autē istud posterius, quod alio-
 qui honestum non fuisset mulieres etiam fi-
 deles circumducere. Ceterum quæ de Ioan-
 ne subiicit. *Ipsam videlicet quia virgo fuerit
 plus fuisse amatum, & quod post resurrectionem
 solus virgo virginem agnouerit: quod dicatur nō
 moriturus, quia virginitas non moritur, nec sordes
 nuptiarum abluantur cruore martyrii, sed maneat
 cum Christo: denique propterea etiam fuisse non
 tantum Apostolum ut Petrum, sed etiam Prophe-
 tam, & Euangelistam, & quidem aliis præstan-
 tiorem, quia exposuit virginitas, quod nuptiæ sci-
 re non poterant: ista quidem, refutatione lon-
 gior non egent.* Dilexit Ioannem peculiari
 quodam affectu Dominus, pro sua miseri-
 cordia: nec eius amoris causa in Ioanne, sed
 in ipso diligente quærēda est. Non, inquam
 fuit delictus Ioannes præ cæteris quia virgo
 sed ideo virgo quia dilectus ab eo qui dona
 sua distribuit unicuique sicut vult. Agnoscit
 primus Dominum stantem in litore, scilicet
 quia virgo, ac non potius quia sic eius ocu-
 los direxit Dominus, qui ne præsens qui-
 dem ac lateri adhærens, à duobus discipulis
 agnosci facilè potuit, quod eorum oculos
 teneret. Sordes autem nuptiarum ut & i-
 plius virginitatis per eum tolluntur qui tol-
 lit peccata mundi: quod hic ipse Ioannes a-
 pertè testatus est, ita scribens, Si dixerimus
 nos peccatum non habere, mendaces su-
 mus. Itaque quod diutius mansit siue su-
 perstes

Exceptio

4.

Refutatio

perstes fuit in hac vita quàm reliqui, causa præcipua & germana fuit, Dei bonitas, Ecclesiam suam respicientis: deinde verò illa ipsa fides qua etiam interueniente translatus est Enoch, ne videret mortem. Denique quòd Petrum Hieronymus spoliat Euangelistæ & Prophetæ titulo, vt eius spoliis Ioannem vestiatur, non rectè facit, quum ipsemet alibi referat Marcum ex ore Petri excepisse Euangelicam historiam, cuius proinde verus auctor fuetit Petrus, descriptor autem Marcus. Prophetiæ verò in altera Petri epistola quales & quàm veræ extent qui non sentit, sanè nihil sentit. Demus tamen hoc ita esse, prout varia sunt Dei dona, nec vna eorum mensura, quorsum hæc vt sordescant nuptiæ?

Obiiciebat etiam Iouinianus ad dignitatem conjugij asserendam, locum illum Pauli, Salua tamen fiet per filiorum generationem. Respondet Hieronymus quæ nunc nolo copiosius persequi, quoniam fortassis nec ille quid obiiceret, nec iste (quod sine iniuria dictum sit) quid de re ipsa responderet satis expendit. Sed quod inter cætera permiscuit, sanè non possum prætermittere. Addit Apostolus eo loco, *ἐὰν μένουσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἀγιασμῷ μετὰ σωφοσύνης*, id est si manserint in fide, in charitate, & in sanctificatione & pudicitia. *Non enim* (inquit Hieronymus) *sobrietas est legenda, vt malè habetur in Latinis codicibus, sed castitas, id est σωφοσύνη.*

Tertium
Iouiniani
argumen-
tum.
Exceptio
Hierony-
mi.

Refut. i. Ego verò miror an potuerit Hieronymus
 existimare, nullum inuentum iri Græcæ lin-
 guæ, vel penè rudem, qui quid esset σωπρυσύνη
 non intelligeret, ac proinde non facilè agno-
 sceret quò ipsum abripuerit istius contentio-
 nis æstus. Dicit Lucas dæmoniacum illum
 quem inuaserat dæmonum legio, postea re-
 pertum σωπρυσύνητα ad pedes Iesu. Paulus apud
 eundem, quum Festus eum vt furem ar-
 gueret, Non insanio, inquit, sed verba elo-
 quor σωπρυσύνης. An hæc quoque Hieronymus
 voculam istam adeò studiosè arripiens, ad
 suum cœlibatum transtulerit? Imò ne lon-
 giùs abeamus, quum eadē epistola & eodem
 capite Apostolus iubet vxores sese exornare
 internis dotibus quæ sanctas matronas de-
 ceant, pudore videlicet & σωπρυσύνη, quis non
 videt modestiam eo nomine significari? Est
 autem varia eius vocis declaratio, quū in ge-
 nere temperantiam declaret, sed tamē latius
 etiam pateat, adeò vt omnem mentis sanita-
 tem quæ sese intra modum contineat signi-
 ficet. Itaque & temperantiam, & modestiam,
 & sobrietatem, & sanam mentem, interdum
 interpretari oportet, prout requirit loci cir-
 cunstancia. Agè tamen dicamus Pudicitiae
 nomen hic optimè conuenire, de quo sanè
 nolim contēdere, quum vel præcipua sit mu-
 lierū virtus: an ideo cœlibatus præcipietur?
 nempe si nullæ sunt vxores pudicæ: qua de re
 saltem autem audiatur castus ille poeta rusti-
 cum patrem familiās, coniugem quidē eum-
 que

que multorum liberorum patrem, sed vrbis
fordium expertem sic quoque describens, *In-
terea pendens dulces circum oscula nati, Casta pu-
dicitiam seruat domus.*

Sed longè deterius est quod subiicitur, **2**
*Tunc ergo, inquit, saluabitur mulier si illos ge-
nuerit filios qui virgines permansuri sunt, si quod
ipsa perdidit, acquirat in liberis.* Egregiè profe- **Refut. 1.**
ctò, quasi matris salus à filiorum moribus
pendeat, nisi siquid ipsa fortassis in educatio- **2**
ne peccauit: quasi etiam mater nubēs & con-
iugium sanctè colens, aliquam noxam con-
traxerit à qua in filiis absoluator: quasi salua- **3**
res sit, si liberos genuerit cœlibes, aut fortas-
sis etiam monachos futuros: quasi denique in **4**
matribus situm sit continētiae donum quod
filiis largiatur. Denique quorsum hæc? Nam
certè verbum *μεινωσιν* quo vtitur Apostolus,
non potest commodè ad *τέκνα* referri, quod **5**
nomen non præcessit nisi in compositione
verbi *τέκνογονειν*, sed ad ipsas vxores pertinet.
Neque nos mouere debet numeri muta-
tio, quum de mulieribus vxoribus in gene-
re, non autem de certa quapiam differat A-
postolus.

Quærebat Iouinianus quæ sit futura di- **Quintum**
uersitas inter viduam & virginē baptizatam, **Iouinianū**
quæ sic permanferint. Respondet Hierony- **argumen-**
mus eadem ratione scorta & prostibula si **tum.**
fuerint baptizata, virginib' equari. Ego, quæ- **Exceptio**
stionem hanc miror dignam censuisse tantos **Hierony-**
viros, de qua vsque adeò contenderent vt **mi.**
Refut. 1.

in apertas etiam matrimonij contumelias
 ruerent. Sed hoc dico non consequi quod
 2 concludit Hieronymus. An enim pares sunt
 vidua & meretrix? Sed hoc etiam dic, quā-
 uis multo laudabilior sit quæ integre quā
 quæ flagitiosè etiam ante baptismum vixe-
 rit, neutram tamen habere de quo in sese
 gloriatur, istam verò cui plura remissa sunt
 eo ampliorem causam habere in Domino
 gloriandi: sed ab iis potiùs quæ baptis-
 mi gratiam consequuntur hanc diuersitatem esse pe-
 tendam. Itaque si ista meliores in sua vidui-
 tate, quā illa in sua virginitate fructus edi-
 derit, viduam non dubitarim virgini ante-
 ponere. Quid viduam? imò & publicam in
 vrbe peccatricem, si modò quia plus illi con-
 3 donatum est, ampliùs etiā dilexerit. Addam
 & istud: Des mihi, Hieronyme, vel continen-
 tissimam virginem baptizatā, sed superbam,
 maledicam, auaram: dem tibi cōtrā prosti-
 tutā antea pudicitia meretricem vel ipsa
 Laide corruptiorem, sed iam pœnitentem, &
 siue in coniugio siue extra coniugium maxi-
 mis plurimisque virtutibus exornatam, au-
 debisne tu ipse illam virginem cum hac mu-
 tata peccatrice comparare?

Quintum.

1. Tim. 3. 2.

Exceptio
 Hierony-
 mus.

Obiiciebat, & quidem perappositè, Ioui-
 nianus aduersus coniugij tanquam rei impu-
 ræ hostes, Apostolicum illud, *Oportet Episco-
 pum esse unius uxoris virum.* Hieronymus au-
 tem triplicem exceptionem regerit, *Sicut,*
inquit, in disputatione de virginitate & matri-
monio

monio Apostolus suadet quod imperare non audeat, ne videatur laqueum inicere, ita & in Ecclesiastico ordine constituendo, quia rudis ex Gentibus constituebatur Ecclesia, leuiores nuper credentibus dat praecepta, ne terribili ferre non possent. Denique Apostoli mittunt ut non amplius imponatur oneris iis qui ex Gentibus crediderunt, nisi ut se abstineant ab idololatria, fornicatione, sanguine & suffocatis, & quasi paruulis & infatibus lac potuant, non solidum cibum: nec precipiunt de continentia, nec de virginitate significant, nec ad ieiunia prouocant, nec dicunt illud, Ne habeant duas tunicas, &c. In hac porro exceptione, Deus bone, quis agnoscat Hieronymi acre illud iudicium, & eruditionem minimè vulgarem? Primum enim tantum abest ut in illa designandi episcopi descriptione quippiam mediocre proponat Apostolus sicut rudibus discipulis solent magistri, ut contra proposuerit perfectissimum pastoris exemplar, quale nullius oratoris apud Rhetores inuenias. Sed quoniam nescio qua penè fatali cœlibatus persuasione fasciatus Hieronymus, virginitatem pro omnium virtutum quadam, ut ita loquar, ἐπιτομήν ducebat, idcirco nulla summarum illarum virtutum habita ratione quas in pastore Apostolus requirit, perperam sanè de re tota iudicauit. Deinde quod de illo Apostolorum rescripto profert quàm appositè dicitur? Etsi enim habita est Gentium ratio quum Circumcisionis onus illis

Act. 15. 28.

Luc. 9. 3.
Refutat. 1.

nō imponeretur, tamē hoc idcirco p̄prie factū nō est vt earū infirmitati cōsuleretur, sed quoniā vt in ipsa Synodo Petrus ostēdit, iniquū fuisset atque adeō Domini voluntati repugnans, ceremoniarū iugum iis imponere qui semper fuerant eius expertes. Et quod additur de sanguine & suffocato non arguit Gentium ruditatem, sed Iudæorum, quibus vnus hoc tribuitur, quum Gentes multò essent in Christo adultiores, contrā quā opinatus est Hieronymus. Denique sicut nulla fuit in Paulo infirmitas, sed in Iudæis, quòd

3 Timotheum circumcidit, Græca videlicet matre natum (nunquam id alioqui facturus) ita istud Apostolicum interdictum Iudæis datum est non Gentibus. Sed & illud quo iudicio scripsit Hieronymus de p̄cepto continentia, quod cibus solidum vocat? Nam

4 si ita est, certē nulli vnquam solidus cibus est subministratus. Nam coniugij p̄ceptum lego saltem propter fornicationem, virginitatis autem p̄ceptum nusquam, nusquam, inquam, in sacris literis inuenio, sed suasionem duntaxat: & quidem addita multiplici restrictione, nempe propter instantem necessitatem, vt vitetur solitudo nos à melioribus auocans, denique si quis quod velit hoc possit, siue si quis non vratur. Nec dicit Apostolus se hæc ita scribere quòd vereatur ne virginitati pares esse non possint Corinthij, sed contrā, quòd eis parcat, ne vide-

videlicet si ad eam quæ imminebat tempe-
 statem accederet coniugij pondus, penitus
 obruerentur. Nec etiam dicit se hortari dū-
 taxat ad id quod expedire censebat, ne vide-
 retur eis laqueum iniicere, sed ne ipsis ini-
 ceret laqueum. Postremò, quū Hieronymus
 verba illa Christi, *Ne possidete duas tunicas*,
 accipit pro solido cibo, omnibus, nisi infir-
 mitas prohibeat, conueniente, multis modis
 aberrat à Christi scopo. Primū enim solis
 Apostolis hoc semel dictum est, idque pe-
 culiari certè de causa, nempe vt plenam expe-
 rientiam facerent summæ potentiz præcep-
 toris, à quo postea suo tempore mittēdi erāt
 in vniuersum terrarū orbem. Et quæso quan-
 do hoc illis mandatum est? tum certè quum
 prorsus adhuc rudes erant, & lacte indigebāt,
 nedum vt hic fuerit solidus ille cibis. Quòd
 si quis roget, cur igitur onus adeò difficile
 tam infirmis imposuerit, quum præsertim
 illos iā confirmatos in orbem terrarum mit-
 tens, eadem illa non repetierit: respōdeo lon-
 gè facilius fuisse mandatum illud, quāuis pri-
 ma fronte longè asperrimum videatur. Nam
 (vt de præceptoris præsentia taceā quæ vni-
 cata tum illos fulciebat, vt passim apparet) lon-
 gè aliud fuit apud suos gentiles obire bre-
 uis temporis legationem, quàm ad vniuer-
 sum orbem expugnandum mitti. aliud quo-
 que mitti viatico quidem vacuos, sed breui
 ad præceptorem reuersuros, addita promissio

Mat. 10. 16.

Luc. 22. 35.

2. Cor. 4. 8.

Exceptio

Hierony

mi altera.

Refut. I.

gione fore vt nihil tamen ipsis deesset, quàm dicere, Ecce ego mitto vos vt oues in medio luporum. Itaque tum roganti Domino respondent nihil sibi defuisse: postea verò sæpe defuerunt eis multa, quâuis nunquam, vt ait Apostolus, fuerint à Deo destituti. Alteram exceptionem mutuatur Hieronymus à temporis sui consuetudine. *Nam, inquit, fateatur Iouinianus non posse Episcopum esse, qui in episcopatu filios faciat. alioquin si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur: sed quasi adulter tenebitur. Oportet ergo Episcopum esse unius uxoris virum. id est, qui unam uxorem habuerit, non habeat.* Atqui manifesta etiam est ista cauillatio. Neque enim scripsit Apostolus *ἕως ἡμέρας* fuisse, sed *ἕως* esse: quanquam in eo sanè assentior Hieronymo & Chrysostomo, non esse hæc Apostoli verba sic accipienda quasi nullus nisi unius uxoris vir sit ad ministerij munus deligendus. Quod autem ad illum morem attinet nullum episcopum maritum deligendi nisi qui uxoris vsui renuntiaret: fateor vetustum quidem fuisse, sed Romæ dūtaxat præcisè seruatum, vbi constat vixisse & docuisse Iouinianum. Verùm quid ad nos si Romana Ecclesia iam tum pietatis prætextu mysterium iniquitatis moliens, laqueum iniicere voluit imperitorum conscientiarum? Tyrannicam autem ac planè Satanicam fuisse istam legem cœlibatus, non tantum illud ostendit quod manifestè repugnat Apostolicæ doctrinæ, sed etiam quod à Nicæna Synodo clare &

rè & expresse redarguatur: unde etiã factum
 ut à sexta synodo OEcumenica ob eam cau-
 sam Romana Ecclesia disertè, quod ad pres-
 byteros quidem & diaconos, fuerit repre-
 hensa, præsentibus nec repugnantibus Aga-
 thonis Papæ Romani τοποτηρίταις, qua de re
 alibi plenius differemus. Urget tamen Hie-
 ronymus in eandem sententiam, σώφρονος, &
 ἀγνότητος nomina quibus ibidem utitur Apo- 3
 stolus. Sed iam ostendimus ista maritis quo-
 que fidelibus quadrare. Conatur tamen præ-
 terea Hieronymus istum morem sic excusa-
 re. Si laicus, inquit, & quicumque fidelis, orare nō
 potest, nisi careat officio coniugali: sacerdoti, cui
 semper pro populo offerenda sunt sacrificia, semper
 orandum est. Si semper orandum est, ergo semper
 arendum matrimonio. Nam & in veteri lege,
 qui pro populo hostias offerebant, non solum in do-
 mibus suis non erant, sed purificabantur ad tempus
 ab vxoribus separati: & vinum & siceram non
 bibebant, quæ solent libidinem procreare. Hæc ve-
 rò si sic haberent, quis tandem nuberet in 2
 Domino? Sed de quibus precibus agat Apo- 3
 stolus, abunde dictum est à nobis. Quod au-
 tem citat ex lege, nusquam extat neque quod
 ad coniugalis coitus immunditiam, neque
 quod ad vxorum separationem attinet, ut
 sæpe mirari subierit ab Ambrosio quoque
 id dici, & Augustium in eo qui nusquam est
 expediendo nodo tantopere laborare. Lōgè
 itaque rectiùs Chrysostomus, Quomodo, in-
 quit, honorabiles sunt nuptiæ, si nos tantopere im-

Exceptio
 tertia Hie-
 ronymi.
 1. Cor. 7. 5.

Refut. 1.

Ambro. in
 1. ad Timo
 cap. 4.
 Augusti-
 nus quæst.

in Leuit. 62. & Re tract. lib. 2. ca 5. Chry softo. in epist. ad Heb. ho. 7 *pediūt? Et mox, Si qui impediti sunt ex nuptiis, sciant quod non nuptia illis impedimento fuerūt, sed voluntas qua male utitur nuptiis. Nam neque vinum facit ebrietatem, sed mala voluntas, & moderationis excessus. Vtere cum moderatione nuptiis, & PRIMVS ERIS IN RE-*

Hiero. O- ceano. tom. 2. Obiectio.

Responsio

GN O, & omnibus fruēris bonis. Denique op-
ponamus sibiipſi Hieronymum longè re-
ctius alibi de Episcopis coniugatis scriben-
tem. *Quaritur quid sit, inquit, in ordinando E-*
piscopo, non quid fuerit. quare verò solū uxoris
nomē impediāt, quod solū peccatū non fuit? Ne-
que verò, inquit, fortasse quispiam, dixit vn-
quam Hieronymus, nuptias esse peccatum.
Respondeo vt totidem verbis id nō dixerit,
imò quoties libuit, hæreticorum esse testa-
tur nuptias damnare: cum tamen satis ex o-
re suo conuinci. Quid enim est aliud pecca-
tum quàm quod malum est? quàm quod
non nisi ex veria licet? cuius denique tanta
est immunditia, vt ei vacare & Christiani of-
ficium implere, imò ne precari quidem pos-
sis? Sed hoc ex iis quæ mox subiiciam magis
etiam liquebit.

Sextum
Iouiniani
argumen-
tum.
Exceptio
Hierony-
mi 1.
Refutatio

Exceptio.

2.

Quærebat quoque Iouinianus, Si omnes
fuerint virgines, quomodo stabit genus hu-
manum? Hic verò miris modis Hieronymus
tergiuersatur, nec tamen elabi potest. *Quid*
si, inquit, omnes fuerint vidua, vel in matrimonio
continentes? Respondebit Iouinianus ne hoc
quidē fieri oportere, & tu nodū nō expedie-
ris, Hier. Iterū excipit Hiero. *Vereris ne si vir-*
ginita-

ginitatem plures appetierint, cessent lupa, cessent adultera, ne infantes in urbibus & villis non vagiant. Facis verò mihi iniuriam, Hieronyme, potuit optimo iure regerere Iouinianus, qui stupra & adulteria fugienda suadeo cū Apostolo quum nuptias suadeo. Imò hoc vereor 2 potiùs, ne manente ista Tyrannica cœlibatus lege, eueniat quod Paphnutius iam olim Synodo Nicenæ prædixit, & euentu iam cœpit confirmari, id est, vt pro legitimis vxoribus, omnia concubinis, scortis, turpissimis denique libidinibus conspurcentur, quia eò deuenire tandem oportet qui remedium oblatum aspernantur. Vereor & illud, ne si persuaseris quod tu dicis contra Dei verbū, malum esse nimirum mulierem tangere, per te non stet quominus nulli ex sanctorum concubio propagentur. 3

Refutatio
1.

Dicebat etiam Iouinianus, non pro scortatoribus aut adulteris, nec contra continentiam, sed contra istos qui virginittatis admiratione nuptias non verbo quidem, sed re ipsa damnabant, alij quidē in omnibus simpliciter, (vt ex superioribus Hieronymi argumentis liquet. & multo magis ex iis quę sequuntur cōstabit) alij verò in Clero dūtaxat, tanquā sacerdotij puritas matrimonio contaminetur: dicebat, inquā, aduersus istos Iouinianus, *Cur igitur creata sunt genitalia, & sic à Cōditore sapientissimo fabricati sumus, vt mutuum nostri patiamur ardorem, & gestiamus in naturalem copulam?* Hieronymus respondet, sed tamen titubās, ad alios etiam vsus eas partes

Septimū
Iouiniani
argumēt.

Exceptio
Hieron 1.

Refutatio esse conditas. Hoc verò nihil ad rem. Loqui-
Exceptio mur enim de alio usu qui negari non po-
 test.

Refutatio *Nunquam ergo cessemus, inquit, à libidi-
 ne, ne huiusmodi membra frustra portemus. Cur
 enim maritus se abstineat ab uxore? Cur casta
 vidua perseueret, si ad hoc tantum nati sumus, ut
 pecudum more viuamus? aut quid mihi nocebit si
 cum uxore mea alius concubuerit? Quorsum eu-
 nuchos propter regnum Dei commendat Domi-
 nus? Cur Paulus imò Dominus ipse has etiam par-
 tes habuit?* Pudet enim me Hieronymi verba

omnia huc adscribere. Atqui hoc quidem nō
 est respondere, sed calūniari. Scortatio certē
 & adulterium contra hominis ratione præ-
 diti, nedum contra Christiani & regeniti ho-
 minis naturam est. Loquitur autem Ioui-
 nianus de recto illarum partium usu: & hoc
 dicit, Hieronyme, vel non sapienter fabri-
 catos fuisse homines, & accusandum in ipsa
 natura humana opificem: vel fatendum esse
 in naturam & naturæ architectum peccare
 qui ab illarum partium usu legitimo tāquam
 à re non nisi ex comparatione deterioris ma-
 li bona, homines auocent: qui denique om-
 nes quantum in se est cuperent esse cœlibes,
 & Apostoli verba, *Velim omnes esse sicut mei-
 ipsum*, eò detorquent. Tuum verò fuit non
 tergiuersari neque absurda ista opponere,
 sed solidas rationes opponere, vel sentētiam
 2 mutare. Quæris cur igitur laudentur qui sei-
 pso castrarunt propter regnum Dei? quasi
 verò Domino non liceat quos ad rectum
 usum

usum formauit, ad alium etiã præstantiorem
traducere:& quasi non sint maxima laude di-
gni qui hac etiam in parte seipfos abnegant.
Sed hoc sanè iis demum cõuenit quibus da-
tum est, & quãdiu datum est. Manet interea
communis ordo naturæ sic Dei opificis de-
creto confirmatus, vt quicunque illum vo-
luerit, quocunque id obtentu fiat, rescinde-
re, tãdem sese *θεομαρτυρῶν* magno suo malo ex-
periatur. Eãdem autem ratione cõcidit quod
de Paulo ipsóque adeò Domino nostro cer-
tè non admodum *παρθενικῶς* eodem loco scri-
bit Hieronymus.

Denique quum Iouinianus obiiceret Do-
minum præsentia sua nuptias honorasse, duo
responsat Hieronymus, quem tamen oportuit
simpliciter assentiri, si nuptias esse *τιμίας*
verè cum Apostolo sentiebat. Primum igi-
tur inquit híc quoque Iudaicam consuetudi-
nem obseruasse Dominum, sicut & idẽ cir-
cuncisus est, ne Iudæis iustam causam se in-
terficiendi tribuere videretur. quasi verò vel
nuptiæ sint ex legalium ceremoniarum iam
abolitarum numero, ac non in ipso paradiso,
perpetuo & inuiolabili naturæ fœdere san-
citæ: quarum dignitatem imminuit quidem
corruptio superueniens, non autem sustulit.
Deinde ponamus ad nuptias inuitatum Do-
minum venire recusasse. quis eum propterea
damnare naturam vel vt legis transgresso-
rem mortis reum censuisset? Imò (quod iam
toties Hieronymũ fecisse ostendimus) quum
h. j.

Ostendit Iouinianus argumentũ.

Exceptio Hieronymi 1.

Refut. 1.

quicquid in carnis opera scriptum est aduer-
sus nuptias torqueret, & quum argumentum
illud Ioviniani, Si omnes virgines fuerint,
quomodo stabit humanum genus, oppu-
gnaret, hoc sanè fuit naturam damnare. De-
nique vnde causam istam desumpsit Hiero-
nymus, legis à Domino impletæ? Lōgè enim
4 aliter hac de re sensit Apostolus, scribēs ideo
Gal. 4. 4. factum sub lege vt eos qui sub lege erant re-
dimeret: Oportuit enim ab eo iustitiam om-
nem impleri, qui factus est nobis à Deo Pa-
tre iustitia. Secundò respondet qui semel ve-
nit ad nuptias, semel docuisse esse nubēdum.
Ergo, Hieronyme, primas saltem nuptias nō
esse malas iam tandem confiteris, quum mi-
nimè fueris vnquam dicturus, Christum do-
cuisse vel semel vel sæpius esse malè agen-
dum. *Neque ego verò, inquit, coniugium damno,
quod est hæreticorum.* Verūm quis hic pudor
est, postquàm omnibus conuitiis & probis
coniugium affeceris, negare te nuptiis detra-
xisse, & vno verbulo tot maculas abstergi
2 posse arbitrari? Postremò annō illum memi-
nisse saltem oportuit, quum ineptū & elūbe
hoc argumentum ex Tertulliano repeteret,
quid in eū tot antè annis durissimè scrip-
set, nempe hominem Ecclesiæ non fuisse?

De cœliba-
tus & vir-
ginitatis
præstantia
quid ex
Dei verbo
sentiendū.

Sed fortasse rogabit quispiam quid igitur
hac de re mihi videatur. Respondeo, quod
ad huius vitæ tranquillius transigendæ com-
moditatem & rationem attinet, cœlibatum
in iis quidem qui non vruntur, meritò nunc

(id est

(id est post ingressum peccati in nūdum) anteponi coniugio, duabus præsertim de causis. Cœlebs enim liber est à plurimis maximisque rei domesticæ curis, ac proinde ad præstātiora sine distractione meditāda multò est accommodatior: quas ob causas, accedente etiam tertia, nempe tēporum vel præsentium vel imminentium asperitate, pronūtiat Apostolus melius facere, & beatiores, id est, meliore conditione esse cœlibes quàm maritos. Sin verò de futuræ vitæ præmiis quæritur, primùm illud dico, nullum neque virginibus neque coniugatis præmiū deberi, ac proinde Christianos istam quæstionem nō admodum decere, vt qui potius de eo laborēt, quomodo sint Domino suo placituri, quàm quid ab eo mercedis inutiles serui sint accepturi. Et certè fuit hæc insignis versutia Satanae, vt magnos alioqui viros in mercedis potius quàm in laboris meditatione occuparet. Scripturam verò quum satis cōstet nihil de istius generis cōtrouersis statuere, sed iubere potius vt quæ praua sunt fugientes, & quæ recta sunt sequentes, vocationis nostræ cursum siue coniuges siue virgines alacriter obeamus de corona nostra securi, quorsum ista, quæso, digladiatio? Cur non. n.æque diues Ecclesia, bonis & sanctis cōiugibus, atq; virginibus abūdans? & à quo spiritu profectæ sint istæ contentiones, annon exitus ipse satis demonstrat? Sed agè, vt hoc quærere liceat felici illo, vtinam nō imaginario, seculo,

h. ij.

in quo de virtutum præstantia certamē erat, quorsum hæc ad illos qui legis cœlibatus prætextu, teste Deo & Angelis, ipsique adeo diabolis, penè opinor, cohorrescentibus, orbem terrarum in Sodomam & Gomorrhā transformarūt? Nullus certè, ne istorum quidem, ignorat eò rem rediisse vt mūdus hodie vniuersus nihil sit aliud quàm spurcissimum lupanar. Et nos scilicet carnis libertatē prædicamus, qui nemini iniiciendum virginittis perpetuæ laqueum, & vnicuique cōtinentiæ donum non habenti accipiendam vxorē quicum sanctè & publicè viuat, cū Apostolo docemus. Sed ad rem. Si pro modo, quamuis non pro merito certaminis, donabitur brabium, vt cunque admirer in sanctis cōtinentibus singulare & angelicum potius quàm humanum Dei donum. non possum tamen vicissim non prædicare eorum fortitudinem qui coniugij pondus sic perferunt vt nō succumbant. Commune enim est, quāuis non æquale, certamen cum incontinentia, tū virginibus tum coniugibus. Coniuges verò quàm varias & multiplices obire pugnas necesse est, quas penitus cœlibes ignorant. Denique quod sæpe iam dixi, apertè iterū dico, neque virginittatem neque cōiugiū in earum rerum numero censerī oportere quæ per se sint expetibiles, vel in quibus per se positum sit regnum Dei: sed quatenus vel ad illam vel ad istud vocatus est quispiā, & sua vocatione bene vtitur ad Dei gloriam & proximi ædificatio-

cationem, coronari tum cœlibes, tū maritos prout certarunt. Itaque totum illud de centesimo siue sexagesimo virginum & de tricesimo viduarum fructu, exclusis coniugibus (quorum tamen vberrimos fructus iam pridem carpit & carpet ad extremū vsque Domini aduentum Ecclesia,) vt inane & absurdum somnium repudio: quum nihil ibi tale commemoret Dominus neque de vitæ eternæ vel pari vel impari præmio, sed de verbi Dei in præsentī vita efficacitate differat. Et de Hieronymo quidem hætenus.

Mat. 13.8.

Ne quis autem me calumniatur non tam asserendæ veritatis quàm nouandarū rerum, aut iam receptæ nouationis, vt nonnulli loquuntur, defendendæ studio, non in istam Hieronymi reprehensionem incidisse, sed vltro eam quæsiuisse: præterquàm quòd conscientia meæ testem Deum ipsum appello, spero & quos omnes lectores reipsa faciliè quæ mihi mens fuerit æstimaturos. Apologiam porrò ipsius Hieronymi cur attingere noluerim si quis rogabit, sciat duabus de causis id à me non esse factum, quia videlicet quum nihil mihi quidem proferre videatur quod pro iusta excusatione accipi possit, illi tamē omnino parcendum potiùs quàm alteram in eum parandam refutationem putaui.

Ista verò quæ nunc subiicio, diuersa quidem sunt à superioribus, sed partim ex eodem auctore, partim ex aliis scriptoribus petita, ad quæ sigillatim etiam respondendum

h. iij.

Argumenta aliorū pro cœlibatu Cleric. ex Dei verbo scripto.

putauimus. Nam illa repetere quæ ex Hieronymo deprompta recentiores, ac præsertim blasphemæ pontifices Syritius & Innocentius primus, ex malis deteriora fecerunt, superuacuu labor fuisset.

Argumen-
tum pri-
mum
Responsf.

Proferunt exempla quorundā à condito mūdo ad Christi aduentum qui cœlibes vixerunt. Atqui non quæritur an cœlibatus sit vitæ genus Deo probatum, (quis enim hoc negat, modò ad rectū finem referatur?) sed an sit Verbi ministris necessarium, & ita quidem vt votū præeat ordinationi. Itaque absurdè ista citantur, vt interim taceam paucissimos illos fuisse, nec omnes ex Prophetarū aut sacerdotū numero. Imò ipsi inficiari nō possunt sub lege sacerdotes ipsūque adeò Pontif. Maximum ac Leuitas fuisse coniuga-

Obiectio.

tos. Sed excipiant id necessitate factū, quod ex sola tribu Leui deligerentur sacerdotes, quorum alioqui genus intercidisset, quæ ratio nunc non obtinet. Ego verò ita id oportuisse ob eam etiam causam fieri concedo:

Responsf.

sed hanc solam fuisse coniugij sacerdotum causam fortiter nego, verū hanc potius, quò etiam respexit Apostolus, quum diceret, Propter scortationem autē vnusquisque vxorem suam habeat. Fuerunt enim & illi homines: neque peculiarem continentiae promissionem à Deo habuerunt.

Argumen-
tum secundum.
Leui. 15. 16

Citant Legem Domini, vbi immundus pronūtiatur à quo manat semen cubilis, (sic enim habent Hebræa) quod ipsi de quouis coitu

coitu interpretantur, adeò quidem vt Augu-
 stinus in hoc nodo expediendo plurimum
 laborarit. Sed mirum est illos non animad-
 uertisse quod ex epitheto non temere adiun-
 cto liquet, nempe Moſen initio capitis illius
 15. agere de gonorrhæa quã vocât, poſtea ve-
 rò de ſeminis per quietem inuoluntario flu-
 xu diſſerere, vt ipſe quoque Caietanus agno-
 ſcit. Quis igitur pudor, imò quæ inſcitia fuit
 hoc torquere aduerſus cubile nuptiarum im-
 pollutum? Deinde illud quoque animaduer-
 tere debuerunt, legalẽ & externam duntaxat
 fuiſſe iſtam pollutionẽ vt & alias multas, ac
 proinde nullum nunc ei locum relinqui, niſi
 cætera etiã legalia velint in uſum reuocare.
 Poſtremò non tantum ad ſacerdotes, ſed ad 3
 quosuis etiã ex populo lex iſta pertinebat.
 Vbi autem comperient prohibitos maritos
 à templi aditu & vllis ſacrificiis quoties vx-
 res ſuas attigiffent? Non eſt igitur quòd ve-
 terum hac in re conſuetudo nobis oppona-
 tur, de qua tamẽ Hieronymus, *Iſorum* (in-
 quit) *conſcientiam conuenio qui eodem die poſt*
coitum communicant, quare ad Martyres ire nõ
audent? quare non ingrediuntur Eccleſias? an a-
lius in publico, alius in domo Chriſtus eſt? Quod
in Eccleſia non licet, domi non licet Chriſto-
 mus autem durius etiam loquitur, & quidẽ
 quod mirum eſt, lectum nuptiarum incon-
 taminatum eſſe profeſſus, *Quo die*, inquit,
liberis legitime operam dediſti, quamuis illud
crimen non ſit, orare tamen non audeſ, quod ta-
 h. iiii.

Auguſtini:
 quaſt. in
 Leuitic.
 quaſt. 82.
 & lib. re-
 tract. 2.
 cap. 55.
 Reſponſ. 1

Hieron.
 apolog. ad
 Pãmachiũ

Chryſoſt.
 hom. 52 in
 Matth.

mē quum ad solas preces publicas pertineat, viderit Hieronymus, quo iure illud ad priuatas etiam trahat, errorem suum ita excusans vt etiam duplicet, quum in Apologia repetit absurdissimum illud argumentum : *Si semper orandum est, nunquam ergo coniugio seruendum:* & huc etiam manifestè torquet illud Petri, *ne impediuntur orationes nostra.* Ceterū illa consuetudo, etsi ex eo manauit quòd quàm religiosissimè cupiebant accipi tantæ rei sacramenta (quod studium non potest non magnopere laudari) tamen quum in nuptiarum opere statuatur peccatum quod à Christi communione arceat, atque adeò ab Ecclesiæ corpore nos auellat, manifesta fuit superstitio, præter Dei verbum inuecta : quamuis editi sint Canones postea quibus non modò confirmaretur, sed etiam plurimum aueretur. Itaque mirum non est ex eo errore qui per speciem religionis irrepsit, maiorem etiam abusum exortum, nempe vt quibus religio erat ad templum accedere, religio non esset domi cœnam priuatam facere, id est, sacra mysteria manifestè prophanare, si Paulo credimus. quod tamen satis ex eodem illo Hieronymi loco apparet fuisse Romæ præcipuè factitatum, quòd tum illic quotidie corpus Domini accipere consueuissent, quum tamen Iustini ætate diebus tantum Dominicis synaxis celebraretur. Ex eodē fonte, id est, ex illo Leuitici loco perperam exposito, profluxit & illud argumentum ab Ambrosio

Iustin. apo-
log. 2.

brofio expreffum, & ab aliis poſtea inculcatum, *ſemper miniſtris continendum, quia ſemper orandum & iugiter ſacrificandum*, cui noua refutatione non eſt opus. Sed execrabiles ſunt proſecto Syritij & Innocentij voces, quum illud tam falſum & Dei verbo repugnans argumentum ſic cupidè arripuerunt vt aduerſus coniugium quicquid in turpiſſima lupanaria dici poteſt euomuerint, arbitrati nimirum domum Domini pulcherrimè repurgatum iri, ſi coniuges à regno Dei, quantum in ſe eſt, excluſiſſent. Syritij autem in primis pudenda etiam eſt inſcitia, & incredibilis audacia, quum annuas ſacerdotum vices fuiſſe ſcribit, quibus ipſos ab vxoribus ſeiunctos fuiſſe comminiſcitur.

Auſus etiam eſt furioſus ille Smytheus reponere rancidū illud pro ſacerdotum cœlibatu argumentum, quòd videlicet iuberetur Iſraelitæ accinctis renibus agnū Paſchæ edere: quo ritu (inquit) ſignificata eſt caſtitas. Reſpondet doctiſſimus P. Martyr, præterquàm quòd totum hoc allegoricum eſt, aliam cauſam huius ritus ab ipſo Moſe exprimi: & tamē vt caſtitem ita ſignificatā fuiſſe demus, pertinere quoque caſtitem ad cæteros, atque ad eò ad vniuerſum populum: ac proinde ſi valeret hoc argumentum, excludendum fuiſſe ab his conuiuiis totum Iſraelem.

Ex nouo Teſtamento citant Mariæ virginitatis votum. Neque verò ignoramus quid ve-

Tertiū argumentū.

Reſponſio.

Quartū argumentū.
Reſponſio.

teres ea de re senserint & scripserint. Verum
vnde tandem votum istud eliciunt? De per-
petua selectissimæ illius virginis virginitate
non ago, quam minimè sanè inficior, quum
ante partum quidem virginem fuisse & ex
Esaïæ prædictione & ex Matthæi narratione
certissimè constet, post partum verò à Iose-
pho fuisse cognitam neque usquam legamus,
nec sanè sit probabile. Eius ergo purissimam
virginitatem minimè in dubium voco, sed
de voto quærro, vnde tandem colligi possit:
quia non modò nulla eius rei mentio apud
Matthæum, sed etiam contrarium manifestè
colligi potest ex eo quòd esset viro despõsa.
Quorsum enim desponsatio, si verè nubere
non instituerat? Nec rursus, inficior Dei pro-
videntia ita fuisse factũ, sed aliud tamè ipsius
Mariæ cõsiliũ fuisse dico, quum præsertim,
vt ex eius percussione apparet, minimè in
mentem ei venisset quod postea nuntiavit
Angelus. At enim (dices) cur igitur excipit se
virum non cognoscere? Nempe, vt etiã idem
D. Mattyr egregiè obseruauit, cogitãs virgo
quid tandem sibi vellet tam inexpectata &
sibi adhuc virgini minimè conueniens salu-
tatio, modestè & prudenter de rei futuræ
modo & ratione quærir. Nam si vñtata futu-
ra erat conceptio, differendus saltem videba-
tur nuntius quoad usque marito esset cõiun-
cta. Sin verò potiùs, quod ex Angeli verbis
proculdubiò colligebat, extra ordinem id fu-
turum esset, cupiebat & illud, quãtum virgi-
neus

neus pudor patiebatur, edoceri: subuerita nimirum ne alioqui de fama ac de vita etiā periclitaretur, si grauida necdū nupta deprehenderetur. Quorsum autem hæc ad votum? Postea verò vouisse virginitatem vnde colligemus, quāuis illibatam ex consensu Iosephi, custodis potius quā mariti, permāsisse vltro concedā? Postremò quorsum hæc ad Clerū voto perpetui cœlibatus cōstringendum?

Euerso porrò legis Cœlibatus fundamēto præcipuo, quum quæcunque ex verbo Dei scripto nonnulli proferunt, partim absurdè citent, partim etiā manifestè nec sine blasphemia torqueant: necessarium est vt à verbo Dei depulsi aliunde subsidium petant qui Cleri cœlibatum adeò pertinaciter defendūt. Hinc enim efficitur (quod etiam Thomas & saniores Scholastici tuentur) vel à traditione Apostolica non scripta, vel à iure Ecclesiastico quod vocant, promanasse, aut si neutrum etiam istorum verum est, manifestè damnādam esse Legē quæ à Deo nullo modo profecta doceatur.

Traditionem autē Apostolicam scriptam esse quā eadem probabunt, quum in scriptis Apostolicis nusquam extet? Canones enim illos ita vocatos, pro Apostolicis habere isti non possunt, quin à Papa Gelasio dissentiant, ac proinde Catholici esse defināt: siquidem, vt ipsi arbitrātur, eadem est illa Romana sedes quæ & Ecclesia Catholica. Clemētis verò *diatayās* quis tandē nisi summè impudens

Legē cœlibatus nō esse ex traditione Apostolica scripta.

Argumentū primū.
Obiect. 1.
Responsio.

Obiect. 2.

vt Apostolicas tueri possit? Nos tamen &
 Responſio istas & illos suo loco fauente Deo, expende
 mus, ac ne istis quidem fauere ostendemus.

Superest igitur vt traditio ista sit ἀγγραφος.
 Sed quâ potuit vel sine scriptis tradi, vel etiâ
 Legē cœ
 tributus nō
 esse ex A-
 postolica
 traditione
 ἀγγραφος.
 Obiect. 1. tolerari ab Apostolis quod non modò non
 extat in eorum libris (quibus tamen affirmo
 complexos fuisse quicquid saltem directè
 conscientiam respicit) sed etiam illorū scri-
 ptis ex diametro repugnat? Quid enim atti-
 net tergiuersari? Imperari coniugium iis sal-
 tem qui vruntur non est quòd quisquam ni-
 si præfractus inficiari possit. Sed audio quid
 excipiant. Contendunt ex veteribus etiâ ple-
 rique hoc non pertinere ad eos qui conti-
 nentiam vouerint, Atqui vitiosissimum esse
 hoc argumenti genus ne pueri quidem ipsi
 in scholis ignorant, quum illud ipsum de
 quo quæritur, ad alterius probationem assu-
 mitur, quod repetitionem principij vocant.
 Hoc igitur nobis imprimis demonstretur,
 votum perpetuæ continentiæ, aut præcepto
 aliquo, aut exemplo ex sacris literis petito
 niti: deinde ab iis qui ad munus aliquod
 Ecclesiasticum vocabantur id genus voti fla-
 gitatum fuisse: ac tertio demum loco nobis
 ostendant cur Paulus hac ipsa de re ex pro-
 fesso rogatus à Corinthiis, ne γὰρ quidem i-
 stius distinctionis meminerit. Quum enim
 adeò grauiter istorum iudicio peccent qui
 votum istiusmodi violant, quâ tandem fieri
 potuit vt eius exceptionis nullo modo me-
 mine

minerit Apostolus? Quid quòd nusquam virginitatem ne suadet quidē, nisi addita ratione, qua vel cessante vel alterius validioris interuentu impedita, nullus ei suasioni locus relinquitur? Quid quòd tam expresse testatur se nolle cuiquam laqueum iniicere? Ne- Obiect. 2.
que nos verò, inquit istī, cuiquam laqueum iniicimus, quum ad uouendum nemo cogatur. Egregiam sanè respōsum, quod mirum Respōsio.
est Apostolo in mentem non venisse perinde ac si quis nullum quidem obtorto collo ad suspendium trahat, sed pendentes ex trabē laqueos ostentans ac etiam ad illos inuitans, quicunque cervicem inferere vltro voluerint non modò non eripiat huic periculo, sed etiam extricare se volentes pro viribus impediat. Ac ne quis duriores esse istā similitudinem arbitretur, sciat me discedere ab Apostoli vestigiis noluisse, qui non continentiam quidem ipsam, (absit enim hoc à nobis) sed seruandæ continentiae legem *Laqueum* vocauit. Quid quòd tam multis idem Apostolus Diaconi & Episcopi dotes describens, non modò non requirit perpetuam istam continentiam, sed etiam vnus vxoris virum admittit? Nam quòd nonnullon vxores, sed sorores potius fuisse volunt à quibus videlicet ex voto abstinerent, ne refutatione quidem indigere vel ex historia Nicenæ Syddodo liquido perspicitur. Sed de his etiam plenius differemus, vbi de matrimoniis ipso iure nullis agetur. Hæc au-

Epiphani-
contra A-
postolicos

Legi cœli
batus non
rectè præ-
texi ius ec-
clesiasticū
siue positi-
uum.

Argumen-
tū primū.

Obiect. 1.
cū respon-
sione.

tem est huius argumenti summa, quantum-
uis Apostolicam esse hanc traditionem asse-
rant veteres nonnulli, ac præsertim Epipha-
nius, tamen id ne verisimile quidē esse, quo-
niam alioqui à seipsis Apostolos disensisse
consequeretur.

Iam verò si interdictum istud ab Aposto-
lis neque in sacras tabulas est relatum, nec
voce traditum, quid superest nisi ut sit Eccle-
siastici siue positiui iuris quod vocant? Et sa-
nè huc adacti confugiunt Scholastici omnes
quibus aliquid est iudicij, tum quoniam quæ
ex verbo Dei proferuntur vident manife-
stissimè torqueri, tum quòd alioqui sanctissi-
mi sui Papæ dispensationes tueri non pos-
sent. Nos verò quale sit ius istud non Apo-
stolicum & tamen Ecclesiasticum, agè di-
spiciamus.

Hoc igitur omnes æquos iudices mihi cō-
cessuros arbitror, ratas esse non posse leges
nisi ab eo profectas cui condendarum legum
sit potestas. Hanc ergo auctoritatē cuiquam
vnquam mortalium à Deo fuisse attributā ut
leges conscientijs ferret, ostendāt nobis ista-
rum legum Ecclesiasticarum defensores. sin-
minus, mirari desināt nos istiusmodi iugum
recusare. Mosen audio leges etiam huiusmo-
di ferentem, sed quas ex ore & manibus Do-
mini acceperat, quibus addere quicquam
aut detrahere, ne tum quidem cuiquā mor-
tali fas esset, quum Deus adhuc πολυμερῶς καὶ
ποσυμπερῶς loquebatur. Davidem & Solo-
monem

monem audio in structura templi quædam præter tabernaculi dimensiones ædificasse, sed illum quidem Prophetam, istum verò patris monitis obtemperantem. Leges autem de sacerdotum & Levitarum vicibus præterquam quòd ex eodem Spiritu manarunt, ad ordinem propriè non autem ad conscientiam aut ipsum Dei cultum referuntur. Hominum mandata licet eorum proculdubio 3 qui sacra tractabant, audio tamen disertè à Domino inania pronuntiari. *Qua dicunt, fa-* 4 *ate*, inquit Christus: sed præcedit conditio, quum videlicet sederint super cathedrâ Moïsis. Nam alioqui iubet idem Dominus: cauere Phariseorum fermentum. Audio habendum ut Ethnicum & Publicanum qui non 5 audierit Ecclesiam. Sed eundem Christum audio Phariseorum ablutiones reiicere, earundem traditiones coarguere, totius denique synagogæ proscriptionem nihil omnino curare. ex quibus intelligitur aliud esse Ecclesiam quæ sponsi sui vocem audiat, aliud speciosam larvam quæ Ecclesiæ speciem mentita, gubernandæ familiæ leges non accipiat sed ferat. Audio solutum & ligatum in 6 cælis quicquid soluitur aut ligatur in terris, sed ita ut soluendi & ligandi leges à Domino accipiant fidei mysteriorum Dei dispensatores non ex sua, sed ex heri sui voluntate. Audio & Apostolum testantem Ephesiis, sese illis omne consilium Dei, nempe quod 7 ad salutem nostram, & Dei cultum attinet,

8 exposuisse, Idem scribit, *Dico ego non Dominus*, sed ut Spiritum Dei habens, & ut Apostolus. Et hic nimirum locus est quem nobis obiciunt aduersarij, ut qui se quoque Spiritum Dei habere iactent, nimirum ad Ecclesiarum gubernacula collocati tanquam Apostolorum successores, Ego verò mallet ipso doctrinam quàm sedem Apostolicam demonstrare, ne Caiaphæ sint similes, qui ex Aaronis cathedra Filium Dei ut blasphemum damnauit. Deinde etiamsi idem docerent atque Apostoli affirmo tamen ipsos videri non posse successores Apostolorum, sed, ut plurimum ipsis largiar, eorum duntaxat qui ab Apostolis constituti sunt per singulas Ecclesias. Neque verò istud discrimen parui est momenti, Quum enim Apostolis onus impositum esset plantandi Ecclesias per vniuersum orbem terrarum, nō dubium est, quin præ cæteris & authoritatem peculiarem ordinandi Ecclesias, & explicandæ diuinæ voluntatis cum maxima Spiritus efficacitate habuerint. Iis vero qui ab Apostolis per singulas Ecclesias constituti fuerunt, nihil aliud curandum fuit quàm ut Apostolicæ tum doctrinæ tum disciplinæ custodes essent: quod suo iam seculo quum à nonnullis non satis diligenter obseruari Paulus experiretur, queritur non deesse qui fœnum & stipulam extruerent, atque adeò anathemati deuouet quicumque aliud Euangelium præter id quod ipse prædicarat annuntiarent.

tiarent. In summa igitur ut Dominus per Apostolos aliquas etiam conscientias leges posuerit, negamus tamen hoc ius in quenquam postea translatum, quoniam plenè & integrè munere sibi commissio defuncti sunt Apostoli, ut nihil eiusmodi faciendum posteris reliquerint. Deinde quum iubeamur probare spiritus, quod obsecro experimentum ostenderint isti loquentis in ipsis Christi? Nam ut cætera omittam quæ hac de re pluribus dici possent, annon aliquid præter Euangelium Pauli facit, qui quod ille facere nec voluit nec debuit, cælibatus laqueum omnibus pastoribus, presbyteris & diaconis imponunt: & ita quidem ut coniugatum esse & in carne esse ac proinde Deo non placere, vnum & idem esse asserunt? Ex hoc autem illud effectum volo, ius istud non esse Ecclesiasticum appellandum, quum Ecclesia extructa sit supra fundamentum à Prophetis & Apostolis positum, sed hanc ipsam esse dæmoniorum doctrinā: quod euentus etiam ipse ostendit.

Non tamē, inquit, damnamus nuptias, Obiect. 9.
ut Tatianus & alij. Ceddō igitur quod inter Respō. 1.
vos & illos aliud discrimen, quàm quòd illi in omnibus, vos in certis duntaxat personis nuptias damnatist? At non ut impuras, inquit, quum illas etiam inter sacramenta numeremus, & palàm eis benedicamus. Mirum sanè hominum genus. Cur ergo Hieronymum, Syritium, Innocentiū apertè aduer-

i. j.

sus matrimonium torquentes quicquid in sacris Literis aduersus quæuis scelera dicitur, non hoc nomine repudiatis? Quòd si serio adnumeratis matrimonium rebus omnium purissimis, id est sacramentis, quæ sit, obsecro, ut ei cum ordinibus sacris, alio videlicet, ut vultis, sacramento, tam malè conueniat, ut scortatorem, adulterum, potius quàm maritum quantumuis honestum & pudicum, sitis ad ordinationem admissuri? Quem enim unquam à vobis ordinandum rogastis, an virgo esset? imò quem tandem in tota vestra hierarchia auderetis bona conscientia iurare aut etiam præsumere virginem, ac proinde nec scortatorem esse nec adulterum, ne quid turpius dicam?

Secundum
argumen-
tum.

Sed & illud quæro, sitne habendum ius illud Ecclesiasticum, quod Nicenæ Synodi decreta manifestissimè conuellit. In his enim disertè ex verbo Dei & doctrina Apostolica pronuntiatur impollutum esse episcoporum etiam & aliorum in sacris ordinibus constitutorum congressum cum vxoribus ante ordinationem ductis. Cur igitur pro Ecclesia habebimus eorum cœtus qui cōtrarium postea censuerunt? At non tamen, inquiūt, constituit Nicæna Synodus licere, mortuis vxoribus quas iam habentes ordinati fuerint, alias postea ducere. De hoc verò postea vide-
rimus. Nunc illud satis est demonstrasse, congruo cum sacris ordinibus optimè cōuenire ex Nicenæ quoque Synodi decreto: quæ isti
catho-

Responsio.

catholici scilicet pro sacra & inuiolabili ducunt, quos non pudet pronuntiare eos in carne esse, nec Deo placere posse qui matrimonio utantur. Operæpretium est autem intelligere quid etiam hac in parte prætexat. Fuit, inquit, illis Apostolorum temporibus Ecclesia ex Gentibus & Iudæis collecta. Illis ne scortari quidem flagitium erat: istis cœlibatus erat etiam inuisus & vsitata polygamia.

Obiect. 2.

Quid mirum est igitur, inquit, maritos etiam fuisse ad sacra ministeria admissos in tanta cœlibum penuria? Hoc autem incommodum quum nunc cessarit, meritò aliter Ecclesiæ visum est. Ego verò fateor, boni viri, eam tum fuisse temporum rationem. Sed

Respons. 1

non nisi propter cœlibum penuriam toleratos fuisse ad tempus maritos, vnde tandem colligitis? Imò si sacerdotij dignitati tantoperè repugnat coniugium, ut necessarium sit cœlibatus vinculum, qua conscientia tolerare illud potuerunt Apostoli, idque ne vocula quidem emissa, ex qua intelligeretur aliter posteris faciendum, quoniam quod tum facerent, temporibus dare cogerentur? Imò si ita res se habebant, annon præstabat Paulum totum illud. *Vnius uxoris virum*, omittere? Nā

2

illud, *Velim vos omnes esse ut meipsum*, ad totam sanè Corinthiacam Ecclesiam dirigitur. Ergo, inquit isti, multo magis ad Clerum.

Obiect. 3.

Respons. 1

Ita verò esto, quid inde conficietis? Hoc videlicet Paulum optasse, quod & ipsi optaremus, nempe ut quotquot in ministerio Ec-

i. ij.

clesiæ sunt, donum continentiaē haberēt sicut habuit Paulus: & cœlibes esse possent vt fuit Paulus, & quidem ob eas demum causas quas ibi Paulus recenset, non ob illas quas postea commenti estis. Hoc, inquam, & ipsi velle-
mus. Sed quis hoc præstabit? quod quum ita se habeat, cur potiùs dicitis, *Qui vult capere, capiet*, quàm cum Christo ipso, *Qui potest capere, capiat*? & cur laqueum audetis torquere, quem ne collo quidem cuiusquam iniicere ausus est Apostolus, nedum vt cuiusquam strangulandi exemplum vobis præbuerit? Il-
la porrò eiusdem sententia, *Melius est nubere quàm vri*, annon etiam est vniuersalis & in definita? Cur non ergo & ista multò magis ad Clerum pertinebit, etiam si aliter Epiphanius, & alij post eum sentiunt? Sicut enim cœlibatus commodis eget Clerus præcipuè, (quod erat superioris argumenti fundamen-
tum) ita etiam nulli sibi magis ab vltione cauere tenentur quàm quorum maximè periculofus est lapsus.

Tertiū ar-
gumentū.

Quid quòd pronuntians Apostolus honoratas esse nuptias & cubile impollutum, ἡ πᾶσι in omnibus, omnem sanè exceptionem omnibus præcidit? Hoc enim si ad personas referas (quod omnino faciendum videtur) videtis neminem prorsus excipi, in quo non sit honestum coniugium si eo sibi vtendum censuerit: adeò vt si Paulus etiam aliorum Apostolorum exemplo, vxorem duxisset (duxisset autē proculdubio si iudicasset expedi-
re, &

re, & nisi continentiae donū habuisset) nihil turpe vel Christi Apostolo indignum fuerit facturus. Sin verò id mauultis neutro genere accipere, & *per omnia* interpretari, quo eādem spiritu gubernantur qui ab eo quod per omnia purum fuerit, sacerdotes necessario etiam perpetuòque voto prohibendos sanciūt? an quòd non omnia quantumuis alioqui licita quosuis deceant? Cur ergo *vnus uxoris viros* admittit nominatim Apostolus?

Sed & hunc nodum velim mihi ab istis Quartū argumentū. castissimis votariis expediri. Cœlebs fuit Paulus. an verò ex voto? minimè profectò. Mentitus enim esset quum sibi quoque & Barnabæ diceret potestatem fuisse vxorē sororem circunducendi. Ita enim omnino locum explicandum esse suprà ostendimus. At cur nō ex voto? Certè quoniam quum satis intelligeret Continentiae donum ex eorum genere non esse quæ vel quibusuis vel semper & in perpetuum Dominus largiretur, homo alioqui de misericordia Dei certissimus, tamen ne sibiipsi quidem laqueum iniicere voluit.

Ventum est igitur à nonnullis ad aliam quandam rationem, quòd videlicet Apostoli inchoarint duntaxat ædificium quod postea suis ornamentis oportuerit decorari: inter quæ vel præcipuo loco numeranda sit virginitas. At ego sanè miror potuisse quenquam vnquam somniare puriorem vel ornatiorem vnquam fuisse Ecclesiam quàm Aposto-

Obiectio.
Gratianus
26. quæst. 1.
in principi-
pio, & his
ita. & 35. q.
rad fin.
Sexta Sy-
nodus, cā.
12.
Responsi
Epiphani-
contra A-
postol. &
Catharos.

lorum temporibus. Quis enim adeò cecus est ut non videat, quis adeò præfractus ut non agnoscat (siue doctrinæ puritatem, siue Ecclesiæ formam & ordinem, siue pastorū præstantiam, siue auditorum virtutes consideremus,) aurea tū verè secula fuisse præ iis quæ statim consequuta sunt? Itaque hoc ego confidenter dico, vix ullos magis Ecclesiæ nocuisse quàm illos ipsos Episcopos, qui ea tū doctrina tum Ecclesiæ formæ ut quam simplicissima sic etiam quàm optima non contenti, quum Apostoli tum scriptis tum ipso vfu constituerant, non de retinenda illa nativa pulchritudine, sed de fuco potius & calami-
stris ineptè laborarunt, eoque rem adduxerunt ut virgineum tandem Ecclesiæ vultum, in meretricium habitum planè transforma-

2 rînt. Rectè igitur Augustinus, citante etiam Espensæo, hac ipsa de re differens, *Nec eos, inquit, audiamus, qui viduas si nupserint, tanquam adulteras damnant, & super doctrinam Apostolicam se prædicant esse mundiores, qui si velent nomen suum agnoscere, mundanos se potius quàm mundos vocarent, qui viduas suas vri cogunt, quas nubere non permittunt, Paulo qui mauult eas nubere quàm vri, non habendi prudētiores. Ac de viduis quidem suo loco dicemus. Quod autem de viduis dicitur, cur non & in virginibus locum habeat? Nisi fortasse in illis quidem prudentiores Apostolos, in his verò imprudētiores arbitrabimur. Quòd*

August. de
agone
Christi-
ano. ca. 31.

Obiectio. si quis excipiat Augustinum de virginitatem
aut

aut viduitatem professis non agere, verū fortasse dixerit, sed quid inde effecerit? An enim vouendo obtineri potest continentiae donū, ac non potius stultè vouet qui continentiae donum antea non habet? Et vnde hæc quoque vouendi ratio profecta est, nisi ab iis qui sibi visi sunt Apostolis prudentiores? Responsi.

Denique illud nobis respondeant velim, vnde tandem ius istud Ecclesiasticum cœperit. Neque enim adhuc ea de re inter ipsos liquet. Imò tanta est hac in re & inter Canones & inter veteres Patres discrepantia, vt nullus adhuc sit repertus qui eos inter se posset conciliare: quod quàm paucissimis fieri poterit demonstrabimus, lectore ad Espensæ farraginem reiecto, vbi planè inueniet, Quintum argumētum. Veteribus primis synodis votū cœlibatus incognitū fuisse.
καριακα πολλὰ μὲν ἐστὶν ἀ μειγμένα, πολλὰ δὲ λυγρὰ. Nos præcipua tantum carpemus.

Primum igitur puod ad Canones Apostolicos, siue *διατάγας* à nescio quo Clemente collectas, & Græcè nuper editas attinet, quū inter apocrypha meritò numerentur, non est quòd moremur quicquid inde proferri potest. Hoc tamen constat, illic inhiberi omnino in sacris ordinibus constitutis ne religionis obtentu vxores suas eiiciant, quod (vt ab aliis etiam est obseruatum) frustra deprouare conatus est Gratianus, nihil aliud intelligens hîc præcipi quàm ne alendarū vxorum curam abiiciant. Neque verò libro *διατάγων* sexto, c. 17. statuitur vt voueant cōtinentiam, aut etiā ab vxorum congressu abstineāt De Canonibus Apost. Can. Apostolicis. Distin. 28. can. si quis decuerit, & dist. 31. post cenonem qui conque.

Episcopi, Presbyteri, vel Diaconi, sed duntaxat ut illa mortua, aliam ducere non possint, de quo interdicto alibi dicemus.

De Ancy-
tana Syno-
do.
Ancy syn.
can. 10.

Ex Ancyrana Synodo particulari quæ aliquot annis Nicenam vniuersalem præcessit, liquet rogatos fuisse saltem Diaconos cælibes ecquid ea conditione vellent hoc munus obire ut uxores postea non ducerent, quod tamen etiam si non promississent, nihilominus ab Episcopo admitti poterant: & eis integrum erat postea uxores ducere. Sin verò vel silentio vel expressis verbis id polliciti, postea, quod continere non possent, matrimonium contraherent, expungebantur ex Diaconorum numero. Hæc porro ordinatio etsi patefecit iam tum nescio quid labis aspersum fuisse Apostolicæ doctrinæ puritati, quum nihil tale neque Apostoli Hierosolymis commemorant quum primos Diaconos eligunt, (inter quos Nicolaum saltem & Philippum coniugatos fuisse constat) neque Paulus præcipiat ubi de Diaconis agit: tamen si quis quæ tum fuerit Ecclesiarum conditio, & quid ibi constitueretur, propius inspiciat, magna æquitate niti comperiet quod illic decernitur: quod qui non considerant, ideoque Canones tanquam vniuersales quasdam esse arbitrantur, multa perperam explicant, nec possunt tamen sese ex iis quos vltro sibi nece sunt nodis, vlla ratione extricare. Inops adhuc erat Ecclesia vix dum ex illis assiduâ persequutionibus emergens, grauissimum erat hoc onus, quum

quum deligendus esset Diaconus aliquis, simul grauari Ecclesiam magnę alicuius familię pondere. Quamuis enim, vt ex aliis locis apparet, priuatę facultates cum Ecclesiasticis non permiscebantur, tamen id non poterat tam commodę cauere quin Ecclesia dānum insigne acciperet, vel ob hanc vnā causam quod domesticę familię simul & tam laborioso muneri satisfacere esset per difficile. Non dubium est igitur quin optima ratione dederint operā patres illi, vt cęlibes si fieri posset(modò & ipsi idonei essent) deligerentur:quod si qui non occurrerēt,saltem ad deligendis nondum maritis flagitandum cęsuerint, ecquid se sperarent vxoribus deinceps carere posse. Hoc autem omne factū fuisse ex æquo & bono, & absque vlla consciętiarum tyrannide,vel illud ostendit quod licuit vnicuique quod sentiebat ingenuę respondere, nec propterea quisquam vt diaconatu indignus reiciebatur. Quod si quis sibi temerę promississe compertus esset quod postea prestare diutius non posset, neque matrimoniū dirimebatur tanquam contra voti alicuius obligationem initum(nulla enim ἐὺχος, id est voti, sed ἐπαγγελίας, id est spontanę promissionis ibi fit mentio, quod Latini interpretes professionem sunt interpretati) neque communionē Ecclesię eiiciebatur, neque inter scortatores pœnitentes tum stare iubebatur: sed duntaxat, quāuis non sine aliqua leuitatis macula, alteri locum cedebat. Quor-

sum hoc autem ad istam diabolicam voti tyrannidē? quorsum ad perfectius nescio quod Ecclesiæ Christianæ ornamentum? quorsum ad matrimonij cōtumeliam ut rei cuiuspiam impurissimæ & quæ ad vitandum duntaxat deterius malum concedatur? Sed quorsum hæc aduersus nostros Catholicos? Ostendāt isti mihi in tota sua Hierarchia vel vnū diaconum, & ipsos audiam de his rebus disputantes. Nos verò sanè, per Dei gratiam, melius & iustioribus de causis possumus de hoc negotio disceptare.

Can. 19.

In eādē Ancyrana synodo, οἱ παρθενίας ἐπαγγελόμενοι, id est qui vltro promiserunt continentiam, nisi stent promissis, iubentur τὸ ὄρον τῆς διγάμων, id est tempus digamorū pœnitentiæ præscriptum implere. Ac de digamis quidem istis agemus suo loco. Hunc autem canonem quis non videt prorsus cū alio consentire, & quod de Diaconis in priore dictum fuerat, vniuersaliter hīc statui? Iam tum enim Ecclesiam inuaserat supersticiosa illa cœlibatus admiratio, vnde exortum illud decretum cui intercessit in Nicena Synodo Paphnutius, sed quàm procul adhuc à consequuta corruptione totum hoc abesset, vel hoc ostendit, quòd ne inter scortatores quidem pœnitentes, nedum inter adulteros, nedum inter incestuosos censebantur qui contra promissum vxores duxerāt. Itaque distinctio illa quam etiam sequitur Espensæus, inter simplicem hanc pollicitationē & votum solen-

solenne, siue inter laicalem & velatam virginem, quasi alia voce conciliari non possit hic Canon cum Chalcedonensis synodi canone 16, quo virgines & monachi non continētes excommunicantur, nihil ad rem facit. Nego enim Ancyranæ Synodi temporibus fuisse illiusmodi voti vsum in Ecclesia: nego etiam in illo Chalcedonensis Synodi canone ullam fieri dirimēdi matrimonij mentionem (totum enim hoc postea inuexit in Ecclesiam superstitio,) ac proinde causam non fuisse dico cur hoc loco distinctio ista quaereretur.

Id autem quod dico multo etiam magis De Næo-
cognosci potest ex alia Synodo, quæ & ipsa ^{caſ. ſyno-}
vetustior habetur quàm Nicæna, nēpe Næo- ^{do.}
cæſarienſi, in cuius canone primo, presbyter ^{Neocæſ.}
si uxorem duxerit, ordine suo duntaxat mo- ^{can 1.}
uetur: sin verò sit scortatus, vel adulterium
commiserit, grauius punitur. Nam certè si
quis tum fuisset vſus istiusmodi voti quale
illi imaginantur, interuenisset in ordinan-
do presbytero, ac proinde matrimonium
omnino fuisset diremptum, sicut postea
inuenta illa voti necessitate, quàm seueris-
simè cautum fuit. Interea tamen hoc negari
non potest quin iam tum qui cœlibes ad
presbyterium erant vocati (de his enim vnus
hoc accipiendum apparet & ex Gangrenſi
penè tota Synodo, & ex Sextæ canone de-
cimo tertio) vel abdicarentur, vel con-
tinentiam promissam seruare tenerentur, cu-

ius etiam rei causas paulò antè exposuimus. Quorsum hoc autem ad istius voti necessitatem? quorsum denique ad Catholicos nostros presbyteros?

Nicæna
synodus.

Proxima fuit illis synodus illa Nicæna omnium vniuersalium vt prima ita etiam celeberrima, in qua quum disertè transitum sit in Paphnutij sententiam asserentis, non in Oriente duntaxat (an enim alius est Orientis, alius Occidentis Deus?) nec duntaxat Episcoporum, sed omnium τῆ ἱερατικῆ καταλόγῃ cum propriis vxoribus concubitum idque
7 non ex iure nescio quo ἀγράρῃ vel Ecclesiastico, sed ex diserto Dei verbo purum ac legitimum esse, contra eorum supersticiosam opinionē qui hanc ipsam obtrudere vouendi cœlibatus legem iam tum cogitabant aut fateantur necesse est nostri boni Catholici (Conciliorum & sanctæ Apostolicæ Ecclesiæ fortissimi scilicet asserrores) errasse concilium quod iidem ipsi quoties libuit quatuor Euangelis (sic enim loquuntur) exquant, aut se potius magni erroris conuinci, quum ei ex diametro obsistant, idque in re tanri momenti, quanti vix vlla esse potest. Itaque mirum est quod ex ipso Espensæo, ingenuo certe hac in parte scriptore, didici, Torrensem, insigne illud Catholicæ Romanæ sedis columen, eò vsque effervesce vt Socratem & Sozomenum ausus sit hac in re mendacij accusare. Quoniam
autem

aurem idem Torrensis negatin actis illius Synodi tale quicquam reperiri, adscribam totam eius facti historiam, tantisper dū integra acta prælo tradantur, sicut illa non ita pridem sum nactus, & quidem in Italia bona fide descripta, ne quis à me fuisse depravata causetur. Sic ergo illic narratur historia.

Εδόκει τισὶ τῶν ἐπισκόπων, νόμον νεαρόν εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσαγαγεῖν ἐν τῇ συνόδῳ, καὶ ὡς περὶ τῶν ἄλλων τῆς ἐκκλησίας, ἔτω καὶ τὸ τοῦτο ὀρίσαι. Ἐγράφον οὖν περὶ τῆς μὴ δεῖν τοὺς ἱερωμένους, εἴτε ἐπίσκοποι, εἴτε πρεσβύτεροι, εἴτε διάκονοι, εἴτε ὑποδιάκονοι, εἴτε τῶν ἱερατικῶν καταλόγου, συγκαθεύδειν ταῖς γαμεταῖς ἃς ἔτι λαϊκοὶ ὄντες ἠγάγοντο. τούτων ἔτω διατυπουμένων, ἀναστὰς ἐν μέσῳ τῶν ἑχλιν τῶν ἐπισκόπων ὁ θεῖος Παρνετίος, μεγάλη φωνῇ ἐβόησε λέγων, μὴ βαρύνετε τὸν ζυγὸν τῶν ἱερωμένων. τίμιος γὰρ ζητῖν, ὁ γάμος ἐν πᾶσι καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, ἵνα μὴ τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἀκριβείας, τῇ ἐκκλησίαν μᾶλλον πρὸς ἐλάφνηται. ὁ γὰρ, ζησι πάντες δύνανται φέρειν τὴν ἀπαθείας τὴν ἀσκησιν. εἰδὲς ἔν, ὡς οἶμαι φυλαχθήσεται ἐν τῇ σωφροσύνῃ, τῆς ἐκάστου γαμετῆς τῶν ἀνδρῶν σεουμένης. σωφροσύνη δὲ καλὴ καὶ τῆς νομίμου γαμετῆς ἐκάστου τὴν συνέλευσιν λέγω. μὴ μὲν ὑποζεύγνυσθε ταύτην ὡς ὁ Θεὸς ἔξευξε, καὶ ὡς ὁ παῖς ἀναγνωστὴς ἢ φαλτὴς ἢ λαϊκὸς ὢν ἠγάγετο. Καὶ ταῦτα ἔλεγεν ὁ μέγας Παρνετίος, ἀπειρος ὢν γάμου, διὰ τὸ νηπιόθεν ἐν ἀσκητηρίοις ἀνατρέφεσθαι αὐτὸν διὸ πεισθεὶς ὁ πᾶς τῶν ἐπισκόπων σύλλογος τῇ τῶν ἀνδρῶν συμβουλίᾳ, ἀπεσίγησε περὶ τῶν ζητημάτων τούτου, τῇ γνώμῃ καὶ ἀλείφαντες τῶν βελομένων κατὰ συμφωνίαν ἀπέχεσθαι τῆς ἰδίας γαμετῆς. Id est,

Placebat quibusdam Episcopis in Synodo
NOVAM legem in Ecclesiam introducere,
& ut de aliis Ecclesiæ rebus, ita etiam de hac
decernere. Censebant igitur oportere qui
sacerdotio fungerentur, siue presbytetos, si-
ue diaconos, siue subdiaconos, quicumque
denique in sacerdotali catalogo censerentur,
ab vxorum concubitu abstinere quas adhuc
laici duxissent. quæ quum ita ordinarentur,
consurgens in media Episcoporum turba
diuinus Paphnutius, magna voce clamans,
Ne, inquit, aggrauate Sacerdotum iugum,
quum honoratæ sint in omnibus nupriæ, &
cubile impollutum, ne potius ista summè ex-
acta seueritate detrimentum Ecclesiæ affe-
ratis. Nec enim, inquit, omnes tuendæ isti ra-
tioni vitæ ab omnibus istiusmodi affectibus
alienæ, pares esse possunt: nec quisquam, o-
pinor, castitatem seruabit, si vxores suis ma-
ritis priuentur. Aio verò honestam etiam
castitatem esse, cuiusque cum legitima sua
vxore cōgressum. Non igitur separate quam
Deus coniunxit, & quam semel quispiam ad-
huc lector aut cantor aut laicus duxit. Hæc
tum igitur dixit Paphnutius, & quidem nu-
ptiarum expers, ut qui fuisset à pueris in af-
ceteriis educatus: cuius consilio quum assen-
sus esset vniuersus Episcoporum cœtus, de
hac quæstione tacuit, & cui ex mutuo cōsen-
su libuisset à sua vxore abstinere vniuscuius-
que arbitrio reliquit.

Hæc tum igitur placuerunt Nicenæ Syno-
do, in

do, in quibus sanè nō inuenio quæ apud Socratem, Sozomenum, & Nicephorum adeò discretè legantur de non ducenda post ordinationem vxore. Nec tamen inficior posse hoc vtrunque ex istis etiam colligi, sed voti tamen nulla ibi adhuc mentio. Cur autē cœlibes ordinati, vel quorum vxores post ordinationem defunctæ fuerant, si vxores ducerēt, exauctorarentur, causa non erat vel quòd coniugio cum sacerdotio nō conueniat, (hoc enim manifestè refellitur ex ipsius Paphnutij verbis & synodi assensu) vel quòd continentie ex voto necessitas fuisset vnquam illis imposita, (hoc enim si ita esset, istiusmodi coniugium fuisset ipso iure nullum, & durissima pœnitentia iam tum fuisset illis iniuncta) sed quòd cœlibes tãquam magis idonei, liberi videlicet à rei domesticæ curis, maritis anteponerentur. Ista tamen cautio fuit sanè fœnum & stipula, quanuis super fundamentum extructa, sicut tristissimus rerum euentus ostendit: tanti est momenti ex solo Dei verbo sic sapere vt nusquam neque ad dexteram neque ad sinistram deflectas.

Et si verò præcipuè ex legitimarū Synodorum decretis probabiliter iudicandum est quæ tū fuerint maioris & sanioris partis iudicia, tamen quoniam solēt nostri Catholici quoties illis placuit, peculiare huius vel illius scriptoris sententias nobis obicere ex quibus postea vniuersales suas conclusiones extruāt, idcirco placuit ne hāc quidē partem

Verustissimos patres
votū cœli
batus signo
rasse.

intactam relinquere, quod mihi sanè difficile non fuit, aliorum multorum ac præsertim D. Petri Martyris laboribus adiuto.

Dico igitur nullum ante Synodum Nicænam, id est trecētis & amplius annis à Christi aduentu reperiri idoneum scriptorem, ex quo ius istud Ecclesiasticum per ea tempora viguisse appareat, quamvis minimè negandum sit iam tum cœlibatui quidem plus, coniugio verò minus quàm oporteret tributum fuisse, atque adeò Satanam in angelū lucis transformatum prima tyrannicæ illius legis quæ veram castitatem ex orbe terrarum tandem profligauit, iam tum facere fundamenta cœpisse.

Apostoli.

Quid ergo statuerit Paulus, id est, quid in Ecclesiis tū ipse fecerit, tum faciendum docuerit, ex eius scriptis apparet. Non aliter autem sensisse aut fecisse reliquos Apostolos, vel ex eo constat quòd vxores circumducere non dubitarent.

Ignatius.
Ignat. ad
Philad.

Ignatius virgines ad puritatem exhortans, disertè cautionem addit, *Non tanquam nuptias abominantes, sed ut præstantius quiddam, appetentes, non culpanda coniunctionis gratia, sed ut leges diuinas meditemini.* An verò nos aliter de istis docemus? Interea voti nulla ne tenuissima quidem mentio.

Iustinus.
Iust. apol. 2

Iustinus multos testatur in Ecclesiis extitisse qui ad extremā senectutem perpetuam virginitatem seruaret: voti verò alicuius nusquam meminit. Quæstionum enim liber Iustini

Idē quæst.

fini esse non potest, ut qui Manichæos & Origenem nominet. Sed tamen quo ibi de Monachis scribitur, pro nobis etiâ facit, utpote quos scriptor ille non dicat aliqua voti necessitate, sed σώζονται λόγισμῳ κατεχομένους τὰς γαμνὰς ἢ δὲ οὐκ ἔστιν παρῆναι, id est, ratione ad castitatem comparata cohibitas conjugales voluntates aduersari. Idque etiam multo magis confirmatur ex eò quòd multis post annis Athanasius Magnus. idque ex ipsa Ægypto Monastices domicilio totidem verbis scripsit, *Multi quoque ex Episcopis. inquit, matrimonia non inierunt, monachi contra parentes liberorum facti sunt: quemadmodum vicissim Episcopos filiorum patres, & monachos generationis potestatem non quasiuisse animaduertas. Sic enim licet & ad eum modum non prohibetur, sed quisque ubi volet decernat.* quem Athanasij locum citans Espensæus: frustra conatur eū eludere.

Athanasius.
Athanas. episc. ad Dracontium.

Dionysius autē Corinthius in epistola ad Gnosios, referente Eusebio, ipsoque adeò Hieronymo, Pinitum Episcopum grauer moner ne hoc iugum castitatis fratribus imponat. Quòd si excipiant isti. ne se quidē vel. lequenquam ad votum castitatis cogi, quis non manifestum ipsoꝝ dolum animaduertat? Quum enim carere ministris Ecclesiæ nō possit, nolint autem ipsi quenquam ordinari nisi qui cœlibatum voueat, an hoc votum liberum esse patiuntur? Nam cerrè ita fit ut non minus necessarium euadat votum, quàm est Ecclesiæ necessarium ministerium. Præ-

Dionysius Corinthius.

terea vt neminem ad vouendum cogant, an-
non tamen ad cœlibatum seruandum cogūt?
Nempe, inquit, quoniam vouisti, tute tibi
hanc necessitatem imposuisti. Imò verò ve-
strum fuit & stulta vota, ne quid nunc acer-
bius dicam, prohibere, & semel facta, in iis
saltem qui vruntur, irrita pronūtiare, vt vni-
cuique salua maneret libertas, non carnis, sed
spiritus, quia qui propter vitandam scorta-
tionem nubit in Domino, spiritui certè ser-
uit, non carni.

Clemens
Alexādrī-
nus.
Cle. strō.
lib. 3.

Clemens autem Alexandrinus ex professo
matrimonium defendit in ipsis quoque Apo-
stolis, nedum vt in eorum successoribus im-
probet. & multa etiam argumenta refellit à
nobis antea refutata. Duobus tamen locis
meminit *ὁμολογίας*. Neque verò nego ab iis qui
cœlibes ordinarentur petatum fuisse an con-
stituissent in cœlibatu permanere, sicut ex
Ancyrana Synodo paulò antè diximus. Ve-
rùm hoc nego fuisse votum: nego pro cultu
Dei habitum: dico fuisse etiam ordinatos, si
ita visum esset Episcopo & plebi, qui rogati
responderent sese vxorē nisi continere pos-
sent ducturos. Dico vxores etiam post illam
pollicitationem ducere, nulla ob id scorta-
tionis nedū adulterij aut incestus pœnitentia
ipsis imposita, potuisse: quanuis postea qui
hoc fecissent iussi sint exaurhorari, nimirum
propter leuitatis notam: dico etiam inauditū
fuisse vt à coniugatis ordinandis peteretur vt
ab vxoribus suis abstinerent, quod à primo

Eli-

Elibertino Concilio, cōtra Nicēnam Synodum statui nec debuit nec potuit.

Tertullianus verò, presbyter quum esset, ^{Tertullianus.} vxorem etiam habuit, cui duos libellos inscripsit, nedum vt cēferet sacerdotium pollui coniugio. Quum autem Romæ, teste Hieronymo, præcipuè vixerit, & Africanas Ecclesias (fuit enim Carthaginienſis presbyter) constet ad Occidentem pertinere, nullū hīc subterfugium iis patet qui vbi Orientem aliter quā Occidentem in hoc facitare solitum responderunt, omnes nodos pulchrè se expedisse somniant. Nā vt concedam (Romano præsertim pontifice sedulam hīc operam Satane nauante, vt ex Syritij & Innocentij blasphemis apparet) aliquanto tardius in Oriente quā in Occidente tyrannidem illam inualuisse, quid ad nos ista distinctio, qui non quid ab his vel illis sit factum, sed quid fieri ab omnibus ex Dei verbo oportuerit, quærimus? An verò duplex est Ecclesia Catholica? an alius Orientis, alius Occidentis Deus? an quod in Græcia licet, Romæ peccatum est? & tamen ne tum quidem Romæ peccatum hoc fuisse ecce ex Tertulliano ostendimus, alioqui acerbissimo repetitarum nuptiarum hoste. Quod autem ex eodem citatur de virginibus velandis nihil ad votum istud, quod postea noua nescio qua velaminis specie insigniri cœpit, quauis minimè inficer ibi mentionem fieri virginum quæ, vt ipse loquitur, *sanctificare*
k. ij.

carnem proposuerant, itémque earum quæ ex consensu continebant, pro quo Tertullianus, duriter sanè, *contumeliam communem recusasse scribit*. Quis enim vnquam vel in viris vel in mulieribus cōtinendi propositum non laudauit, nisi prorsus impudens? modò id quidem ad rectū finem referatur. Sed quod Satan hoc prættextu in Ecclesiam Dei inuexit, & cui Deus ipse è cælo tot postea seculis maledixit: quod denique modicè semper fuit vtilitatis: itémque quod ipsæ veterum cœlibatus patronorum querelæ (nisi hoc veluti fatale quoddam malum fuisset) satis commonefacere poterant optimos eorum temporum Episcopos, omnino esse intolerabile: hoc illud est quod affirmo in puriore illa Ecclesia, id est trecentis minimū annis à Christi aduentu fuisse inauditum, votum nimirum necessarium perpetui cœlibatus, quo miseræ conscientie contra expressum Dei verbum vltro perustæ non desinunt eò rueræ præcipites, quò tandem abripi scortatores & adulteros oportet. Itaque illud Ignatij, *ἡ παρθένοι γυναικὲς τῶν τινὶ κατ' ἐρωσαν ἑαυτὰς*, & illud ex eadem Epistola, *ἀσπαζομαι τὰς χριστιανὰς παρθένας*, nihil contra nos facit, imò nostros bonos Catholicos vniuerso mundo teste, ac in primis ipsius conscientie morfu, plus satis redarguit. Video tamen ex eòdem Tertulliano duo præterea testimonia citari, vnum ex libro de Velandis virginibus, vbi alias vocat virgines Dei, alias virgines hominum:

Ignatius.
Ignat. ad
Antioch.

minum : alterum verò ex libro extremo exhortationis ad castitatem, quum tamen neuter ad rem faciat. Prior enim allusione quadam ad illud quod scripsit Moses de filiis Dei in filias hominum exardescendentibus, (quem locum tamen absurdè prorsus, vt & veteres plerique, interpretatur) eas virgines quæ tum foris tum in Ecclesia velatæ semper comparebant sicuti modestas & pias decebat, distinguit ab iis quæ foris quidem absque velato capite incedebant, in cœtu verò rectæ conspiciebantur, satis ex eo declarâtes se in cœtu duntaxat modestiam virgineam simulare, quum foras egressæ formam suam quibusvis venditarent. In his verò quænam est vel tenuissima votiua, imò vlllo modo promissæ virginitatis mentio? Nihil enim certè neque has, neque illas nubere prohibebat, quantum ex Tertulliano coniecere possumus. Alter autem locus manifestè ad viduarum ordinem pertinet, cuius etiam meminit libro ad vxorem priore, qua de re suo loco differemus.

Origenem porrò, quū in plerisque fuerit impurissimus, & adeò etiā insanierit vt seipsum castrarit, cur pro iudice admitramus, *lu-ge sacrificium*, inquit, preces intelligens, *non nisi à virgine aut à cœlibe præstari potest*. Vbi verò hoc comperit? Quid enim factum olim esset Aaroni & aliis pontificibus? quid Petro etiam in ipsa Roma coniugato, si historicis credimus? quid aliis Apostolis vxores circū-

Origenes.
Orig hō.
22. in Num.
mer.

Idē tract.
in Matth.

ducentibus? Eiusdem est farina, quod idem numerat coniugiū inter illa quæ ad duritiem cordis duntaxat conceduntur, quod argumentum proculdubio Hieronymus ex eo deprōpsit. Sed idem rectius alibi, contrā quā sentit postea Hieronymus, docet sanctos quoque coniugatos offerre corpora sua hostiam viuam. Et alibi rectē inter eos qui onera importabilia imponūt, eos reponit qui nuptias prohibent. In summa verò quorsum hæc ad votiuam continentiam, & Satanicam perpetui cœlibatus legem?

Idē in Ro.
12.

Idem, in
Matth.
hom. 24.

Cyprian.
Cypri. epi.
1. lib. 1.

Cyprianum porrò, etsi in libello de habitu virginum, verbo deuouendi & dedicandi vtitur: tamen nihil eiusmodi sensisse quale postea in Ecclesiam inuectum est, liquet ex iis quæ apertē ad Pomponium scribit, nempe ut istæ etiam ipsæ virgines si se continere non possunt, nubant. Quod autem ibidem iniunctæ pœnitentiæ ac tandem etiam, nisi admonitæ resipuerint, perpetuæ eiectionis meminit, quum ad eas referatur quæ continentiam simulantes deprehensæ fuerint vitiatæ, optimo sanè iure statuitur: neque contra nos facit: qui minimè omnium vel scortationes vel adulteria probamus, nec sanè continentiam damnamus, sed duntaxat perpetuum ac necessarium eius seruandæ votum.

Abdias.
Catal. in
quisitorū.
anno 1559.

Et hi quidem sunt præcipui illorum trium seculorum scriptores quos ego quidem nouerim. Abdiam enim illum ineptissimum & rabu-

rabulosissimum scriptorem, quem etiā Romani ipsi inquisitores proscripserunt, ut & illam de passione Petri & Pauli fabulam quę Lino inscribitur, quid attinet refutare? Philonem verò ut concedam de Ægyptiis monasteriis loquutum, non video tamen quānam possunt isti cœlibatus votarij defensores in partes suas pertrahere. Sed absit ut tam ineptarum rerum Marcum Euangelistam auctorem faciamus. Proferent autem fortasse locum ex altera Epistola Clementi papę inscripta, qua prohibetur ordinatis cubile vxorum inuadere, non minore penę seueritate quā si parricidium admisissent. Quis verò quicquid illic scribitur nō animaduertat nec iis temporibus, nec grauitati apostolicę vllō modo conuenire? Quid quòd hæc eadē apud Gratianum Lucio Papę, ne verbo quidē immutato tribuuntur? Ego verò utrūque adulterinum esse non dubito. Quorsum enim si ita esset, legem cœlibatus, ut rem NOVAM, tot annis postea, dicerentur Episcopi nonnulli in Synodo Nicæna voluisse in Ecclesiam introducere? & quā probabile est Romanos saltem Τροπικους, non fuisse tam vetustum decretum Paphnutio opposituros? Concilium porrò quod Romanum appellāt & Syluestro tribuitur, presbytero à die suscepti orneris presbyterij cōiugio interdicat: voti verò non meminit, nec aliam pœnam præscribit quā ut annos duodecim à suo munere abstineat.

Linus.
Philo.

Clemens
Romanus
Cle. ep. 2.
ad Iacobū.
Dist 81 ca-
non. mini
stri.

Syluester.
Conc Ro.
primi
Can. 1.

Sexta Synodus vniuersalis. Conc. Constantinop. in Trullo. can. 12.

Et ista quidem fortasse plus satis. Volo tamen ulterius etiam progredi, ut nihil super sit quod veritatem possit obscurare.

Quid verbum Dei, quid purior Ecclesia, quid denique expressis verbis probat in Paphnutij sententiam Nicæna Synodus abundè diximus. Statuit tamen contrarium in Episcopis sexta Constantinopolitana Synodus vniuersalis, alioqui quod ad doctrinam attinet orthodoxa, ne quis calumniatur eam à me non admitti. Vtri credemus? Et quid hic respōdebiris Catholici? illud nimirum quod ibi expressè dicitur: nempe hinc non prohiberi suarum vxorum vsum Episcopis ut euerantur quæ prius sunt Apostolicè constituta, sed partim ut fiat progressus ad meliora, partim ne status Ecclesiasticus vlllo probro afficiatur. Sed quid hoc est, obsecro, putare progredi Ecclesiam ad meliora si contra expressum Dei verbum prohibētis vxorem dimitti nisi propter fornicationem, aliquid in Ecclesia statuatur? Et quannis non quicquid licet expediat, ac bonum sit etiam carnem non edere nec vinū bibere si offendatur infirmus frater, quis tamē ad vitandum offendiculum rectè censuerit præcipiendum quod Deus disertè prohibuit, & absque animæ perniciē facere non possis? nisi fortè præstat aliquem vri & seipsum perdere, quàm non nubere, ut superstitio osulo gratificetur. Sed quid pluribus est opus? Audiatur illa ipsa Synodus canone proximè sequente, ibi expressè repreh-

Idē Conc. can. 13. Romana Ecclesia

henditur & corrigitur vestra Catholica Romana Ecclesia, Catholici, quod coniugatos presbyteros, diaconos & subdiaconos ordinandos ad cœlibatus professionem adigeret: & postea contracta matrimonia dissolueret. Sed & Carthaginensis Synodus quæ simile quiddam iam pridem constituerat, aliqua interpretatione explicatur, Quibus autem argumentis nititur ista sanctissimæ sedis & beatissimi Papæ Romani correctrix Synodus? Primum quod æquum sit antiquum canonem Apostolicæ PERFLECTIONIS seruari. Secundò, ne nuptiis quas Deus constituit, suæque præsentia consecrauit iniuria afferatur. Tertiò, quoniam expresso Dei verbo cauetur, ne quod Deus coniunxit, homo separet: & Apostolus docet honoratas esse nuptias, & thorum immaculatū, &, Alligatus es, inquit, uxori? ne quære solutionem. Quid verò vos ad ista potestis regerere, Catholici? Lutherana certè hæc non sunt, neque Calviniana, sed vniuersalis Synodus sic decernit, cum Nicæna hac in parte consentiens. Hæc, inquam, vestram hanc legem vt Dei verbo, & Apostolicæ perfectioni repugnantem condemnat: & vos istius pertinaciæ non tandem pudebit? Operæpretium est tamen audire quid opponatis. *Non conuenerat*, inquit Hüb-
ertus Cardinalis, ista Synodus ad tradendum
Romanis nouas constitutiones, sed ad destruend-
am Monothelitarum hæresin. Quasi verò nouū
 fuerit post dogmatum controuersorum de-

falsi dog-
 matis re-
 prehensa
 ab vniuer-
 sali Syno-
 do.

Obiect. 1.

Respons.

Obiect. 2.

citionem, canones de cæteris rebus statuere.

Respons.

Sed & F. Surrius Carthusianus hūc canonem habet pro næuo, quòd, inquit, matre omniū Ecclesiarum Romanam Ecclesiam pauci canones æquo acerbius perstringāt. Ergo quid superest, boni viri, nisi vt etiam vniuersales Synodos legitimè coactas & congregatas, imò & Romanam ipsam Ecclesiam errare posse fateamini, vtpote quæ per suos legatos isti decreto non intercedens, in suis ipsius damnationē consenserit? Sed hoc lepidum est profectò, vt toties errasse censeantur Synodi quoties aliquid constituerint quod postea S. D. Papæ non allubescat.

Interea illud sanè manifestè liquet non posse istos Patres ab omni errore in superiore canone excusari, & quidem (quod eorum pace dictum sit) iis ipsis argumentis conuictos quibus aduersus Romanam Ecclesiam rectè vtuntur. Quicquid enim ad Diaconorum & Presbyterorum coniugiam minimè dirimendum proferunt, valet etiam & ex Dei verbo & ex Apostolicæ perfectionis ordinatione in Episcoporum connubiis. Quo iudicio igitur ista quidem dirimunt, nescio quid melius, id est ipsa perfectione perfectius, imaginantes, illa verò dissolui, & quidem optimo iure, non patiuntur? Tanti nimirum est momenti à verbo Dei ne tantillum quidem deflectere. Ad Carthaginensem autem synodum quod attinet, ea intelligenda est quæ, quum Syritij &

Carthag.

Synodus.

Distin. 84.

Quum de

præterito.

& Innocentij primi blasphemii Occidens infectus iam esset, habita est Carthagine, anno Domini 422, in cuius 3. 4. & 25. canone differtè cauetur de episcoporum, presbyterorum & diaconorum castitatis vinculo, implicatorum continentia, & quidem facta precedentis Synodi mentione, nempe quintæ circa Innocentij tempora habitæ, cuius ea de re canonem tertium duobus locis inculcat Gratianus. Hunc igitur canonem quoniam sic explicat vniuersalis ista de qua nunc agimus Synodus, vt eum dicat duntaxat de eo tempore accipiendum, quo munus suum ob- eunt, non autem quasi semper à suis vxoribus abstinere iubeantur, mirum quas hîc turbas boni viri Pighius, Torrensis, Scotus, excitant, adeò quidem vt totam etiam Synodum conuitiis afficere audeant: tantus est bonorum Patrum pro Romanæ sedis tuenda dignitate zelus. Res autem ita omnino se habet. Citat tertius ille Canon illius Synodi posterioris, τὸ διὰ τῶν ἀποστόλων ὡς οὐδὲν ἢ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀρχαίων ἡσυχαστῶν, quod per Apostolos traditum est, & ab ipsa vsque antiquitate obseruatum. Id autem quum patres illi Constantinopoli coacti viderēt falsissimum esse si simpliciter accipiat, idcirco verba ista eiusdem canonis ὑποκυρτοῦσι θεοῖς καὶ ἱερῶμασιν, qui diuinis sacris subseruiunt: & ista quartii canonis, οἱ τὰ ἱερὰ ἡλεσάντες, qui sacra contemnant: & ista vicefimi quinti, τὴν τὰ ἀδία μυστήρια

Distin. 84.
quum de
quorundā,
& 31. quo-
niam in
Roman.

ἡ λαφροσύνη, *que sacra mysteria contrectant*: ista inquam, verba non de munere ipso, sed de muneris, vt sic loquar, executione sunt interpretati: ita videlicet vt quemadmodum suæ demum vicis tempore Levitæ & Sacerdotes à suis vxoribus abstinebant, (quod tamen nusquam dicitur in Lege (ita etiam lex cœlibatus in Christianis sacerdotibus valeat. Eodem etiam applicant illud Pauli, de continentia ad tempus. nec id quidem satis rectè, quum de extraordinariis precibus & ieiuniis ibi agat Apostolus, vt rectè tradit Dionysius Alexandrinus ad Basiliden. Sic igitur boni illi Patres explicarunt Canones illos Carthaginenses, alioqui prorsus intolerabiles. Verum tantum abest vt ea res Ecclesiæ Romanæ adulatoribus satisfecerit, vt contrà tantquam falsarios acerbissimè conuientur. Et sanè mihi verisimilius est Carthaginenses illos ab Episcopis Romanis Syritio & Innocentio falcinatos, simpliciter potius continentiae legem præscribere voluisse, cui errori iam abundè respondimus. Imò quod hi statuunt de vicis tempore, non multò minus est superstitiosum. Vbi enim hoc in lege veteri cautum inuenient? & vt tunc cautum fuerit, quo iure volunt illa merè legalia in vsum reuocare?

Dionysie-
pist. ad Ba-
siliden.
can. 3.

Obiect. 3.
Vide ad
monitio-
nē F. Lau-
rentij Sur-

Hinc tamen sibi visi sunt nonnulli Romanæ tyrannidis fautores rimam inuenisse qua ipsis pateat effugium. Nam, inquit, si iuste prohibentur in Oriente sacris initiis cum propriis

*priis uxoribus manere vicis sua tempore, non-
ne aqua erit constitutio ubi sacerdotes & reli-
qui non praesentibus vicissim hebdomadibus, sed per-
petuo sacrificant, ut in Occidente?* Imò vero, F. rij, in can.
fexta Syn
od. 13.

Surri, totum istud de vicibus Iudaicum est,
non Christianum: imò ne Iudaicū quidem,
sed prorsus commentitium: imò planè Sata-
nicum, quum ut immundum culpet quod
Scriptura pronuntiat *τιμιον ἢ ἀμείαντον*, Deo
videlicet quicquid est in coniugali debito
ἀτάκτως, honestate nuptiarum obtegente. Sed
ut illud valere posse demus, non tamen id
quod tu vis efficitur. Nam praeterquā quòd
falsissimum est omnes sacerdotes quotidie
in Romana Ecclesia sacrificare, (rite autem
an minus ritè sacrificent nunc non quaero)
vnde ista toties sacrificandi necessitas nisi ex
priuatarum missarum abusu prorsus intolle-
rabili, etiamsi alioqui vestrae missae tolerabi-
les essent? Apage igitur & vestram hanc ne-
cessitatem & vestra quoque sacrificia. Manet
autem illud, reprehensam fuisse, praesentibus
& subscribentibus Episcopi Romani *Γερον-
τισ*, Romanam Ecclesiam, à recepto cōcilio
vniuersali circiter annum Domini 681. id
est, ante annos 887. & quidem ut verbo
Dei, & Apostolicae regulae repugnantem, in
voto coelibatus à Presbyteris & Diaconis
exigendo.

Quoniam verò iampridem Romani pon-
tifices istos canones oppugnarunt, libet hac
de re Balsamonis scholion ex manuscripto

codice vetustissimo descriptum subiicere.

Ἔστι δὲ καὶ οἰκουμένηκη. Καὶ γὰρ οἱ δούτικοι ὁπίσκοποι, ἰταλοὶ δηλονότι καὶ λατίνοι ὑπὸ τῆς καθ' ἑαυτοὺς τοιαύτης συνόδου, καίριως πληττόμενοι διενιστάνται, μὴ εἶναι ταύτῃ οἰκουμένην, μὴ καὶ τοποτηρητὰς τῆς πατρῴης ἐν αὐτῇ παρουσιάζειν, διὰ τὸ ἄλλῃ εἶναι τῇ ἐκτῇ συνόδῳ τῇ ὅτῃ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τῆς Πρωγάτης γενόμενῃ ὡς εἶρηται. Ταύτῃ δὲ μετὰ χρόνους γενέσθαι πολλὰς, καὶ κέλευσιν τῆς ῥωμαϊκῆς ἰουστινιανῆς. ἀλλ' ἐγὼ μὴ ἀνεχόμενος ἀκούειν τοιούτων, καὶ μᾶλλον βλέπων τῇ ὑπὸ τῆς περὶ τὴν ἑκτὴν τοῦτε, καὶ ἐφεξῆς τοὺς κανόνας λέγοντας ὥρισεν ἡ ἀγία καὶ οἰκουμένη συνόδος, ταδὲ καὶ ταδὲ, τὰ μὲν νεόγραφα νομοκάνονα, ὡς μὴ ἔχοντα ὑπογραφὰς τῆς ἐκτῆς μὲν τὰς συνόδους βασιλέων καὶ πατέρων, πατέδραμον, ἐψηλάφησα δὲ παλαιότερα νομοκάνονα, καὶ εὗρον ἐκ τῆς ὑπογραφῆς, "τι καὶ ἐν τῇ τοιαύτῃ συνόδῳ τῇ ἐν τῇ τῇ βασιλικῇ παλαιῇ συστάσει παρῆσαν βασιλεὺς τις ὁ Γορτυνῶν μητροπολίτης τῆς νήσου Κρήτης, καὶ τις ὁπίσκοπος Ραβέννης, τὸν τόπον ἔχοντες τῆς συνόδου τῆς ἐκκλησίας Ρώμης. Καὶ ὁ μόνον αὐτοὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ τοῖς ὄντες λεγόμενοι τῇ πάπῃ, ὁ Θεσσαλονίκης, ὁ Σαρδανίας, ὁ Ηρακλείας, Θράκης καὶ ὁ Κορίνθου.

Id est,

Est autem hæc quoque Synodus vniuersalis. Et si enim Occidentales Episcopi, Itali videlicet & Latini, quibus lethale vulnus à quibusdam huius Synodi canonibus infligitur, valde instant istam non esse vniuersalem: neque ei interfuisse Romani papæ vicarios, quòd alia sit sexta Synodus regnante Constantino Pogonato habita, sicuti dictum est, hæc verò multo pòst tempore Iustiniani

finiani Rhinotmeti mandato coierit : ego tamen hæc audire non sustinens, & huius allocationis cohærentiam potiùs considerâs : & ordine sequentes Canonas his verbis scriptos, S A N C T A & vniuersalis Synodus hæc & hæc definiit, præteritis recentibus Nomocanonibus, vt qui neque Regum neque patrum à quibus editæ sunt Synodi, subscriptiones contineant, sumptis in manus vetustioribus Nomocanonibus, comperi ex subscriptionibus, in hac quoque Synodo, quæ in Trullo regij palatij coit, adfuisse vniuersæ Synodi Romanæ Ecclesiæ nomine vicarios, Basilium quendam Gortynæ Cretæ insulæ metropolis, & alium quendam Rauennæ episcopum, neque istos duntaxat, verùm etiam papæ tunc Romani legatos Thessalonicæ, Sardinia, Heracleæ in Thracia, & Corinthi episcopos. Hæc ille.

Cedò igitur, quod tandem est istius Ecclesiastici iuris fundamentum, vipote quod ex verbo Dei ab vniuersali Synodo, minime (quod constet) reclamantibus totius Romanæ Synodi vicariis, & Episcopi Romani legatis, aperte destruatur? Et tamen quidam non ita pridem, cuius sanè me miseret quòd ne manum quidem, porrigēte ipsi tot annos veritate, possit ex hoc cœno emergere, pulchrè sibi videtur Tridentinum cōciliabulum excusasse, quòd legē super hac re latam, Ecclesiasticā vocarit : quasi verò duabus sellis sedeat Ecclesia, vna quidem diuina quæ Ec-

Tridentinum concilium frustra Eliphaus nititur excusare.

lesiastica non sit, altera quæ Ecclesiastica sit non diuina. Neque est quòd me quisquam calumniatur quasi dissimulem quod nullos ignorat, quasdam esse leges diuinas totidem verbis scriptas, quasdam quæ vt præscriptis verbis latæ non sint, tamen ex ipsa *Scriptura* aut ex necessario consequenti colligantur, quas isti explicitas & implicitas aut aliis quibusuis vernaculis nominibus appellant. Hoc ego fateor, hoc concedo, quod nemo nostrum qui nouatores, desertores, hæretici denique vocamur, vnquam est inficiatus. Sed hoc dico, & hoc iam pridem omnes vociferamur quod isti surdastri clarius multo quàm velint exaudiunt, nō modò neque in explicitis neque in implicitis Dei mandatis inueniri istud tyrannicum & diabolicum votum, quod nulli minùs obseruant quàm qui maximè illud defendunt, sed etiam explicitissimo, vt ipsorum verbis vtar, verbo Dei explicitissimamque prioris Ecclesiæ consuetudine damnari.

Nemo etiam perinde me calumniatur ac si negem multa esse quæ quum necessario varientur, temporariis legibus indigeant, quas certè nemo sanæ mentis inficiabitur ex legitimi cœtus Ecclesiastici sententia constitui oportere, vt omnia in domo Domini ritè & ordine fiant. Hoc enim quis vnquā nostrum negauit quod ipsa rerum natura redarguit & ipsi quotidie facimus? Sed hoc dico, hoc clamo, hoc vociferor quod ille certè non ignorat, & exprimere potius debuit quàm contra
conscien-

conscientiam Tridentinum illud cōciliabulum vtriusque tum Græcæ tum Latine Ecclesiæ Canonibus conforme dicere: nempe neque nunc in Romana Ecclesia quæ se non minùs falsò quàm ineptè Catholicam vocat; esse vllum legitimum cœtum constitutū qui de istis vel constituendis vel interpretandis legibus aliquid ordine & more maiorum sanciat: neque vnquam in istis quæ ad conscientias vinciendas spectant, siue quæ per se vel iusta vel iniusta sint, licuisse quicquam Ecclesiæ vel tantillum extra Dei verbum scriptum, id est extra vtriusque fœderis tabulas Canonicas, statuere. Nos ita sentimus, ita scribimus, ita viuimus, bone vir. Tu verò videris qua conscientia scripseris nos desertores (desertores quidem vestrorum & secundum carnem & secundum spiritum lupanarium) legem de continentia clericali & monastica pedibus prorsus hircinis & suillis proculcare. Nam tu quidem certè continentia & inter clericos & inter monachos tuos, non magis quàm reipubl. Platonicæ Ideam inueneris: Satyrorum autem & Faunorum capripedum lustra tam bene nosti, vt ne dissimulare quidem possis, tanto futuro in te grauiore Dei iudicio, nisi recto tandem pede incedas.

Placet vnum adhuc attingere quod prætermitti sanè non debet. Causæ cœlibatus iis suadendi qui eo vti possent, ex Paulo notæ sunt. Quas postea rationes nonnulli com-

Quæ initio
causa fuit
ritæ cœlibes
ministros.
deligendi

menti sint, nescio quo Angelicæ puritatis studio planè præpostero, ex his quæ diximus abundè liquet. Quas denique postremi hominum excogitarint, hypocritæ videlicet manifesti & qui de continentia loquuti bacchanalia viuunt, partim ex tyrannicis Paparum decretalibus, partim ex tristissimis mul-
torum populorum casibus, partim ex præsentis seculi moribus licet æstimare. Medij autem inter hos & illos fuerunt qui prudentia quadam nixi, quæ nunc quoque vtinam ne plenam Templi Domini instaurationem impediat, non modò requisierunt cœlibatum in ordinandis Episcopis & aliis id genus, verum etiam vt ordinandi nullos nec filios nec nepotes haberent, siue illas leges amplectantur, siue respuant. Sic enim sanciuit Iustinianus, & quidem tribus Nouellis: ac, quod magis mireris, citatis etiam in eam sententiam non minùs falsò quàm impudenter & Apostolicis scriptis & sacrorum canonum definitionibus. Est autem hæc ipsa constitutio quam Pelagius papa qui Gregorium Magnum antecessit Principalem vocat, cuius etiam sanctionis causam quoniam pulchrè explicat, totum rescriptum (vt à Gratiano citatur) placuit adscribere. Sic ergo ibi Pelagius, adhuc ex eorum Episcoporum numero qui leges ab Imperatoribus acciperent, quas tamen pro arbitrio iam tum inflectere incipiebant.

Nouell. 6.
& 123. &
137.

Distin. 28.
cap. de Sy-
racus.

Distin. 28.
cap. de Sy-
racus.

De Syracusana urbis antistite, optaueramus in ipso

ipso initio gloria vestra desideris obedire, nisi nos multiplex ratio ipsius non paucis temporibus ordinationem differre sacerdotij coegisset. Ob hoc autem, quod vel personæ qualitas (sicut & vos melius nostis) vel superstes vxor aut filij (per quos Ecclesiastica periclitari solet substantia) nostros animos diutius ab eius ordinatione suspenderet, quantum ad cautelam humanam pertinere, integro penè anno distulimus: opinantes quod in melius Syracusanorum provenire posset electio. Sed quia in voluntatis suæ proposito irrenuocabiliter persisterunt, & nullus est alius in eadem repertus Ecclesia, nisi longioribus adhuc temporum differretur spatiis: ne paulo amplius insanirent (sicut filij vestri magnifici Prætoris testificatione didicimus) inter huiusmodi ambiguitates illud consultius iudicavimus faciendum, ut congrua providentia causam, propter quam principalis constitutio habentem filios & uxorem ad episcopatus ordinem promoueri prohibet, salua dispositione concilij muniremus: quæ de re summo studio ab eodem Syracusanæ urbis episcopo, priusquam à nobis in episcopum contingeret ordinari, huiusmodi exegimus cautionem per quam & suam fateretur, quantula esset præsentis temporis habita rerum descriptione, substantiam: & nihil unquam per se aut per filios & uxorem suæ quamlibet propinquam aut domesticam vel extraneam forte personam de rebus audeat usurpare Ecclesiæ: & uniuersa sui Episcopatus quæ sita tempore, Ecclesiæ suæ dominio sociaret: nihil ultra id quod modo descriptum est, filiis suis vel heredibus relicturnum.

Ex his autem nemo nō videt non propriè religionis causa, sed vt Ecclesiasticis facultatibus caueretur, cœlibes fuisse maritis ante positos, quantumuis cœlibatum iam pridem nonnullis spoliis matrimonij exornassent.

Causam
non satis
iustā fuisse
obligandi
cuiusquā
ad necessa-
riā cœliba-
tus obser-
uationē.

Arg. prim.

Quid autem hīc potius deplem quam & principum & pastorum præpostera iudicia? Cur enim à verbo Dei potius quam à carnis prudentia consilium non petunt? Deprecati sunt Apostoli crescente Ecclesia Hierosolymitana quod nunc vnum isti, illorum scilicet successores, cupidissimè arripiunt: & pro quo vno retinendo non dubitant hodie totum orbem terrarum concutere, nempe bonorum Ecclesiasticorum administrationem. Itaque quum hoc quoque ad tempus Hierosolymis summa fide curassent, totum hoc onus mox à se abdicatum Diaconis reliquerunt, seruatō sibi videlicet tum administrandi sermonis, tum precum munere, quod à Domino acceperant. *Nam, inquit, non est æquum nos derelicto sermone Dei, ministrare mensis.* Hanc certè rationem si amplecti maluissent posteri quàm omnia Episcopis in manus tradere, quibus nihil æquius videtur quàm quod iniquum esse iudicarunt Apostoli, tot tantæque mala Ecclesiam non euer-tissent funditus, vtpote quæ iam pridem nullum remedium patiatur.

secūdum.

Deinde, quum disertè Paulus inter illa ex quibus periculum fieri vult de Episcopo ad regendam Domini familiam idoneo, illud
quo-

quoque requirat ut domui suæ bene præ sit & liberos habeat ad obedientiam & honestatem rectè compositos, quæ hæc fuit audacia in eo Imperatore qui se religiosissimum vocaret, quicumque essent mariti & patres, ab episcopatu excludere? quæ verò Episcoporum ac præsertim summi illius (si Deo placet) & vniuersalis catholicæ Ecclesiæ capitis negligentia, imò quæ fides & conscientia, non modò de tanta verbi diuini deprauatione Imperatorem alioquin, ut arbitror, minimè malum non commonefacere, verùm etiam ex istiusmodi legibus Ecclesiam administrare?

Tertium.

Bene autem illud cecidit quòd cessantibus, vel potius in tuenda sua Tyrannide occupatis Romanis Episcopis, repertus est inter ipsos Imperatores qui hanc constitutionem non modò ut iniquam, sed etiam ut stultam refingeret. Is autem est Leo cognomento Philosophus, ac sanè re ipsa in hoc quidem sapiens, cuius etiam verba ipsa placuit adscribere:

*M*ari subit, inquit, quomodo non veriti non-
nulli sint sacras diuinâsque Leges tanquam illa 2. Leo Noui
absoluta non essent, promulgatis aliis Legibus abrogare. Etenim quum sacri Canones, quibus locis de Episcoporum creatione præscribunt, statuunt, eum qui ex legitimo matrimonio liberos habeat si modò in reliqua vite ratione nihil impedimenti sit, ad primum sacerdotium promoueri posse: hi in contrarium statuentes aiunt, ut ij qui liberos habent, tamen si legitimi coniugij munus sint, ad Epis-
l. iij.

copalem dignitatem euadant, suo impedimento non vacare. Quod ideo fortasse in animum induxerunt, quod affectione quadam erga liberos (quid enim quis alius dicat?) sacras facultates oblasurus istius modi videatur. Verum non rectè sese illa ratio habet. Sic namque nec is cui fratres alivē cognati fuerint accessum ad Episcopatum haberet: siquidem & ad hos sanguinis propinquitatisque affectio respicit. Quin & hoc praudentes diuini Canones, fecerunt Episcopis potestatem, ut si ipsi cognati pauperes essent, illorum inopiam ex sacris facultatibus subleuarent. Nostra igitur Imperatoria quæ ex Deo est maiestas, si mandatis diuinis insistatur, id longè conuenientius fore animaduertens, consonam illis proferat legem quemadmodum ipsis videtur ad primarium sacerdotium promoueri posse, qui illo honore alioqui dignus sit, tamen si liberos lege tamen honoratos habeat, ita definiens ut ab eo qui contradicere ausus fuerit, lex pro audacia pœna perpetuum silentium exigat. Hæc ille, satis declarans quod antè dixi, nempe non tam sanctimonix maioris gratia quàm ut facultatibus Ecclesiasticis consuleretur cœlibes & *ἀτέκνες* fuisse maritis & patribus antepositos.

Quartum. Nullam autem ne tum quidem fuisse voti necessitatem in Episcopis, sed eis ordinandis licuisse vel cœlibatum (si libuisset) promittere (quæ nisi postea seruassent, exauthorabantur duntaxat, ut antè diximus, neque matrimonium dirimebatur) vel uxorem ducere, & nihilominus ordinari, abolito hac in parte ca-

te canone illo 12. Synodi sextæ de quo paulò antè diximus, ipsaque adeò Iustiniani Nouella 6. imò etiam intra biennium ab ordinatione illis adhuc licuisse vxorem ducere, liquet ex alia eiusdem constitutione Imperatoris, in qua tamen istud quod de biennio diximus sustulit, idque addita ea ratione quæ satis ostendit iam tum Orientem quoque nonnihil fuisse Romanæ Ecclesiæ veneno afflatum.

Idem Nou 3
Quintum.

Mitigat autem etiam illud de cœlibatu, quòd tū Episcopos eligere ante tricesimum quintum vitæ annum non licebat, intra quod sanè spatium ipsis abundè licuerat suarum virium periculum facere.

Et tamen quanto satius fuerit à puro Dei verbo nusquā deflectere, vel ipsis cæcis perpetua tot seculorum experientia demōstrat. Quos enim tumultus, in omnibus Gentibus Tyrànica & planè diabolica lex ista peperit? quot inde populorum vel in vna Germania strages? quot infanticidiis cõtaminatus vniuersus terrarum orbis? quæ spurcitiæ Romæ ipsam præsertim, omnis istius mali scaturiginem, quanuis iam ab vltima memoria turpium omnium libidinum parentem obruerunt? an vnquam Sodoma & Gomorrha vsque adeò coram Domino Deo exercituum fœtuerunt, atque obscœnissima ista non hominum, sed porcorum colluies, dicam, an ipsius Satanæ proluies?

Sextum.

Imò quis hoc non miretur, nullis vnquam

Septimū.

l. iij.

modis hoc potuisse obtineri vt lex ista quantumuis repetitis canonibus sancita, & crudelissimis edictis cōfirmata, inuiolabiliter seruaretur? Repugnabat enim ipsa rerū natura, contra istos consciētiarum carnifices, Deum humani generis, & sancti coniugij authorem interpellans: nec Deo vnquam visum est vsque adeò aduersariis laxare habenas, vt quod ipse sanxisset prorsus irritum euaderet.

Octauum.

Quid quòd ipsis pontificibus (pecunia tamen delinitis iuxta illud, Qui altari seruit, ex altari viuat) religio non fuit, vtcunque in scholis sese miseri homines, de indispenabilitate disputando fatigarent, suis ipsorum legibus derogare quum libuisset: & quod pro irremissibili peccato ducunt quoties libuit, vltro concedere? Nempe, inquiunt, publici alicuius maximi boni causa, quasi verò faciēda sint vnquam mala, vt bona eueniāt: quasi non sit bonis pastoribus vel vnus animulæ ratio habenda, quasi denique Romanorum Episcoporum hac etiā in re ambitio, auaritia, *μεγαλοψυχία* denique non sit ex omnibus historiis manifesta.

Obiectio.
Responſio.

Nonum.
Synesius
ad Eutro-
pium.
Obiect. r.

Rectius itaque multo Synesius, testatus se non dimissurum vxorem quā & Deus & Lex & Episcopi manus ipsi tradiderant. Neque nobis Epiphanius hac in parte audiendus, quem sanè mirum est audere etiam Canonis proferre, quum nemini dubium esse possit, quia Nicenæ Synodo ex diametro repugnet. Intolerabilis autem planè in hoc quoque

Responſ.

que Hieronymus, quum hæc scribit: *Quid faciunt Orientis Ecclesia, quid Egypti & sedis Apostolica, quæ aut virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut, si uxores habuerint, mariti esse desistunt?* Et si enim non deerant qui præposito zelo istud iugum vellent quibusvis imponere, tamen, ut Epiphanius ipse fatetur, & vetus historia testatur, nunquam huiusmodi continentiæ necessitas in Oriente valuit, imò ne in Occidente quidem, absque maximis turbis obtinuit.

Obiect. 2.

Respons.

Illum autem ex Patribus cuius nomini libens parco, quis non videt ludere quavis in re nimium seria, potius quàm seriò agere, quum in his verbis Apostoli, τὸ ἰδίον οἶκον ἀφέντων, *qui domui suæ bene præsit*, domū interpretatur vniuscuiusque corpus, ut hoc quoque ad cœlibatus legem torqueat? Hieronymum denique quis ferre possit vsque adeò deprauantem Apostoli verba, ut illic quoque nomine τῶν τέκνων, id est liberorum, filios τοὺς λογισμούς, filias τὰς πράξεις intelligat? Sed de his sanctissimis nugis plus satis.

Obiect. 3.

cū respon

Obiect. 4.
cū respōs.

Summa autem istorum hæc est, ne Ecclesiasticum quidem ius illud videri posse quod & verbo Dei, & Apostolorum totiùsque veteris illius purioris Ecclesiæ moribus ex diametro repugnet.

Cōclusio.

Nunc verò tandem ad digamię interdictū accedamus, ac primū quid hoc nomine intelligatur expendamus.

De digamia interdicto.

Neque digamiam neque digamū in ver-

Quid digamia, &c.

ius species
triplex.

Prima &
secunda.

Tertia.

Prima spe-
cies dig-
amia illi-
cite.

bo Dei inuenio : imò ne apud probatos qui-
dem authores Græcos legere memini Sed vt
ἀγάμος & πολύγαμος dicitur, & vetus poeta
scripsit *τριγάμος ἰο γυναικός*, ita non video cur illa
quoque non licuerit vsurpare. Itaque de vo-
ce non cōtendimus, sed de re ipsa quærimus.
Et si enim ipsa nominis notatio declarat di-
gamiā repetitas nuptias significare, tamen
quum vel simul vel successiue, vt loquuntur
in scholis, plures vxores ducantur, non parua
est controuersia, quum de bimaritis & binu-
bis agitur, vtra digamia significetur. Accessit
autem alia quoque postea difficultas, quo-
niam qui viduas ducunt numerari quoque
inter digamos cœperunt. Ego sicut non in-
uitus concedo digamorum nomine signifi-
cari quotquot duas vxores siue simul siue suc-
cessiue duxerunt, ita etiam aio vnus vxoris
virum, & vnus viri vxorem apud Aposto-
lum iis demum digamis opponi qui plures
simul vxores habent. De quibus autem dig-
amis in veteribus Synodis agatur suo quoque
loco expendemus. Sed qua ratione digami
cēsendi sint qui viduas ducūt, illud sanè vide-
re non possum. Cæterum quocūque nomi-
ne res istæ significantur, videamus an hîc fal-
tem possimus eorum quos sæpe iam repre-
hendimus sententiam probare.

Sane quod ad veram digamiā attinet
qualis fuit Lamechi, quum videlicet plures
vxores aliquis simul habet, quantopere nos
eam improbemus ex iis apparet quæ aduer-
sus

sus Ochinum apostatam initio huius tra-
 ctationis differuimus. In altera verò siue se-
 mel siue sepius, successinè tamē, repetitarum
 nuptiarum specie, dissentimus, tum ab iis qui
 digamiae detrahunt contra Dei verbum, tum
 etiam ab iis qui digamos Ecclesiae ministe-
 riis excludunt. Contrarium affirmo, nempe
 repetitas nuptias à Deo esse benedictas vt &
 primas, nec cuiquā qui vtatur, vel ex iure di-
 uino vel vlla iusta ratione prohibitas.

Altera di-
 gamia spe-
 cies, id est
 successiua
 nuptiarum
 repetitio
 quibusuis
 licita.

Cæterum quod ad prius illud attinet, equi-
 dem non ignoro dicere consueuisse veteres
 illos alioqui orthodoxos, minimè à se dam-
 nari quantumuis sæpe repetitas nuptias, adeò
 vt in hæc etiam verba Hieronymus erum-
 pat. *Non damno digamos, trigamos, & si dici po-
 test octigamos.* Sed profectò, quod illorum pa-
 ce dictum sit, cogunt nos aliæ eorundem vo-
 ces in rem ipsam inquirere. Quid de hac re
 senserit Tertullianus, quem hanc ipsam ob
 causam idem Hieronymus alicubi hac excep-
 tione, breuissima quidem illa sed verissima,
 repellit, quòd homo Ecclesiae non fuerit, sa-
 tis liquet. Sed quid si ille ipse Hieronymus
 deteriora etiam scripsit? Et vtinam quidem
 meliora senserit quàm scripserit. Eius igi-
 tur hæc verba sunt in Iouinianum, *Melius
 est alterum & tertium vnum virum nosse quàm
 plurimos, id est, tolerabilius est uni homini pro-
 stitutam esse quàm multis.* Idcirco verò re-
 prehensus quasi primas nuptias comparasset
 scortationi, quid respondet? Se videlicet ista

Hierony-
 mi refuta-
 ta testimo-
 nia contra
 repetitas
 nuptias.

Hiero lib.
 2 in Ioui-
 nian & in
 Apologia
 ad Pama-
 chium.

Primum.
 Hierony.
 aduersus
 Heluid.

scripſiſſe non de primis nuptiis, ſed de digamia & trigamia, & ita quidem vt addiderit ſe recipere quoque ſcortatorem pœnitentem.

Refutat. Sed vt ea omittam quæ, vt antè diximus, in primas etiam nuptias ſcripſit, quibus ſanè nihil dici aſperius in vllam crimen poteſt: hoc tamen effugere nō poteſt, quin eam quæ nuptias priore viro mortuo repetit, dixerit ſeſe prostituere & pœnitentia egere. Hoc autem ſi ita eſt, an non eſt digamia ſcortationis ſpecies? annon peccare cenſet & quidem grauiter, qui pœnitentia publica indigeant? & quomodo iſtos non damnat? imò ſi hoc verum eſſet, quomodo ipſe damnandus nō eſſet, niſi illos damnaret? Sed de iſta pœnitentia poſtea viderimus.

Secūdum. Illud autem quis excuſaret quod idē alibi ſcribit in illud Apoſtoli dictum, *Quedā enim declinauerunt poſt Satanam. Vide, inquit, qualia ſint matrimonia quæ lupanaribus præferuntur. Ideo adoleſcentula vidua quæ ſe non poteſt continere maritum potiùs accipiat quàm diabolum. pulchra nimirum & appetenda res quæ Satana comparatione ſuſcipitur.* Pulchra ſanè res, Hieronymè, & diuina, cui Deus benedixit: quæ remedium eſt purum & immaculatū aduerſus ignitum ſerpentem: & de qua dixit Paulus, Nubat in Domino.

Refutat.

Tertium. Tolle, inquis eodē loco, quod peius eſt, vri & p̄ ſe bonum non erit nubere. Cur ego verò non regeram, quum illud tollere non poſſis, 2 iniquè te facere qui hoc abiicias? Et illud cur vicif-

vicissim nō dicam, Tolle, in dō sic mitiga impedimenta quæ superueniens peccatum inuexit in nuptias, vt vocationem alicuius non impedian, & bonum erit hominem solum esse? tolle propter quæ continentię locus est, & per se bonum non erit continentia?

Quid quod idem ille quasi non satis esset Quartum.
semel ista scripsisse, inculcat etiam ista suæ Hierō ad
Gerontia.
Gerontię, & quidem putidioribus certè verbis quàm vnquam scripserit. Tertullianus in eodem argumento *Præfert*, inquit, *digamiam fornicationi*. Et mox, *Tolerabilius est digamiam esse quàm scortum*. Et mox, *Non solum*, inquit, *ab officio sacerdotij excluditur digamus, sed & ab elemosyna Ecclesiæ, dum indigna putatur stipe, quæ ad secunda coniugia deuoluta est*. Et postea, sanè vt illum omnino credas lectoribus illudere, *Damnamus*, inquit, *secunda matrimonia? minime. Abiicimus de Ecclesiæ digamos? absit. In arca Noe non solum munda, sed & immunda fuerunt animalia. habuit homines, habuit & serpentes. In domo quoque magna, vasa diuersa sunt: alia in honorem, alia in contumeliā. Est crater ad bibendum, & matula ad secretiora natura*. Obsecro verò qui sic loquitur, qui digamos Refutat.
non nisi pœnitentes recipit, ab elemosyna Ecclesiæ excludit, serpentibus, matulis denique comparat, annon illos seuerissimè damnat? an æquum facit, qui quod facit se tamen negat facere? an denique mundus est, ² cuius tam immundus est sermo? Sed his omnibus illud vnum Apostoli satis fuerit op- ³

ponere, *Vxor alligata est lege viri*, (non lege peccati nec carnis, vt tu quoque scribis, Hieronymus) *quandiu vixit vir eius: quod si obdor-*

4 *mierit*, (mortis videlicet somno, vt nullū hīc subterfugium neque Tertulliano, neq; Chrysostomo pateat, quasi somnus iste vinculum coniugij non abrumpat) *libera est ad nubēdum cui velit, tantū in Domino*. An enim vas est ad contumeliam, an serpens, an matula, quæ nubet in Domino? an propterea eleemosynis Ecclesiæ indigna quòd Deo ad coniugium

5 *vocanti sit obsequuta*? In hoc autem de eleemosyna videtur etiā Hieronymus alio modo, & quidem de industria, errasse. Viduæ enim de quibus conqueritur Apostolus, quòd velint nubere, non ab eleemosyna propriè, sed à ministerio viduarum abiiciebātur. Sunt enim distinguendæ viduæ, quarum inopia subueniebatur ex Ecclesiæ ærario, ab illis viduis quæ κατελέγοντο, id est in earum album referebantur, quæ pauperibus & aliis sanctorum vsibus inseruiebant. Itaque sustentabantur quidem istæ ex ærario Ecclesiæ, vt probabile est: sed ita vt vicissim laborarent, non cantillando, neque sese in eremum recipiendo, vt postea factitatum est, sed ea exercendo quæ essent Ecclesiæ vsui, vt ex Dorcadis historia liquet, & ex alio Apostoli loco. Istas porrò, si quidem nubebant, quid mirum est ex hoc albo fuisse expunctas, quum in maritorum familiam transirent? illas autem non quòd nuberent, sed quòd nubentes iam non essent

Act. 9. 32.
1. Tim. 5.
10.

essent alio subsidio destitutæ, probabile etiã est desisse ali ex publico, nisi rursus paupertas aliunde premeret. Quorsum hæc igitur aduersus repetitas nuptias?

Ne quis autem arbitretur vllam à me in- Quintum.

iuriam tãto viro fieri, alium etiam locum ex eadem epistola proferam. Damnauit ipsemet alibi Tertullianum, & quidem meritò, quòd in monogamia prædicanda Montanum sequeretur. Quid si ea ipsa ex Tertulliano ipsemet mutuatur? Hæc enim vtriusque eadem penè verba sunt, eadem sanè per omnia sententia. *Lege sacerdotali tenetur & laicus, qui talem præbere se debet vt possit eligi in sacerdotium. Non enim eligitur si digamus fuerit. porrò eliguntur ex laicis sacerdotes. Ergo & laicus tenetur mandato, per quod ad sacerdotium peruenitur.*

Refut.

Hoc verò, (vt alia plurima omitam, id est totum penè Tertullianum repetitum) annon est omnes velle ad monogamiam cum Montano obstringere? Et sanè qui nec secundis ² nuptiis benedicunt, nec digamos absque pœnitentia recipiunt, non video quĩ possint à Catharorum errore prorsus immunes videri, vt pluribus suo loco differemus. Sed de Hieronymo plus satis, cuius sanè nimium multa sunt huius generis, vt & aliorum multorum, quorum nominibus parco.

*Refutatio
aliorũ
argumento-
rum cõtra
repetitas
nuptias.*

Præstiterit ergo non tam quis hoc vel illud dixerit quàm quibus rationibus id confirmetur expendere, quanquam nihil ferè ci-
tant præter illa quæ contra Tertullianum

initio refutamus.

Primum. Non dixit Adam, vel potius Dominus in Adamo, *Et adhærebit vxoribus*, sed *vxori suæ*.

Respons. 1. Concedo, ideoque plures simul vxores habere nefas est. Sed quorsum hæc aduersus eos qui plures successiuè ducunt? nisi forte putamus cum Montano, ne morte quidem solui coniugij vinculum.

Secundum. Simili ratione friuolum illud argumētum

Refutat. refellitur, *Duo erunt in carne vna, de primis, nuptiis dictum est, non de secundis*. Sanè de primis concedo, quum ante Adamum nullus homo extiterit. Concedo & illud, Adamum vna Eua contentum fuisse, quoniam nihil inuenimus in Scriptura quod contrarium doceat. Sed de vnis illis dictum id fuisse nemo sanæ mentis arbitrabitur, quia consequeretur vxores secundas non mereri vxorum nomen. Quomodo igitur viduas diceret Apostolus, nubere in Domino?

Tertium. Illud verò vix aliqua refutatione indiget, *Primus Adam monogamus, secundus agamus.*

Refutat. 1. *Qui digamiam probant, exhibeāt tertium Adam digamum, quem sequuntur*. Nam quod ad primum Adamum attinet, vnde isti didicerunt oportere nos illi in istis quæ personalia sunt, similes fieri? In eo tamen sanè similes illi sumus, quòd non pluribus, sed vni coniunctus fuit. Sed annò etiam post priorem mortuam ducta vxor secunda, vna est? Quòd si quis continere mauult & potest, contineat sanè. Sed an Adamus Eux superuixerit, & ita con-

tinuerit,

tinuerit, quis nos docebit, aut cur quæramus curiosius? Secundi autem Adami *αἰσχρονομίας*, in hac quidem vita, posita est in Spiritus fructibus, siue mariti siue cœlibes simus, tantisper dum apparuerit quod sumus, quum similes erimus Angelis Dei. Quid quòd si argu- 3
gulari liberet, digamos censeremus potius quàm monogamos, patrem illum credetium referre? Sic enim ait Augustinus, *Prouisum fuisse hoc exemplo contra hæreticos futuros secundatum nuptiarum aduersarios.*

August. de
Ciu. Dei,
lib. 16 cap.
34 & cōtra
aduers. Ie-
gis, libr. 2.
cap. 9.

Quartum.
Refutat. 1

Nemo, inquit Ambrosius, *cum secunda benedicitur.* Et, *Scimus coniugium semel benedici.* At ego morem istum vt & alium quo pœnitentia iniungebatur alteram vxorem successiue ducentibus, non dubito planè iniquum pronuntiare. Annon enim vna res sunt siue primæ, siue secundæ aut sæpius in Domino repetitæ nuptiæ? Si in Domino nubit vidua, vt & virgo, quo iure recusabitur illi benedictio quæ illi tribuetur? Longè sanè rectius 2
& veriùs Augustinus, siue quicumque auctor est libelli de fide ad Petrum. *Si cui primo contigerit primari coniugio, secundum vel tertium inies, nullum peccatum habebit.* Et sanè ita est. Quis enim pius dixerit, peccatum ab Apostolo suaderi vt fiat in Domino? Quorsum igitur 3
pœnitentiæ pœnam non peccanti? Idem eòdem libello, *nuptia, inquit, non tantum prima diuinitus instituta sunt & benedicta, sed & secunda & tertia, pro eorum qui se continere non possunt infirmitate: Cui verò benedixit Domi-
m. j.*

De fide ad
Pet. cap. 3.

Ibidem
cap. 42.

nus, in quo nimirum vult viduas nubere Apostolus, quo iure sacerdos benedictionem recusauerit?

Sextum.
Lib. 4. sen
tent. dist.
42. & ibi
Durandus.

Refutat. 1.

Sed, inquit Sententiarij, secunda nuptia non sunt sacramentales, quoniam, ait Durandus, quum non sint una vnus, aliquem defectum sacramenti patiuntur ad plenam matrimonij Christi & Ecclesie significationem. Atqui, (vt illud ridiculum & millies refutatum commentum de Matrimonij sacramento nunc nō attingam) quum Paulus illius spiritualis sanctorum & Christi coniunctionis velut imaginem dicit in coniugali copula extare, quis istos docuit de primis magis quàm de secundis vel vterius etiam successiuè progressis nuptiis hoc intelligendum, quum illic in genere de mutua coniugum inter se dilectione manifestè z differatur? Annon verò vnus cum vna in secundo vel tertio vel vteriore successiuo coniugio non minùs quàm in primo copulatur? Quadrarent igitur ista profectò in veros polygamos, id est qui plures vnà vxores simul habent, quum vna Ecclesia sit vnus Christi sponsa: aduersus istos autem de quibus nunc agimus, non item. Quid si verò obiiciam illud Oholæ & Oholibæ repudium? quid si totius Synagogæ diuortium, & sterilem illam multorum nunc filiorum matrem in illius repudiata locum ascitam? annon si minutim ista vellemus consecrari, (quod tamen esset præter mentem Apostoli) dicere liceret eorum potiùs matrimonia secunda qui repu-

Exech. 23.

Esaia 54.

Osee 2.

Ierem. 3.

repudiata vxore aliam ducunt, plenam Ecclesie & Christi significationē habere? Totum igitur istud inane est Matæologorum somnium.

Im accedo ad illud quod nonnulli palmarium putant, vt votum viduitatis seruandæ stabiliant. Proferūt enim primo loco exemplum mulierum quæ ad templi vestibulum excubabant. Sed vtcunque de istis fabulentur Rabbini, & quicunque alij, nusquam ibi inuenient vllam voti mentionem.

Celebrant quoque Annæ prophetissæ exemplum: quasi verò viduas continentes vituperemus, ac non potius laudemus magnopere, si quidem sua viduitate rectè vtantur. Dico igitur nunc quoque continentie donum à nobis non minùs quàm ab vllis veteribus, si hyperbolas excipias, prædicari: ac etià, Deo sit gratia, multo minus inter nos tolerari quicquid continentie repugnat, quàm inter istos quos hodie nō pudet de his rebus contra nos differere. Sed hoc vicissim fatemur, non diuinam, non Ecclesiasticam, sed mirifica Satane fraude inuectam videri legem quæ, voti istius specie, tot animarum myriadas inferis mancipet, vt tristissima tot seculorum experientia comprobauit.

Illud autem est velut vltimum eorū periculum quod eas viduas reprehendat Apostolus, quæ fidem primam irritam fecerunt. En enim, inquiunt, fidei, id est promissionis datæ siue voti fit mentio, & quidem inuolam. ij.

Octauum.
Luc. 2. 36.
Refut. 1.

Nonum.
1. Tim. 5. 13.
Refutat. 1.

bilis. Atqui primùm omnium hoc illis considerandum erat, non agi hoc loco de quibusvis viduis, sed de iis demum quæ ad certum illud collegium erant allecæ, quod apparet ex verbo καταλέγειν. Ibi verò, ut paulò antè ostendimus, sic loquuntur de secundis nuptiis, ut peccatum quidem non esse verbo fateantur, re negent, quum renubentes omnes pœnitentiæ pœna multent. Sed veniamus ad primam istam fidem. Eam verò etiam si concederemus ita ut isti volunt accipiendam, quorsum hoc ad illorum viduas, quæ nusquam sunt? Collegij enim illius viduarum apud ipsos ne vestigium quidem aliquod nunc videas. Et quod ad me attinet, ut fuerit aliquis eorum usus primis illis temporibus, tamen existimo magnam causam nō esse cur de illis instaurandis magnopere laboremus. Itaque inutilis videri posset hæc questio, nisi votiæ istius continentię necessitatem nobis propositum esset ostendere nullo prorsus verbo Dei neque præcepto neque exemplo confirmari. Dico igitur Fidei nomine nihil esse prorsus quod nos cogat aliud quàm pactum & simplicem promissionem Ecclesiæ factam intelligere. Quænam autem illa erat? ea nimirum quæ ministeriū istud respiciebat, quo sanè defungi non poterant quæ ad nuptias redirent. Pollicebantur ergo se constanter operam suam navaturas Ecclesiæ, nec ab eis exigebatur votum quo conscientias obstringerent, coram Deo, sed simplex pollic.

licitatio suæ fortiter & fideliter tuendæ vocationis. In istis autem tum exigendis tum præstandis pollicitationibus quum experiētia ostendisset grauiter peccari, hanc normam adhibuit Apostolus, vt nulla nisi sexagenaria deligeretur, cuius ordinationis grauissimas rationes affert: nēpe quòd iuniores ad luxum & delicias subinde prolapsæ, post varia offendicula, tandem apertè leuitatem suā proderent, deserto contra fidem datam munere, ad secundas nuptias transeuntes, adeò quidem vt nonnullæ quoque interdum à Christo ipso deficerent. Sic ergo isti incommodo prospici voluit Apostolus. quam regulam si posteritas esset sequuta, præter quàm quòd infinitis offendiculis obuiam itum esset, superstitiosum istud perpetuæ viduitatis votum, quod tandem etiam meritorium euasit, & repetitarum nuptiarum turpissimam vituperationem peperit, Ecclesiam non inuasisset. Scio tamen aliter quoque, & commodè quidem explicari primæ fidei vocabulū. Sed quid mihi maximè accommodatum videatur, illud dixi, nempe nihil aliud quàm simplicem pollicitationem Ecclesiæ factam minime tamen temerè violandam ita significari, sed quæ à solis diaconissis & quidem sexagenariis ex æquo & bono, non sanctimonix alicuius nedū meriti, sed ministerij ipsi⁹ causa quod obire nupte nō possent, exigereetur. Verum hac de re rursus aliquid in tractatu de diuortiis, Deo fauente, dicemus. Nunc autem

ad eam digamiam accedamus, quæ Clero interdicitur.

Digamis
non rectè
interdici
sacri mi-
nisteriū.

Digamos, id est, (vt ij interpretantur contra quos nunc disputamus) eos qui plures successiuè vxores, vel etiam vnā, sed eam viduam, duxerunt, adeò iam olim plerique censuerunt indignos esse sacro ministerio, vt eos non modò à sacris ordinibus, puta episcopatu, presbyteratu, diaconatu, ac subdiaconatu, sed etiam ab ipso clero semel excluderint, adeò quidem vt reluctante frustra

Hierony.
Oceano.

Hieronymo, alioqui infensissimo, quoties libuit, nuptiarum hoste, eum quidem admittant qui ante baptismum fuerit quantumlibet

Obiect. 1.

scortatus, digamus autem non item. Sit autem hoc quantumlibet vetustum, nihilominus

Responsio.

tamen iniquissimum esse nec in Ecclesia tolerabile affirmo. Nec enim ea vis est vetustatis, vt quod malum est, quia vetus est, idcirco

Obiect. 2.

bonum euadat. Nec est rursus quod clamitent Patribus ita insignem fieri iniuriam, &

Responsio.

illud inane suum *Catholicum* nonnulli nobis obtrudant; Saltem enim semper id dici non potest obtinuisse, quod præter Dei verbum sensim fuisse in Ecclesiam inuectum non difficile fuerit demonstrare. Audiamus igitur quas rationes istius moris afferant. Ita enim liquebit an super verum fundamentum ædificarint aurum & argentum, an potius fœnum & stipulam, quæ nunc clarus ille dies Domini retexerit, & quasi per ignem consumpserit.

Iactat

Iactat quidem apertè Synodus Valentina præcepti diuini formam, sub Damaso papa, vel potius, vt arbitror, sub Syritio, sed quum ad rem ventum est, tum planè detegitur impostura. Nam hæc demum ex verbo Dei ab istis proferuntur.

Valentina
Synod.
cap. 1.
Refutatio
rationum
pro mini-
sterio di-
gamis in-
terdictæ.
Prima.

Cautum fuit in Lege, (inquiunt istius legis defensores qua digami à Clero arcentur) ne Sacerdotes sæpius, id est plus quàm semel nuberent. At si requiras vbinam hoc cautum sit, nusquam sanè neque apud Mosen, neque apud Prophetas, nullo denique sacre Scripturæ libro inuenias. Ac Tertullianum quidem à paraclete Montani fascinatum istud quoque somniasse non adeò mirandum fuerit. Tertulliani verò vestigia postea sequutos fuisse Syritium & Innocentium primum, homines, vt eorum epistolæ palàm faciunt, blasphemos & insigniter impudentes, quis iure miretur, quum nihil illos puduerit? Quosdã autè summę alioqui tū eruditionis tū probitatis viros quis nō miretor & ingemiscat in re præsertim tãti momēti, nō saltē sacroscodices (quos quotidie versabāt) inspexisse, vt sci rēt verè istud an falsò citaretur? Sed illa tunc fuit nimirū mēdacis spiritus efficacia: & Christianę Ecclesię fatalis calamitas. Hieronymus præ cæteris qua ratione possit excusari certè nō video, vt qui in Epistola ad Oceanū. quocūque illā tēpore scripserit (tum sanè rectiùs multo de nuptiis sentiēs quàm quū in Iouinianum declamaret) manifestè dicat ipsis e-
m. iij.

Refutat.

tiam sacerdotibus sub lege potuisse polygamix, id est, plurium simul vxorum habendarum licentiam. Quod si verum est, quis alterum digamix omnibus concessæ genus illis interdictum censeat? Et tamen idem ipse ex Tertulliano illud repetit, causæ suæ seruiens.

Secunda.
Leuit. 2.

Proferunt secundo loco legē illam quondam Mosi traditā, qua iubetur sacerdos, nec viduam, nec meretricem, nec prophanatam, nec ab alio eiectam, sed virginem, eamque

Ezech. 44
Refutat. 1.

ex populis suis accipere. quæ lex etiam ab Ezechiele repetitur. Eum autem locum quem vereor vt multi interpretes nondū satis commodè exposuerint, placet explicare, priusquā ostendam quantopere ab iis torqueatur aduersus quos nunc est nobis agendum. Sice enim ferè solet accipi ac si toti tribui Leui hoc esset præscriptum, quod tamen est præter Legislatoris mentē, vt qui de solis Aaronis posteris expressè differat priore loco, vbi de non ducenda vel meretrice vel prophanata vel eiectione cauetur. Quod autem additur de vidua non ducenda, sed virgine ne ad omnes quidem sacerdotes, sed ad solum Pontificem Maximum pertinere partim liquet manifestè ex Mose qui disertè hoc habet, partim ex Ezechiele qui solos filios Zadoc, non autem omnes filios Aaron nominat. Additur autem apud Ezechielem exceptio, ad Pontificiam quoque familiam, vt videtur, pertinens, nempe vt viduam quoque ducere liceat, sed ex sacerdote. Obsecro verò quorsum

quorsum hæc ad digamos siue viduarum maritos ab omni sacro ministerio prohibendos? Quia, inquit, si hoc fuit obseruatum in iis qui tum ministrabant altari, multò magis id requirendum est ab iis qui nunc multo dignius ministerium exercent. Atqui nulla prorsus hîc mentio de nuptiis non repetendis, vel non repetitis. Imò, vt paulò antè diximus, censet ipse Hieronymus sacerdotibus quoque concessum fuisse plures simul vxores habere, nedum vt si plures successiuè vxores duxissent, ex sacerdotum numero expungerentur. Deinde viduarum coniugium vni Pontifici Maximo interdicebatur. Itaque etiam si istis daremus ipsorum Clerum tribui Leui successisse, & illa lege nunc quoque Ecclesiam teneri, hoc tamen nihil prorsus illos in hac causa subleuarit, Sed neutrum sanè illis concedimus. Nam quod ad ipsorum Clerum attinet, quæ tandem luci conuenientia cum tenebris? Legem verò Leuiticam præterquàm quòd abrogatam constat, si rursum isti in vsum reuocandam censent, cur illam restringunt tum in diaconis, quos esse volūt alios Leuitas, tum in Episcopis & Presbyteris, quos antiquis sacerdotibus comparant? An quod purius & spiritualius quiddam sit Euangelicum ministerium? Atqui vt cultus Leuiticus præ hoc nostro carnalis fuerit, nihil hoc tamen ad rem, nihil ostenderint labem aliquam vel primis vel repetitis, siue cū virgine siue cum vidua nuptiis contrahi, quæ

Hierony.
Occano.

puritati sacerdotij officiat: quod nunquam sanè ostendent, quum clamat Apostolus honoratas esse in omnibus nuptias, & thorum impollutum.

Tertia.

Refutat 1.

Cur ergo, inquires, virginem, non autem viduam, aut meretricem, aut ab alio repudiatam, ducere poterat Pontifex Maximus? Respondeo rursum nihil hoc ad repetitas nuptias pertinere, quum hac lege non vetetur Pontifex Maximus sæpius coniugium contrahere, modò virginē semper accipiat. Item, ne coniugium quidem sacerdotibus cum vidua sic prohiberi, si modò sit ex alio sacerdote vidua: quod quum ita sit, dico rursum morem istum, quo tum digami tum viduarum mariti (sic enim hos ab illis multi etiam recentiores canones distinguunt) à clero arcentur, nullo iure diuino niti, ac proinde istud interdictum Apostolicæ ipsi doctrinæ ex diametro repugnare. Sed ad rem. Cur virginem ducere iuberetur Pontifex Maximus, tres causæ à Philone afferuntur. Vna, vt sacrum semen aruo intacto exciperetur: altera, ne huius natales cum aliis familiis miscerentur: tertia, vt facilius sacerdotum moribus accommodaretur. Ego nullam ex his causis probo. Nam quod ad primam attinet, illam non valere vel ex eo apparet quòd licebat etiam sacerdotibus extra Pontificem Maximum viduam ex alio sacerdote ducere. Secunda verò falsa etiam est, quum expressè dicat Moses licuisse Pōtifici Maximo virginem ducere

Philo libro de monarchia.

ducere de populis suis, id est, ut interpretatur Ezechiel, de semine domus Israel, quod alio- qui aliis tribubus non licebat, ne confunde- rentur singularum tribuum hæreditates: vn- de etiam factum, ut Elisabeth & sacerdotis vxor & Mariæ cognata esset. Illud verò ter- tium prorsus commentitium est, nec refuta- tione indiget. Vera autem causa hæc est pro- culdubio, quòd Pontifex Maximus venturi Christi & spiritualium Ecclesiæ cum Chri- sto nuptiarum peculiaris typus esset. Vmbra autem istas omnes iam desuisse, quū corpus ipsum obtineamus, ac proinde manifestè Iu- daizare qui hæc & alia eiusmodi in vsum re- uocant, quis ignorat? At enim, excipiet ali- quis, Paulus hoc ipsum in nostris quoq; ma- trimoniis significari dicit. Imò verò si dili- genter Paulum inspicias, comperies istud *μυστήριον* (quod nomen vetus Latinus interpres solet Sacramentum interpretari) non in cō- iugiis nostris, sed in Christi & Ecclesiæ co- pulatione merè arcana statuere. Sed ita esto. Si tamen hoc ad solas virginū nuptias retule- ris, nō modò perperam idcirco feceris, quòd hæc similitudo in eo posita sit quod quibus- uis cōiugis cōmune est, nēpe quòd duo fiant vna caro: sed ideo etiā, quòd istud quoq; A- postoli, *Viri, diligite uxores vestras* (quò tota hæc sententia refertur) res ipsa clamet omni- bus sine exceptione maritis præcipi. Deinde ne hanc quidē analogiam esse subtiliùs inda- gādam, ut singula singulis respōdeant, vel il-

Obiectio.

Responsio.

Iud manifestè declarat, quod de repudiata & alteri nupta, & nihilominus iterum contra legem recipienda dicit apud Ieremiam Dominus. Ac de virgine quidem & vidua hætenus. Quod autem ad prophanas, id est (vt interpretatur Philo) infamibus parētibus prognatas, & ad meretrices attinet, nemo non videt ideo eiusmodi mulierum coniugium sacerdotibus fuisse sub lege interdictum, ne quod earum probum ad illos vsque redundaret. Quod si quis roget an hanc quoque legis partem abolitam fuisse existinem, respondeo, quum hæc ratio nunc quoque valeat, aliter, de istis, id est, de probrosis mulieribus statuendum quàm de virgine aut vidua: idque non quod olim ita fuerit cautum in sacerdotio Levitico (quod iam abrogatum est) sed quoniam res ipsa clamat fieri vix posse, quin si eiusmodi probrosæ famæ mulieres ducantur, aliquid detrahatur ministerij dignitati, cuius quanta sit habenda ratio vel illud declarat quod Apostolus in familiâ quoque Episcopi vult inquiri. Absit tamē vt hac in re sine exceptione probem summā illam Canonum quorumdam seueritatem: absit, inquam, vt Phariseum illum imitemur qui præ se peccatricem illam multum diligentem damnabat, ne fortè illud audiamus ex ore Domini, Publicani & meretrices præcedent vos in regnum cælorum. Matthæus certè factus est Apostolus & Euangelista ex publicano. Nostri autem Catholici, belli sanè homines

Ierem. 3. 1.

Refut. 4.

Tit. 1. 7.

homines sunt, & seueri scilicet Canonum obseruatores, quibus intolerabile quidem flagitium esset honestissimæ etiam matronæ, nedum cuiuspiam quantumuis pœnitentis mulieris maritum sacris initiare, infames autem omnique libidinum genere contaminatissimos non item, modò ne maritos, quum vix tamen alios, testibus ipsorum historiis, inter decem seculorum Pontifices inuenias. Postremò quod ad repudiatam attinet, quū repudia nunquam fuerint in foro conscientiz, vt vulgò loquuntur, probata, (adeo vt manifestè dicatur qui sic repudiatam ducat, adulterij reus esse coram Deo) non mirum est sacerdotibus, quos oportuit honestate vitæ cæteris præluce, interdictas repudiatæ nuptias, quod in cæteris nō nisi ob duritiem cordis, ciuilibus legibus tolerabatur.

Profert etiam Hieronymus quod ait institutum quoque fuisse in Lege, nempe vt maritatæ filiz sacerdotum, si viduæ fierent, vescerentur sacerdotalibus cibis: sin autem alios viros accepissent, alienæ fierent à patre & sacrificiis, & inter externas deputarentur. Atqui ne hoc quidem satis bona fide citat ille, siue memoria fretus, siue, vt alibi nimum sæpe factitat, causæ suæ seruiens. Nec enim aliud ibi constituit Moses, quàm vt filia sacerdoti, quæ extra tribum suam enupserrit, extranea censeatur, ac proinde vesci oblationibus non possit: quia nimirum in extranei familiam transierat, aliis autem quàm sacerdotibus non licebat sacris cibis vesci.

Quarta.
Hieron.
ad Geron-
tiam.

Refut. 1.

Leui 22. 27

Quòd si fuisset repudiata, aut defuncto marito, absque liberis relicta (nám alioqui mansisset adhuc in extranea familia) tū ei ad suos reuertenti licebat rursus, vt ante nuptias, apud patrem satis vesci: in cuius videlicet familia rursus censeretur. Nulla autem apud Mosen vel primarum vel secundarum nuptiarum mentio.

Quinta.

Citāt denique illud Pauli de Episcopis & Diaconis, *Vnius uxoris virum*, qui locus triplici modo torquetur. Allegoriā enim illam,

quæ uxoris nomine Ecclesiam intelligit, vt ab ipsomet Hieronymo refutatam omitto. Placet ergo quibusdam istud de eo accipere qui fuerit, non autem qui sit maritus. *Vnius*

Hiero. lib. 1. aduersus Iovinian. *uxoris virum*, inquit Hieronymus, id est, qui *vnā uxorem habuerit, non habeat*. Nec illud

Ambros.

epist. 82.

Refutat. 1.

Ambrosij dissimile est, *Habentem filios dixit Apostolus, non faciētem*. Sed huic deprauationi

opponenda est simplex veritas, quā confirmauit Nicæna Synodus in Paphnutij sententiā transiēs: vbi etiam lex illa *NOVA* vocatur, qua volebāt nōnulli statuere, vt sacris initiati à cōiugibus suis abstinerent. Itaque ne altera quidē absurda interpretatio admitti potest, quantumuis magnis authoribus (sed in hac re quidem planè tum à verbo Dei, tum ab antiquæ Ecclesię iudicio aberrantibus) nitatur: quæ videlicet hoc dictum Apostoli interpretatur de iis qui uxores quidē habeant, sed à quibus ex mutuo cōsensu abstineāt, cuiusmodi vota prorsus fuisse vetustæ Ecclesiæ inco-

incognita suo loco declarauimus. Nec sanè
 in hoc excusari potest Epiphanius (quod tãti
 viti pace dixerim) quũ audet etiã Canonum
 authoritatem prætendere, quos tamẽ nõ edit.
 Quos enim edidisset, qui Nicænæ & Gãgrẽsi
 Synodo manifestè hac in re contradicit? Ita
 verò scripsisse Epiphaniũ nemo mirabitur,
 qui obseruari Ambrosium ausum etiam esse
 scribere, Patres in Nicæno Cõcilio addidisse,
 Clericum quenquã esse non debere, qui se-
 cunda coniugia sortitus sit, in quo sanè est
 periculose hallucinatus: nisi de iis hoc acci-
 piat qui duas simul vxores habeãt. Itaq; mul-
 to rectius postea synodus sexta vniuersalis,
 ecclesiã Romanam coarguens, illam obiur-
 gat, quòd istam continentiaẽ legẽ obtruderet
ἡ τὰς καὶ vos, id est, vice Canonis, & tãquam
 Canonẽ: quod sanè falsum erat, vt planè mi-
 rer Espenseum ex illis ipsis synodi sextæ ver-
 bis, quibus Romanæ ecclesię tyrannis & im-
 postura coarguitur, aliquam eius excusandæ
 occasionem arripere potuisse. Tertia deni-
 que huius loci deprauatio eorum est, qui v-
 nam vxorem accipiunt pro prima, quasi qui
 plures successiuè duxit, ab Episcopatu arcea-
 tur, quam sententiam sequutus quidem vi-
 detur Chrysostomus in Epistola ad Titum,
 sed in altero Epistolæ ad Timotheum loco,
 de Polygamia Iudaicæ prohibitionẽ, rectè
 accipit: quam interpretationem amplectitur
 quoque Theodoretus, nonnihil tamen fer-
 menti de voto admiscens. Quum autem ma-

Ambros.
 epistola
 ad Vercel-
 lenses 8.

3
 Synodi in
 Trullo, ca-
 non. 12.
 Espens. lib.
 de Cõtin.
 primo ca.

4

4

nifesta sint Apostoli verba, quid attinet no-
 5 dum in scirpo quærere? Cur non enim po-
 tiùs *πρωτὴς* quàm *μὴς* scripsisset Apostolus? &
 quæ tandem in secundis successiuis nuptiis
 labes inest vel macula, quæ quempiam Epi-
 scopatu indignum reddat? Rationes tamen,
 6 quas hîc nonnulli prætexunt, mox etiam ex-
 pendemus. Nunc hoc dico, planum & peni-
 tus perspicuum esse quod scribit Apostolus,
 quum qui secundam aut tertiam, & sic dein-
 cept, vxorẽ duxit, modò ne plures simul ha-
 beat, tam sit vnus vxoris vir, quàm cui ne-
 cesse non fuit, prima mortua aliam ducere.
 Et ita etiã sentire puriores scholasticos coe-
 git ipsa veritas, vt mox ostendemus.

Obiect. 1.

Expendamus autem etiam quæ ab istis op-
 ponuntur. Primùm quærunt cur illud ver-
 bum **O P O R T E T** usurparit Apostolus, quã
 ex eo videatur consequi (si quidem hunc lo-
 cum ita vt diximus interpretemur) non posse
 alios quàm maritos episcopari. Respondeo
 7 non solui hunc nodum etiam si in istorum
 sententiam transeamus, qui de alio genere di-
 gamorum hæc intelligunt. Verum est autem
 quod à nostris quoque non semel respon-
 sum est, spectasse Apostolum quod consue-
 tudo illorum puriorum temporum ferebat,
 nempe vt qui adoleuerant, mariti essent, ac
 proinde de vnica vxore & honestate familiz
 nō alia formula, quàm de reliquis virtutibus
 statuisset: quum tamen certum sit nec *ἀγδύς*
 verè cōtinentes, neque *ἀτεκνός* propriè ex-
 clydi.

Obiiciunt

Obiiciunt præterea eiusdem Apostoli al- Obiect. 2.
Tit. I. 6.
 terum locum, in quo iubet non aliam deligi
 viduam quàm quæ vnus viri vxor fuerit: quæ
 verba ad illam polygamiā trahi non pos-
 sunt, quum nullis vnquam legibus licuerit Resp. 2.
 fœminis plures simul maritos habere. Hoc
 ego verò ita esse fateor: sed consequi tamen
 nego, quin vtrobique eadem digamię species
 (quanuis nō per omnia similis) prohiberi in-
 telligatur, atque adeò quin eadem interpre-
 ratione locus vterque exponatur. Vult enim
 Apostolus non eligi episcopum nisi qui vni-
 cam muliere, & quidem vxore, sit contentus:
 vult quoque non referri in viduarum album
 viduam nisi quæ vno viro & quidē marito,
 sit vsa. His autem verbis à sacro ministerio
 non alios arceri dico quàm primū quidem
 turpis & flagitiosæ vitæ tū viros tum mulie-
 res: deinde etiam *διδυμευς*, id est, tum qui plu-
 res simul vxores haberent, tum quæ pluribus
 simul maritis vsę essent. Hoc autem posterius
 ne cui mirum videatur, sciendum digamię
 quoddam genus fuisse tum viris tum mulie-
 ribus commune, quum videlicet illi quidem,
 repudiatis aliam ob causam quàm ob adulte-
 rium vxoribus, alias illis supersitibus duce-
 bant: istæ verò vicissim temerè discedentes à
 suis maritis, ad alias nuptias transibant. Hinc
 illa vetus lex Mosis, ne sacerdoti liceret me-
 retricę aut repudiatam ducere, de qua paulò
 antè diximus. Hinc & illud Pauli, Vxor à viro
 ne discedito: quòd si discesserit, maneat in-
 nupta, aut viro reconciliator: & vir vxorē ne
 n. j.

dimittito. Fuisse autem ipsis etiam mulieribus hoc flagitium minimè ne Romæ quidem nedum in Græcia insuetum, vel ipse Iuuenalis hoc peruulgato versiculo testatur.

— sic fient octo mariti

Quinque per autumnos.

Sed de his hætenus.

Veterum
Canonum
in quibus
de digami-
nis agitur,
comparatio
cum Dei
verbo.

Hæc sunt igitur quæ pro tuendo illo suo interdicto citare vel potius manifestè detorque ex Prophetis & Apostolicis scriptis iam olim consueverunt. quo fundamento quum destituantur, causa fortasse nō erat cur vltius progredieremur. Placet tamen tum veteres ea de re Canones, tum veterum quorundam Patrum argumenta expendere, ne temerè videamur ab iis, quos falsò nonnulli Catholicæ Ecclesiæ nomine exornant, dissentire. Sic igitur habet Canon Apostolicus, ut vocant, 17,

Apost. Canon. 17.

Ὁ δὲ υἱὸς γάμοις συμπλακείς καὶ τὸ βάπτισμα, ἢ πάλαι κληρικός, οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τῷ κατὰ λόγον τῆς ἱερᾶς ἱκῆ. Id est,

Qui duplici coniugio post baptismum fuerit implicatus, aut pellicem possederit, non potest esse episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut prorsus ex sacerdotali catalogo.

Apost. canon. 18.

Ἐν δὲ δέκατος ὁκτώστος, ὁ χήραν λαβὼν, ἢ ἐκβεβλήμενον, ἢ ἐξαίρετον, ἢ οἰκέτην, ἢ τὴν ἐπὶ σκηνῆς, οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ ὅλως τῷ κατὰ λόγον τῆς ἱερᾶς ἱκῆ. Id est,

Qui viduam acceperit aut repudiatā, aut meretricem, vel ancillam, vel scenicam, non potest esse episcopus.

episcopus, aut presbyter, aut prorsus ex sacerdotali catalogo.

Libet autem etiam subiicere hæc eadē, sed paulò plenius scripta, ex illo libro quem & Grecè & Latinè nunc ediderunt Clementi episcopo Romano inscriptum, cui titulum fecerunt; Διαταγαι τῶν ἁγίων ἀποστόλων. Επισκοπον καὶ πρεσβυτερον καὶ διακονον ἐποίημεν μονογάμους καθίστασθαι, καὶ ὧσιν αὐτῶν ἀγαμέται, καὶν τεθνῶσι, μὴ ἐξῆται δι' αὐτοῖς καὶ χειροτονίαν ἀγάμοις οὖσιν ἔτι, ἐπιγάμοι ἐρχέσθαι, ἢ γεγαμηκότες, ἐτέραις συμπλέκεσθαι, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι ἢ ἔχοντες ἡλθοῦσιν ὅτι τὴν χειροτονίαν. ὑπηρέτας δὲ καὶ ψαλμοδούς, καὶ ἀναγνώσας καὶ ψαλμωτάς, καὶ οὗτοι μονογάμους εἶναι κελεύομεν. εἰ δὲ πρὸς γάμου εἰς κῆρον παρέλθωσιν, ὅτι προπομὴ αὐτοῖς γαμῆν εἴ γε πρὸς τῷ πρὸς θεοῖς ἔχουσιν, ἵνα μὴ ἀμαρτήσαντες κολάσεως τύχωσιν. ὃ δὲ ἐν τῷ ἐν τῷ κλήρῳ κελεύομεν ἢ ἐταῖραν, ἢ χήραν καὶ ἐκβεβηκυῖαν λαμβάνειν, ὡς καὶ ὁ νόμος λέγει. Id est,

Episcopum & presbyterum & diaconum dicimus unius uxoris viros debere constitui. siue vivunt eorum uxores, siue mortua fuerint: non licere autem ipsis, si post ordinationem coniugii experies fuerint, amplius ad nuptias devenire: vel si maritus fuerint, cum aliis iungi, sed ea contentos esse quam habentes ad ordinationem pervenerunt. Ministros autem & Cantores, & Lectores, & Ianitores, iubemus quoque unius uxoris viros esse. Quod si antequam matrimonio iungerentur in clerum promissi sint, concedimus eis ut uxores ducant, ne si peccarint, pœnas luant. Iubemus verò ut nulli ex clero liceat vel meretricem, vel servam, vel viduam

& repudiatam accipere, sicut & lex ipsa dicit.

Clem. lib.

3. can. 2.

Non omittenda quoque alia ex eodem li-

bro διαταγή, quæ sic habet, Αἱ δὲ νεώτεραι χῆραι
εἰς χηρικὸν μὴ μὴ ἐν τῷ αὐτῷ ὄντων, μήποτε περὶ αὐτῶν
μὴ δύνασθαι κρατεῖν τῶν ἀκμῶν, ὅτι δευτέρου αἰῶνος ἐλθού-
σαι, ἐν πράγματι γένωσιν, ὅτι κελεύσθωσαν δὲ καὶ βου-
θεύσθωσαν ἵνα μὴ περὶ αὐτῶν λείπεται, ὅτι δευτέ-
ρας αἰῶνος ἐλθούσαι, ἐν πράγματι ἀπρεπεί ἐνεσχευθῶσι,
καὶ τὸ γὰρ εἶδέναι οὐκ ἔστι, ὅτι μονογαμία μὴ καὶ ἑ-
κτον γινώσκον, δικαία, ὥς ἂν καὶ γινώσκον θεῶν ὑπαρχου-
σα, διαμία δὲ μετὰ ἐπαγγελίαν, ὅτι γινώσκον, καὶ διατῶν
συνάφειαν, ἀλλὰ διὰ τὸ ψεύδος τριγαμία δὲ ἀκράσιας
σημεῖον, τὸ δὲ ὅτι τῶν τριγαμίαν, περὶ αὐτῶν πορνεία καὶ
ἀσέλγεια ἀναμείβονται. ὁ γὰρ θεὸς μίαν γυναῖκα ἐν
ἀνδρὶ δέδωκεν ἐν τῇ δημιουργίᾳ. εἶναι γὰρ οἱ δύο εἰς
σάρκα μίαν νεώτεραις δὲ μετὰ τὴν πρῶτην τελευτῶν
συνεχωρήσθω καὶ ὁ δευτερός, ἵνα μὴ εἰς κρίμα τῶν διαβό-
λων ἐμπίπτωσι, καὶ παγίδας πολλὰς, καὶ ὁπιδυμίας ἀντι-
τεταται, καὶ ὁπιδυμίας ψυχῶν. αἱ τινες κόλασιν περὶ αὐτῶν
μᾶλλον ἢ ἀνεσιν. Id est,

εἰς τὸ χη-
ρικόν. pro
quo male
Bouius vi-
dualem
statum.
Idem pro
λείπειν
perperam
legit & ὁ-
νείπειν.

Viduae iuniores (nimirum annis sexaginta, ut paulò antè dictum fuerat) *viduarum* collegio ne accensentur, ne eo obtentu quòd ætatis vigorem coercere non possint, ad secundas nuptias prolapsæ, negotium faceffant. Subueniatur tamen illis & necessaria suppedientur, ne se de feri prætenses, & ad repetitum coniugium devenientes, indecorum quippiam admittant. Nam hoc quoque scire vos oportet, monogamiam quidem rite iustam, iustam esse, utpote Dei voluntati cōgruentem, digamiam autem, post pollicitationem, illegitimam esse, non propter coniunctionem ipsam, sed propter

propter falsitatem. Trigamia verò est incōtinētia signum. Quod verò ultra trigamiam est, manifesta est scortatio, & certa lascivia. Deus enim unicam mulierem unico viro adiunxit. Erūt enim, inquit, duo in carne una. Iunioribus autem post primi mariti obitum conceditur præterea secundas, ne in iudiciū diaboli, & laqueos multos incidant, & cupiditates amentes ac animis damnosas, ex quibus pena potius sequatur, quàm voluptas concilietur.

His verò antequàm sigillatim respōdeam, primū dico iam olim esse de istorum Canonum numero & authoritate dubitatū: nec posse negari ab Apostolis editos non esse, quum (ut alia omittam) quorundam decisiones contineant, de quibus nunquam aliquot post seculis tam acriter in Ecclesia certatum esset, ac etiam aliter postea statutum, si tum isti Canones vel editi, vel certè recepti ab Ecclesiis fuissent. Huius autem rei Canon etiam iste 17. certum nobis testimoniū præbet. Cur enim ista particula, *μετὰ τὸ βάπτισμα*, addita est, nisi ut significetur in isto interdicto non censerī, qui ante Baptismum plures uxores habuerint? Hoc verò si Apostoli tam perspicuè deciderant, cur hoc taceret Hieronymus hanc sententiam tot argumētis communiens, & quī postea transitum potius esset in contrariam Ambrosij & Augustini sententiam? ac ne id quidem satis rectè, ut arbitror. Mihi verò maximè probabilis videtur eorum opinio, qui coniiciunt aliquanto post

Ad Canones Apostolicos in genere.

Hieron.
ad Oceanum, tō. 2.

Apostolorum tempora, siue à Clemente, siue ab alio quopiam, eius quę tum vigeret Ecclesiasticę politię regulas aliquot colligi cepisse, quarum postea paulatim auctus fuerit numerus: sed priuatum fuisse hoc scriptum, nec publicę ullius auctoritatis, donec paulatim obtinuit vt publicę legeretur, quoniā vtile Ecclesię compendium istiusmodi videbatur. Apostolicos autem fuisse istiusmodi Canones vocatos, verisimile est, non vt ab ipsis Apostolis editos (fuiſſet enim primis illis temporibus nimium crassum hoc mēdaciū) sed quod in Ecclesiis quas Apostolicas vocabant, antiquitate videlicet ac proinde auctoritate primas, obtinerent. Sed ipsas etiā Apostolicas Ecclesias nimium facile in ipsa quoque doctrina, nedum in ritibus, fuisse deprauatas, quis ausit inficiari, quum id ita futurum Apostolus ipse non modò prędixerit, sed etiam suo ipsius seculo in Galaticis pręsertim & Achaicis Ecclesiis sit expertus? Illas porrò *διατάγας* ita etiam confarcinatas, vt illi Canones videri possint quędam esse istarum epitomę, Clementi nescio cui sese Romanum tum Episcopum tum ciuem admodum ambitiosę vocanti attributas, miraret hoc seculo inueniri posse qui defendere auderēt, nisi res ipsa ostenderet nihil nūc homines pudere. Nam certē iis scatent vanissimis mendaciis, ita etiā inter se repugnantia quędam continent, denique ita possunt & ex Apostolicis scriptis, & ex historia Ecclesiastica refelli,

refelli, vt nulla iusta ratione defendi posse mihi quidem videantur: sicut aliquādo fortasse plenius propria de his rebus tractatione demonstrabo. Posset igitur vno verbo res tota trāsigi, si exciperem non satis idoneos testes ab aduersariis proferri. Sed ne quis à nobis quæsitum subterfugium arbitretur, agè sigillatim etiam respondeamus.

Canone 17. prohibentur numero Sacerdotum, id est, eorū qui publico in Ecclesia munere sacro funguntur, adscribi qui post Baptismum duplici coniugio fuerint impliciti. Ad Cano. 17. Rectè hoc quidem, & ex Apostoli sententia, id est, expresso Dei verbo. Nego enim de aliis quàm veris & propriis sic appellatis bimari- tis intelligi, de iis nimirum qui, vt tunc tempora ferebant, plures simul vxores haberent, siue vna temerè repudiata, aliam ea superstite ducebant. Id autem ita esse (quanuis alia postea expositio obtinuerit) vel illud ostendit quod de pellice subiicitur: nimirum ne quis quod de duplici cōiugio dictū erat, eluderet, si se pellicem duntaxat diceret suæ legitimæ coniugi adiūxisse. Nec enim *παλλακή* propriè quamuis concubinam declarat, sed eam demum quæ iustæ vxori sit adiuncta.

In altero Canone dico pro *ἡ ἐκθελκήμενος*, Ad Can. Apost. 18. legendum esse *καὶ ἐκθελκήμενος*: idque non tantum illius Clementis (quicumque tandem sit) auctoritate, verum etiam ipsius Gratiani testimonio euinco, ita videlicet vt significetur hoc interdicto non quasuis viduas intelligi, 54. Distin. Si quis vī duam.
n. iiii.

sed eas demum quæ misso à marito repudio viduæ haberentur. Sic enim Aristophanes Græcus grammaticus *χίρας* definit, non modò quæ mariti morte vxores esse desissent, verum etiam τὰς μετὰ γάμου διάλυσιν μηδ' ἐν συ-

1. Tim. 5. 5. νοικοῦσας: quò fortassis alludit Apostolus quum

τὰς ὄντως χίρας ἢ μεμονωμένας describeret. Est autem hoc interdictum expressè quoque & ab ipso Christo & ab Apostolis traditæ doctrinæ prorsus consensaneum, quum disertè dicat Dominus, eum esse adulterij auctorem qui ab alio (excepta videlicet adulterij causa) repudiatam ducat, quæ corruptela passim tunc regnabat: & præcipiat ex Domini Spiritu Apostolus, ut istę desertrices aut viris reconcilientur, aut innuptę permaneant. Nò igno-

Leuit. 21. 7

ro tamen apud Moysen viduæ nomen virgini opponi, & à repudiata manifestè distingui. Sed quid si probabile est, istius Canonis auctores siue ex Apostolicarum Ecclesiarum more, siue ex suo sensu illum scripserint, hinc quoque Moysi legē ita vt oportuit relaxasse, sicut & alibi in iisdem Canonibus ritè factū est? Alioqui, si ista exigere ad Apostolicorum scriptorum regulam non licet, sequamur sanè illud Apostolicum mandatum. Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema esto.

Canon.
Apost. 21.
& 76.

Ad Cano.
Clem.
priorem.

In illo verò priore Clemētis Canone, qui est illius vtriusque veluti commentarius, illa tanquam Apostolica recipimus, quòd monogami soli admittantur, siue prius mortuę, siue adhuc

adhuc superstites fuerint vxores, quod' Romani Papæ siue Antichristi postea vt impiū damnarunt, adeo vt ad damnandum hunc Clementem, cui se successisse quoties libet gloriantur, non aliis quàm ipsismet iudicibus egeamus. Item, quod maritis ordinatis alteras nuptias interdicit, quum nulli Christiano, nedum Ecclesiastico munere fungēti cuiuspiam, fas sit plures simul vxores habere: & illud quoque probo, quod turpius mulierum coniugio implicitos à sacris functionibus prohibet, ne videlicet earum dedecus in ministeriū ipsum redundet. Idem de repudiatis mulieribus statuo, quia si temerè, id est, aliam ob causam quàm ob adulteriū repudiatae sint, reconciliationi studeant, vel innuptae maneant oportet ex Apostoli doctrina: quare de re tamē plenius alibi differemus. Sin vero iure sunt repudiatæ, rectè cautum est ne eius modi turpitudine sacri ministerij dignitati detrahat. *Οἰκέτιδος* verò nomē video dupliciter accipi posse ex Græcæ linguæ usu: nempe vt eo nomine vel concubinā intelligamus, quæ ita honestiore vocabulo quasi *σύνομος* vocatur (vt etiā à Latinis contubernij & consuetudinis nomen vsurpatur) vel seruilis cōditionis scēminam. Illi verò interpretationi cur potius quàm huic assentiar, duo faciunt. Primū enim lex Moysis, cuius fit in extremo Canone mentio, præter viduam, meretricem & repudiatam, adiicit etiam *הלל*, id est *profanam*, quæ videlicet non sit publicum scortum, neque tamen legitimè coniuncta, siue vt iusta

materfamilias, siue vt *שלה*, (quã propriè Latini cōcubinā vocarunt) ac proinde profana: cuiusmodi sunt quas hodie Romanus clerus solutas amicas vocat. Deinde nisi ita interpreteris, non video quĩ possimus hunc Canonẽ vt Apostolicum, in hac quidem parte admittere, nisi eam intelligas quæ absque domini consensu nupserit. Nam alioqui quum Onesimum, non modò seruum, sed etiam fugitiuum, non minùs honorifico nomine quàm Timotheum ipsum dignetur, filium illum & fratrem appellans, adeoque cū Tychico coniungens: vix mihi probabile est illum, quòd olim seruus fuisset, excellentibus alioqui donis præditum, ministerio indignū fuisse pronuntiaturum, nedum vt id in eo statueret qui ipse ingenuus ancillam aut libertinam duxisset: quod discrimen potiùs iuris Ciuilis Romani fuerit quàm Ecclesiastici ac verè Christiani. Iam verò quòd cœlibes ad maiora illa munera vocatos non finit matrimoniū contrahere, quo modo explicandum sit suprà docuimus, nempe non vt eiusmodi nuptiæ tanquam illicitæ pronuntientur, neque etiam vt aliqua in illis pollutio inesse significetur, quod postea nonnulli non rectè senserūt: sed quòd cœlibes ministri, partim vt huius vitæ negotiis minùs occupati, sicut Apostolus docet, partim vt Ecclesiam minore sumptu grauant, maritis anteponerentur. Quòd autem legem Moïsis citat quasi adhuc illa teneamur, aut sic intelligendum est vt paulò antè diximus, aut vt Iudaicum fermentum potiùs repudian-

pudiandum, nedum ut tanquam Apostolicum recipiatur.

Supereſt aliud Caput ex eodem libro à nobis deſcriptum, cuius prior pars de viduis iunioribus non allegendis, non poteſt non ut Apoſtolica probari, quum ex Apoſtolo ſit manifeſtè deſumpta. Sed ne illud quidē improbo, quòd repetitū connubiū non ſine pollicitationis (id eſt ἐπαγγελίας, non autem εὐχῆς, id eſt voti) violatione contractum, πρᾶγμα ἀπρεπὲς καὶ ἀδύνατον, id eſt rem indecoram & illegitimam, appellat: quatenus videlicet violabatur fides ſive promiſſio illa qua ſeſe non ad cœlibatum, ſed ad Eccleſiæ miniſterium conſtanter obeundum adſtringebant. Id autē ita eſſe verba ipſa oſtendūt: NON, inquit, PROPTER CONIUNCTIONEM IPSAM, SED PROPTER FALSITATEM, id eſt, non quia nupſerint, ſed quia nubendo tranſgrediuntur quod pollicitæ fuerant, ſe videlicet Eccleſiæ miniſtraturas. Nec enim temerè eſt quòd quævis viduæ nō recipiebantur, ſed ex demum quas eſſet probabile in miniſterio perſeueraturas, ac proinde continentię dono præditas. Eſſet autem proculdubio ipſa matrimoni coniuñctio damnanda, eſt (ut poſtea perperam de his rebus iudicatum eſt ab hominibus falſa voti opinione faſcinatis) coniugium ipſum neceſſariò dirimendum, ſi quod tunc iuſtum votum ſeruandæ viduitatis extitiſſet. Quid ſi verò quiſpiam excipiat tacite ſaltem exactam fuiſſe tuendę viduitatis fidem, quum id promitteretur quod

Ad Clem.
Canon. po-
ſteriore

Aa.9.

non nisi seruata viduitate præstari posset? Fatebor quidem ego ita esse, quauis inter id quod tacitè sine ex consequenti duntaxat, & quod expressè directèque promittitur, magnum sit discrimen: ideòque Apostolum dico vè istis vanis plerunque pollicitationibus (sicut res ipsa postea probauit) occasio præcideretur, rectè cauisse ne viduæ sexagenariis minores in sacrarum viduarum album referrentur. Earum autem quod manus fuerit, ex iis liquet quæ de Dorcade in Actis Apostolicis referuntur: vt eos qui ista nobis nunc obtrudunt, quasi sint ipsi veteris disciplinæ vindices, siquid frontis habent, sanè in his saltem erubescere oporteat. Sed ad rem redeo. Ista quidè in hoc Canone vt Apostolica non modò non improbamus, sed etiam ab aduersariis, (si quidem restituta volunt) Viduarum collegia, in primis exigimus. Verùm quæ subiciantur quis sanæ, id est, Apostolicæ fidei homo non damnarit? *Trigamia*, inquit, *est incontinentiæ signum*. Esto. nam primæ etiã nuptiæ hoc plerunque arguunt, quum tunc ætas maximè vigeat, & propter scortationem quoque oporteat vnāquamque suum maritum habere. Abstinere verò se à coniugio nō posse (id enim est, opinor, hoc loco incontinentia) vitiū per se non est, excepta *ἀταξία*, quum naturalis sit illa appetitio, & continentia sit peculiare Dei donum: sed quum continere non possis, turpia facere, id demum vitiosum est, quod in eas nō cadit quæ quoniam continere non possint, nubere malunt quàm vri, quo-

riefcunque id faciât. Quod autem subiicitur,
 cuiusmodi tandem est? *Quod ultra trigamiam*
est, inquit, manifesta est scortatio, & certa lascinia.
 Ergo quæ quarto nupserit, scortatrix fuerit?
 ergo quartum coniugium dirimendam? Quid
 si quæ in ætatis flore tertium coniugem a-
 miserit, nec continentia donum habeat? I-
 storum certè, vt paucis absoluam, non est
 auctor ille Spiritus qui per Apostolum nihil
 tale definiit, sed ille ipse Montani paracletus,
 qui non Tertullianum modò, verùm etiam
 alios deinceps plurimos miserè fefellit: ac in-
 ter ceteros Basilium quoque hæc eadem in-
 culcantem, si modò (quod mihi probabile
 non est) eos Canonas edidit qui ipsius nomi-
 ne quasi ad Amphilochoium scripti circunfe-
 runtur, & ab aliis quoque (Græcis etiam) hoc
 nomine citantur. Quid plura? hunc ipsum
 Canonem non ita pridem concilium Floren-
 tinum sub Eugenio quarto planè aboleuit,
 vt Espensæus ipse obseruat. Controversiæ au-
 tem illæ hac de re postea inter hypocritas il-
 los Constantinopolitanos Patriarchas & ali-
 quot Imperatores excitatæ, Cæsaribus ipsis,
 prout ferebat eorum leuitas, modò in hanc,
 modò in illam partem nutantibus, à quo spi-
 ritu ista profecta sint, satis supérque probât,
 vt longiore refutatione non sit opus. Quod
 enim ex Dei verbo profert iste Clemens, va-
 lere non potest nisi aduersus eos qui plures
 simul vxores habent: vt suo loco aduersus
 Tertullianum hoc ipso argumento vtentem
 probauimus. Nam alioqui certè sentiendum

Conc. Flo.
 definitio
 10, in epi-
 tome.
 Concil.
 Photius.
 Nomoca-
 nonis tit.
 13. & ibi
 Balsamô.

erit ne morte quidem dissolui coniugij vinculum, si plures vxores habere, ac proinde in ordinationem Dei peccare existimabimus, qui mortua vna aliam ducit. Sed quid si hoc etiam isti cuicunque Clementi daremus? certe consequeretur, digamos etiam ipsos aduersus legē Dei facere. Qua fronte igitur digamos tolerat, trigamos verò dānat, tetragamos denique in album scortatorum refert? *Ne, inquit, in diaboli iudicium & laqueos multos, & amentes cupiditates incidant.* Egregia sanè ratio, tolerare legis diuinæ transgressionem, vt diaboli laqueum effugias. Imò quū etiam tertio, nō minùs quàm secundo mortuo marito, vt possit qui continentia donum non habet, quis est iste Apostolorum scilicet discipulus, qui remedium aduersus incontinentiam disertis Apostoli verbis expressum, miseris conscientis ausit adimere? Itaque lōgè rectiùs Hieronymus ipse, alioqui prorsus quum libuit Montanizans, ne octogamos quidem damnare se testatur: minimè certè ita scripturus si pro scortatorib⁹ habuisset. Quid si igitur ista dicamus nō de quibusuis viduis, sed de iis tantum accipienda quæ sacro ministerio fungebantur? Atque ne ita quidem possit iste scriptor excusari, quum ne secundus quidem maritus istis, salua manente ipsarum pollicitatione, cōcedi potuerit. Sed vnde sit error iste exortus non ita difficile est coniicere. Quum enim initiò gētibus sensim ad Christum transeuntibus, multi in Oriēte, ac præsertim inter Iudæos ipsos, polygami depre-

deprehenderetur, quod si quis coegisset vxores omnes præter primam abiicere, multis fuisset pessimè consultum, quòd ea corruptela ita esset inueterata, vt vitio non duceretur: idcirco paulatim hac in re progrediendum fuit. Itaque à Paulo fuit illud in primis cautū, vt omnis ordo Ecclesiasticus ista labe careret. Qui enim potuissent polygamiam in aliis damnare, qui suo exemplo illam cōfirmassent? Ad reliquos autē quod attinet, digami post Baptisma, id est, qui vnica superstite vxore non contenti aliam superinducerēt, primū à benedictione, id est, publica consecratione excludebantur, ad cō quidem vt presbyteris interesse istiusmodi nuptiarū conuiuiis nefas esset. Deinde iubebantur errorem ab Ecclesia deprecari, & certo temporis spatio à communione arcebantur. Postremò fuit hic modus constitutus huic lasciuia, vt cum tertia vxore vix, ac ne vix quidem, quisquam admitteretur in Ecclesiam: quadrinubus autem pro manifesto scortatore haberetur, ac proinde quartā abiicere prorsus teneretur. Hinc illa quæ & hic Clemens, & Basilius (vt & veteres Canones alij multi) quū de veris digamis, id est, iis qui plures *καὶ τὰυτόν* vxores habēt, rectè scripta sint, ad alios digamos nulla in re peccantes (ad eos videlicet qui plures successiuè ducūt in Domino) perperā transtulerunt. Vt autē ita sentiā nō res ipsa modò penè clamās me impellit, sed & rationes manifestæ, & eorūdem etiam Veterum authoritas. Inconti-

nentiam enim, ut paulò antè dixi, id est, quòd
 aliquis non habens continentiae donum, amif-
 fa vxore pergat uti matrimonij remedio, si-
 ue secundò, siue vlteriùs repetiti, quis vnquã
 sani iudicij homo vitio duxit? Quis verò ita
 insaniisse Patres, imò ipsos Apostolos, si huic
 Clementi credimus, existimarit, ut pro eo
 quod iubet in Domino fieri Apostolus, pœ-
 nitentiae multam cuiquam irrogarint? Re-
 ctius igitur ista multò tum Epiphanius tum
 Hieronymus quàm alia multa. Sic enim ille
 contra Catharos, quãuis in eo, ut ante dixi-
 mus, aberràs quòd quæ in genere dixit Apo-
 stolus, ad solos quos vocant laicos restringit.
 Καὶ ὁ μὴ μίαν ἐσχικώς, ἐν ἐπαίνῳ μέλζον· καὶ τιμῇ πᾶσι
 πᾶσιν ἐκκλησιαζομένοις ἐνυπάρχει. τὸν δὲ μὴ δυ-
 देंτα τῇ μιᾷ ἀρκεσθῆναι τελευτήσασθαι, ἢ ἐνεκὶν τῆς
 περὶ πόσεως, πορνείας, ἢ μοιχείας, ἢ κακῆς αἰτίας χαρι-
 μὲς γεγονέναι, συναφθέντα δευτέρᾳ γυναίκι, ἢ συνῆλ-
 θέντα ἀνδρὶ, ἐκ αἰσῆται ὁ θεὸς λόσος, ἐδὲ ἀπὸ τῆς
 ἐκκλησίας καὶ τῆς ζωῆς ἀποκηρύττει, ἀλλὰ διαβασάτω
 διὰ τὸ ἀσθενὲς οὐχ' ἵνα δύω γυναῖκας ὅτι τὸ αὐτο σὺν
 ἔτι περιούσης τῆς μιᾶς, ἀλλ' ἀπὸ μιᾶς ἀποσχεθεὶς δε-
 υτέρᾳ εἰ τύχοι ἐν νόμῳ συναρθεὶς, ἐλέει τοῦτον ὁ αἰσὶν λό-
 σος, καὶ ἡ αἰτία θεοῦ ἐκκλησία, μάλιστα εἰ τυχεῖται οὗ τοιοῦ-
 τος τὰ ἄλλα εὐλαβῆς, καὶ χεῖ νομον θεοῦ πολιεύμενος.
 Id est, *Ei is quidem qui unam habuit, magis lau-
 datur & honoratur à toto Ecclesia cœtu. Eum ve-
 rò qui una quæ defuncta fuerit contentus esse non
 potuerit, quive separatione vel scortationis, vel a-
 dulterij, vel alicuius mali criminis occasione facta,
 cum secunda vxore coniunctus fuerit, siue mulie-
 rem alteri viro adiunctam, non accusat diuinus*
sermo.

Epiphan.
 in Catha-
 ros.

*sermo, neque ab Ecclesia & vita exclusum denun-
 riat, sed tolerat ob infirmitatem: non ut duas simul
 habeat uxores, sed si ab una seiunctus secunda le-
 gitima coniunctus deprehendatur, eius misereatur
 sermo diuinus, & sancta Dei Ecclesia, praesertim si
 eiusmodi quispiam fuerit alioqui pius, & secundum
 Dei legem se gesserit. Hæc igitur Epiphanius,
 ut quidem habetur in emendatioribus codi-
 cibus: ex quibus etsi apparet iam tum decli-
 natum fuisse ab Apostolica sententia de ma-
 trimonijs etiam repetiti puritate, tamen illud
 liquet, non fuisse indictam successiue renu-
 bentibus pœnitentiam, ac proinde Canones
 illos aduersus digamiam, de iis esse accipien-
 dos qui plures $\chi\tau\iota$ ταύτης uxores haberet, qui-
 bus opponuntur quos Apostolus vnus vxo-
 ris viros appellat. Sed & Hieronymus ad O-*

Hierony.
 Oceanus,
 tom. 2.

ceanum, sedatiore animo hac de re scribens,
 longius progreditur, ut qui apertè dicat, A-
 postoli de Episcopis verba de digamia pro-
 priè sic appellata intelligi. *Ex Iudeis*, inquit,
erat Apostolus: prima Christi Ecclesia de Israhel
reliquiis congregabatur. sciebat lege concessum, &
exemplo Patriarcharum ac Moysis familiari, po-
pulo in multis vxoribus liberos spargere, cuius etiã
licentia sacerdotibus patebat arbitrium. Præcepit
ergo (ne eandem licentiam sibi Ecclesia vindicent
sacerdotes) ne bina pariter & trina sortiuntur con-
iugia, sed ut singulas vno tempore uxores habeant.
 Hæc igitur Hieronymus, omnium maximè
 idoneus in hoc argumento aduersus semet-
 ipsum testis. Placet autem tertium illis duo-
 bus adiungere Bernardum, recētiorem qui-

o. j.

In Cant.
serm. 66.

dem scriptorem. & quidem in felicissimo seculo natum, sed quem ob synceritatem & lumen spiritus adeo corrupta etate prorsus admirabile, non dubitem quidem ego multis tum Græcæ tum Latinæ Ecclesiæ doctoribus in multis antepone. Sic igitur ille de repetitis matrimoniis, *Paulus est*, inquit, *qui concedit vidua ut cui vult nubat: & tu contra præcipis, nulla præter virginem nubat, & hoc non nisi virgini, ut non cui vult, nubat & ipsa. Quid manum Dei abbrevias? Quid largam benedictionem nuptiarum restringis? quid proprium vindicias virgini, quod indultum est sexui? Non concederet hoc Paulus nisi liceret. At parum dico, concedit. Vult quoque. Volo, inquit, adolescentiores nubere, nec dubium quin viduas dicat. Quid manifestius est? Ergo quod concedit quia licet, etiam vult quia expedit. Quod licet & expedit, hæreticus prohibet: nihil hac prohibitione persuadebit, nisi quod hæreticus est. Hæc ille, & quidem verè continens, ut arbitror. Sed aduersarij nimis excipient, dici ista aduersus Tatianorum siue Catharorum reliquias, se verò minime damnare nuptias quatumvis repetitas, sed duntaxat propter incontinentiam arcere digamos à Clero, non ab Ecclesia. Aliqui etiā fortasse postulabūt, ut quum Bernardum citem, adhæream igitur ipsi in eadem illa cōcione, Purgatorium & preces pro defunctis tuenti. At ego respondeo, nō hæc à me proferri, ut vel damnādi, vel probandi matrimonij argumenta istis basibus fulciam, vel per omnia his Patribus adhæream, quos ad Verbi di-*

bi diuini normam exigere nobis certum est, ut & ipse Augustinus Pelagianis respondit: sed ut istorum falsitatem suis ipsorum testibus coarguam. Nam certè si vera sunt trium saltem istorum testimonia, falsum scripsit iste Clemens, trigamiam vocans incontinentiam, & quod ultra trigamiam est, manifestà scortationem: neque rectè ob successiuè repetitas nuptias tanquam ob crimen exclusus est quisquam à clericatu. His autem explicatis facile fuerit Veteres de digamis legatos Canones intelligere, quos etiam placuit sigillatim ad Verbi diuini normam exigere.

Ex Synodo Neocæsariana.

Canō huius Synodi tertius sic habet, Περὶ τῶν πλείστοις γάμοις περαιωόντων, ὃ μὲν χρόνος σαφὴς ὁ ὠρισμὸς, ἡ δὲ ἀναστροφὴ, ἡ πᾶσις αὐτῶν συντεταγμένη τὸν χρόνον. id est, *De iis qui in plurimas nuptias inciderunt, manifestum est tempus definitum. Conuersatio autem ac fides ipsorum, tempus illud contrahit*

Can. Neo-
cæsar. 3,
31. quest. 1
De his
qui

Et Eiusdè 7. Πρεσβύτερον εἰς γάμους διαμονύ-
λων μὴ ἐσιᾶσθαι. ἐπὶ μετάνοιαν αἰτῶντος τὸ διαζύγιον, τίς εἶναι ὁ πρεσβύτερος ὁ διὰ τὴν ἐσιδέσθαι συγκαταθέ-
μενος τοῖς γάμοις; Id est, *Presbyter in digamorum nuptiis cibum ne capite. Quum enim requirat pœnitentiam digamus, quis presbyter illas nuptias conuiuij gratia comprobabit?*

Can. neo-
cæsar.

Hunc autem vtrunque Canonē de iis qui post Baptismum vxore adhuc superstite, siue cum qua adhuc permaneant, siue quam deseruerint, aut aliam ob causam quàm ob adulterium repudiarint, alterā superinducebant, in-
o. ij.

Explicatio
Can. 3. &
7. Neocæsar.

telligi oportere dicimus: cuius exemplū videre est apud Hieronymum in Fabiolæ epitaphio. Nam alioqui si ad eos digamos trahantur (ut postea factum est) qui mortua quotacunque vxore aliam ducunt in Domino, vtrunque dicimus, ut Apostolicę doctrinę repugnantem, planè repudiandum: & hinc ortam illā manifestam corruptelā nō rectè defensam ab Ambrosio, qua factū est ut huiusmodi digamię in Ecclesia nō benediceretur.

Ex Laodicensi Synodo.

Canon primus, *Περὶ τῶ δὲ ἐν χῆρτι τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα ὡς ἐλευθέρως καὶ νομίμως συναφθέντας δευτέροις γάμοις, καὶ λαθρογαμίαν ποιήσαντας, ὁπίου χρόνου παρελθόντος καὶ σχολασάντων ταῖς περσευχαῖς καὶ νηστειαῖς, καὶ συγγνώμῃ τοῦ διδασκᾶν αὐτοῖς τὴν κοινωνίαν ὀρίσασιν.* Id est, *Oportere ex Ecclesiastico Canone, si qui liberè & legitimè secundis nuptiis cōiuncti fuerint, neque clandestinum matrimonium inierint, exiguo tempore elapso, postquam precibus & ieiuniis vacarint, communionem ipsis ex aequitate concedi definimus.*

Falsa Esp̃e
fari inter-
pretatio
Can. I.
Syn. Lao-
dic.

Hunc autem Canonē, ut septimū Neocæsariensem, quum vterque ad veros digamos de quibus diximus (ad eos videlicet qui plures χῆρτι τὰυτὸν vxores haberent) manifestè referatur, Espensæus alioqui diligens collector, ad posterius digamorum genus præpostero planè iudicio detorsit. Vult enim additū esse νομίμως, id est legitimè, ut digami priores ab Ecclesia apertè dānati, ab istis distinguātur quorum nuptiæ secundæ simpliciter nō dānarentur, Deinde λαθρογαμίαν putat significare solennis benedictionis priuationē: ut sit istius

Canoxis hæc sentētia:lis quoque qui secundis nuptiis quantumvis legitimè, id est mortua priore vxore, iungantur, si tamen vsurparunt Ecclesiasticam benedictionem (quæ illis nimirum esset interdicta) pœnitentiam aliquam modicam iniungi. Sed si ita esset, cō. Ratio 1.
 sequeretur iussos istos fuisse λαθρογαμίαν, vt qui δια τὸ λαθρογαμίαν μὴ ποιῆσαι mulctarentur, id est, quòd Ecclesiastica benedictione essent abusi. Ego verò vbiq; inuenio λαθρογαμίαν ita dānari (quod etiā ipsa vocis notatio declarat) vt prorsus hallucinari mihi quidē videatur, qui reprehensum, nedū mulctatū, quenquam puter, quòd Ecclesię benedictione petita, potius clandestinū matrimonium nō inierit. Et quo iure, obsecro, qui in Domino nubunt siue primò siue secūdò, clām id facere, id est, non cōscia Ecclesia, & absque presbyteri benedictione, iubeantur? an ne videatur Ecclesia huiusmodi nuptias approbare? imò Ecclesia Apostolica non est habenda, iis cōiugiis benedicere recusans, quæ testatur (imò etiam vult) Apostolus fieri, sicut ante ex Bernardo ostendimus, modò fiant in Domino. An vt vitetur offendiculum? atqui nō præbet offendiculum qui à verbo Dei nō discedens, siue primò, siue secūdò, vel vlteriùs coniugiū init. Deinde quis non videt lōgè maximū esse offendiculū, quempiā cernere in Ecclesia maritū, cuius cōiugij testis non fuerit Ecclesia? Inepta est igitur ista horum Canonum explicatio, vt qui de veris post Baptismum digamis semper In ecclesia damnatis

intelligantur. Quum autē ab eis pœnitētia, & quidem seuera flagitaretur, additur quædam in hac Laodicensi Synodo istius seueritatis moderatio erga eos qui alteram quidē uxorem, sed tamen liberē & legitimē, id est palām & ritē, neque clanculum, vt facere solent qui malē sibi sunt cōscij, matrimonium istud iniissent.

Ad Can.
26. sextæ
Synodi. gr.
Distin. De
his.

Iubet Canon 26. sextæ Synodi, circiter annum Domini 682, corruptissimis iam Ecclesiis, habitæ, presbyterum per ignorantiam illicitis nuptiis implicitum, Domino deslere, & nefarium eiusmodi coniugiū dissolui, quem locum Gratianus de secundis nuptiis exponit. Fateor verò hanc esse Gratiani expositionē, sed longē ineptissimam. Quī enim possit aliquis ignorare primas an secundas nuptias celebret. Rectē igitur Balsamon non secundas, sed incestuosas siue cum cognata initis interpretatur: & malē Gratian⁹ illud κατ' ἀποστολὴν omisit.

Ad eiusdē
Synodi Canonem 6.

Eiusdem Synodi Canon sextus sacerdotes duobus matrimoniis implicitos, itē mque viduarum maritos adeò grauiter punit, vt eorum quoque coniugia tanquam nefaria dissoluat, renouatis etiam Apostolicis Canonibus à nobis suprā expositis. At nos, non quid illi Synodo (cuius etiā multi Canones prorsus impuri legūtur) simpliciter placuerit, sed quid ex verbo Dei decreuerit, querim⁹. Quænam verò ex verbo Dei testimonia istis planē tyrannicis legibus prætexantur, suo loco expendimus.

Et hi

Et hi quidem sunt veteres Canones in ve-
 ros digamos, vsque ad Syritij & Innocentij,
 pontificum sanè in hac re impurissimorum,
 tempora sanciti: quos tamen Canonas nullo
 iure primùm aduersus pluriū successiuè vxorū,
 deinde in viduarum etiam maritos iam
 pridem & Latini & Græci torserunt. Placet
 tamen eorum etiam nonnullas rationes ex-
 pendere. Primùm igitur digamos tanquam
 opprobrium, à Clero arceri volunt, propter
 futuræ incontinentiæ suspicionem. Sanè ve-
 rò, quasi qui continentia, & quidem perpetua,
 donum non habet, sacrorum administra-
 tione sit indignus: aut quasi maritum & in-
 continentem esse idem declarent. Quàm sit
 porrò certum continentis futuræ vitæ argu-
 mentū, vel nunquā, vel semel tantum, idque
 nonnisi virginis, maritū fuisse, discere saltem
 ex suorum Heliogabalorum, ac præsertim (ne
 vetera illa repetam) ex Alexandri sexti, Leo-
 nis decimi, Pauli tertij, Iulij itidē tertij, Pon-
 tificum scilicet sancti Spiritus via & iuxta
 sanctos Canonas electorum, inauditis spur-
 citiis, Catholicos nostros certè nunc tandem
 oportuit.

Proferunt alij excellentem sacerdotij di-
 gnitatem, cur clericis quod laicis non liceat,
 quasi scilicet inquinatæ sint in sese nuptiæ, ac
 non potius credendum sit Apostolo, hono-
 ratas illas in omnibus pronuntianti.

Origenes omnibus post Apostolicū Cō-
 ciliis anterior, scribit non solum fornicatio-
 nem, sed etiam nuptias ab Ecclesiasticis di-
 o. iij.

Refutatio
 auctorita-
 rum & ra-
 tionū pro
 digamiz
 interdi-
 cto.

Prima ra-
 tio.

Refut. r.

Secunda.

Refutat.

Tertia.

Origen in
 Luc Hom.
 17.

Refutat.

gnitatibus repellere, nempe secundas, easque post viduitatem repetitas, ut locus ipse ostendit. Ego verò id cōcedo scribere Origenem, qui alia etiam ineptiora eodem loco subiicit. Cōcedo & illud, iā tum non defuisse qui hæc & alia eiusmodi in Ecclesiā inueherent. De digamis tamen illis Canonas à nobis citatos propterea intelligi debere nego: & alioqui Origenem hīc penitus reiiciendum, ut doctrinæ Apostolicæ repugnantem dico.

Quarta.

Leo Epist.
45.

Leo primus qui in annum Domini circiter 444. incidit, vir doctus, sed valde ambitiosus pontifex, quadam ad Africanos Episcopos epistola scribit, *Illam Pauli præceptionē de Episcopo unius uxoris viro, adeò sanctā SEMPER habitam fuisse, ut etiam de muliere sacerdotis eligendi eadem intelligeretur seruanda conditio: ne forte illa, prius quam in eius matrimonium veniret qui aliam non habuisset uxorem, alterius viri esset experta coniugium.* Sed causa nulla est cur in hoc magis Leoni assentiamur, quam in eo quod alia epistola præscribere ausus est Episcopis contra Dei verbum & totius purioris Ecclesiæ morem: *O PORTERE videlicet ipsos non dimittere quidem uxores, sed quasi non habeant sic habere, quò salua sit charitas coniugiorum, & cessent opera nuptiarum.* Quomodo verò locus ille Pauli sit explicandus suo loco abundè est expositum.

Refut. I.

Quinta.
Innoc. I. e-
pist. 2 c. 6.

Innocentius primus, ut successiuè, etiam ante Baptismum, factos digamos à sacerdotio excludat, quasi videlicet de his in Canonibus Apostolicis, quos vocant, fuerit con-

stitu-

stitutum, hoc causatur, quòd etiam post Baptismum, maneat vxorum numerus. Id verò Refutat. i.
 primùm omnium falsum, deinde etiã si verũ
 esset, ineptum esse dico. Quum enim, vel ipso ²
 teste Apostolo, morte solvatur matrimoniũ,
 tam est vnus vxoris vir qui defunctis aliis
 vel octauam, quàm qui primam habet: quon-
 niã mortuas vxores tanquam vxores nomi-
 nare, nõ alius quàm Montani paracletus do-
 cuit. Deinde etiã si ita esse daremus, vnde iste
 didicit istiusmodi numerũ impedire quominus
 sit aliquis sacrae functioni idoneus? Imò
 si deligatur qui vel octogamus successiue fue-
 rit, sit autem cœlebs, nonne, si Apostolo cre-
 dimus, hic magis fuerit ad vnicè & sine di-
 stractione curãda quẽ Domini sunt idoneus,
 quàm qui vel primam adhuc teneat? Postre- ⁴
 mò, quæ hæc religio est, vxores numerare tã-
 quam impedimenta, scorta verò non item?
 Nam hoc quoque sanctissimos istos Catho-
 licos facere nihil pudet.

Augustinus hoc etiam æstu, per Ambro-
 sium fortassis abreptus, nõ valde dissimilem
 rationem affert, quam alij postea in suã per-
 niciem arripuerunt: *Quoniam inquit, qui ex-*
cessit singularem vxorum numerum, nõ peccatum
commisit, sed sacramenti normam amisit, non ad
vita bona meritum, sed ad ordinationis Ecclesia-
stica signaculum necessariam. Hęc ille: in eo qui-
 dem vt in plurimis aliis, ab Hieronymo rectè
 dissentiens, quòd nullum ne in repetitis qui-
 dem nuptiis peccatum agnoscit, quod & ip-
 se Hieronymus alibi, à seipso dissentiens, fa-

Sexta.
 De bono
 Coniuga-
 li, cap. 18.
 Ambr. ad
 Vercell.
 Epist. 82.

Refutat. i.

e debitū,
Extra De
digamis.

teri cogitur. Sed ista quā affert sacramēti no-
ma vnde tādē desumpta est? *Quia*, inquit In-
nocentius tertius, *nec illa vnus vnica, nec ille*

2 *vnus vnus*. Imò verò (quum vxor esse desierit
cuius maritus mortuus est, & nemo vicissim
mortuæ sit vxoris maritus) & illa vnus etiam
(si voles) centesimi vnica, & ille vnus quāuis

3 centesimæ vnus est. Quinetiā si spirituale cō-
iugium ex Apostoli sentētia potius quàm ex
istis vanissimis commentis æstimemus, in re-
petitis potius quàm in primis nuptiis hæca-
nalogia inuenietur, quandoquidem Christus
non nisi vt secundus maritus, mortuo priori
marito (peccato videlicet) succedit.

Septima.
Epiphan.
in Catha-
ros.
Refutat.

Itaque vana etiā est illa ratio ab Epiphanio
allata, (quod eius pace dixerim:) *Non suscipe-
re sanctam Dei prædicationē post Christi aduentū,
eos qui mortua vxore, secundis nuptiis iuncti sunt,
propter excellētem sacerdotij ordinē ac dignitatē.*
Nam si crimen non est, vt ipsimet vel inuiti
fatentur, vxorem ducere, quo iure sacerdotij
dignitati detrahere dicetur, quod absolute &
simpliciter pronuntiat per os Apostoli Spiri-
tus sanctus, honoratum esse in omnibus?

Octaua.
Ambr of-
fic. lib. i.
cap. vlt.
Refutat. i

At enim, inquit Ambrosius, *quomodo poterit
hortator esse viduitatis qui cōiugia frequētauerit?*
Quasi verò virginitatē aut viduitatē laudare
nō possit etiā qui cōtinētix donū nō habēs,
honestū matrimoniū siue vnū, siue successi-
uē plura, in Domino inierit. Quid si etiā dicā,
quomodo ad nuptias hortabitur, qui maritus
esse detrectat? Hoc nimirū Ambrosio & om-
nibus illis falsa, ista opinione imbutis, q̃ con-
tinentia

inentia sit quædam omnium virtutum epitome, non modò absurdum, sed etiam ineptum videretur, quoniã nullos arbitrati sunt istius modi exhortatione indigere. Sed aliter se re habere, ut experientiam ipsam omittam, vel ipse Apostolus suo exemplo commòstrauit, qui de viris loquens, expressius etiam dixit, *Propter scortationem unusquisque uxorem suam habeat: quàm, Velim omnes esse ut meipsum. &* de viduis agens, *Volo, inquit, iuniores viduas nubere.* Certè quanto satius fuerit omnibus sculis, ad castum matrimonium quàm ad inanem cœlibatus sanctimoniam homines hortari, qui nunc saltem non videt, sanè nihil videt, quum Dominus ipse contentus fuerit dixisse, *Qui potest capere capiat.* Denique vbi nulla culpa est, cur pœna statuitur? Coniugium enim & sacerdotium simul stare non posse, non Christus, sed Satan docuit.

Idem eodem loca, *In secundo coniugio, In-* Nona.
Refutat.
quit, *nò culpa sed lex est.* Hoc illud est verò (ma-
gne vir Ambrosi, cuius virtutù vestigia utinã
vel pcul persequi multi possunt) quod te eous
que refellit, ut super bonum fundamētum, hanc pa-
leam extruxeris, quã nunc apparens dies Domi-
ni consumit. vbi enim hanc legem inuenies?

Sed & illud eiusdem quis excusare possit? Decima
Quid inter populum & sacerdotem, inquit inter-
esset, si iisdem adstringeretur legibus? Quasi verò
nullæ sint aliæ leges inter sacerdotem & popu- Refutat. 1
lum discrimen certum constituentes, quàm
istæ quæ sanctimoniæ prætextu sacerdotum or-
dinè non sanè, ut res ipsa in cælum usque clamat,

supra populum extulerunt, sed infra Sodomam & Gomorrhham pessunderunt. Quasi sit ista in Clero, paucissimis exceptis, imaginaria cœlibatus sanctimonia, illud ipsū quod Logici specificam differentiam appellant.

3 Quasi denique, si hoc ita esset, nō cōsequeretur & sacerdotem cœlibē, iis saltē ex populo qui & ipsi continentię donum haberēt, exquiri: & vnius etiam vxoris virū iis ex populo inferiorem esse qui virgines manserint. Itaque hęc quoque doctrina, stipula est inanis.

Vndecima.

Henricus
in Gauda
uense &
qu, cū se
quantur.
Refut. I.

Baptismus, inquit Scholastici paulō saniores, & *culpam* & *pœnam delet*, ergo & *irregularitatem*. Respondent alij, digamiam non esse aut culpam, aut culpæ pœnā. Atqui respondendum potius erat, nec digamiā esse culpam, nec irregularitatem esse culpæ pœnam.

2 Quæro autem, Si digamia culpa nō est, ut ipsi quum libet fatentur, cuiusmodi hæc ecclesia est, quæ non peccantes, vel potius ideo nuptias repetentes, ne peccent, eo ipso statuit irregularitatē incurrere? Denique si pœnā non meretur digamia, quoniā vbi nulla culpa est, nullus pœnæ locus relinquitur, quo pudore audēt Canonas veteres de digamorum pœnitētia loquentes, vel ad successiuas nuptias torquere, vel, si eò spectant, tanquā à Spiritu sancto dictatos defendere? Nā certē nunquā docuit Spiritus sanctus innocentes mulctare. Aut igitur isti secū manifestē configunt, ut insani solēt: aut suam illā digamiā censent post Baptisma culpam esse. Transeant igitur

Digressio

apertē ad Montani castra. Et tamen Espen-

seus

ſexus nuper (quanuis interdū rectius ſentiēs) auri nomine dignatus eſt quod apud Tertul-
 lianum inuenit, *Digamum* videlicet, *ab eo ha-*
beri ſiue plurium ſimul vxorum, ſiue alterius prio-
re mortua virum, ne ſe fortè, inquit, *moderni ſolos*
Gracè noſſe, veteres neſciſſe arbitrentur. Acutum
 ſanè ſcommā: quaſi nos Grēcè alteriūſve lin-
 guæ cognitionē vt peculium quoddā nobis
 vindicemus, quum vſum huius vocabuli pro-
 prium ab abuſu diſtinguimus: & eorū falſas
 interpretationes redarguimus, qui huius diſ-
 criminis vel ignorance, vel diſſimulatione,
 alios ſecum in pernicioſos errores trahunt.
 Digamum autem à Tertulliano vocari etiam
 alterius vxoris, priore mortua, maritum, mi-
 rum non eſt, quum ne morte quidem diſſo-
 lui prius matrimonium ſomniarit. Itaque vi-
 deat etiam atque etiam modernorum adèd
 ſeuerus caſtigator, ne hīc quoque, vt alibi ſæ-
 pe, pro theſauro carbonēs congeſſerit.

Homicidas, ſcortatores, quorūvis denique
 criminū ante Baptiſmum reos (digamos au-
 tem non itē) admiferunt ætatis illius Epiſco-
 pi, qua cœpit perfectio omnis Chriſtianæ, i-
 mō Angelicæ virtutis ex duobus gradibus æ-
 ſtimari: priore, ſi quis continēs ſemper habi-
 tus fuiſſet, poſteriore, ſi quis amiſſa prima
 vxore, viduitatē ſeruafſet: craſſo ſanè ac toti
 illi vetuſto ſeculo pudendo errore, quaſi hac
 in re poſitum ſit regnū Dei, ac non potiùs in
 iuſtitia, pace, & gaudio per Spiritū ſanctum,
 id quod multo pluribus maritis quàm virgi-
 nibus cōtigifſe nemo poſſit, niſi ſummè im-
 ma.

Duodeci-
 ma.

Rom 14.

17.

pudens, inficiari. Qui verò sunt secuti hunc
 errorem à maioribus acceptum, vix credibile
 est quantopere illū auxerint, adeò quidem ut
 primis etiā nuptiis (cui malo frustra studie-
 rat Gāgrensis synodus, dānato Eustathio, suc-
 currere) nō modò tāquam causæ suæ serviē-
 tes (sicut in Hieronymo præsertim probavi-
 mus) sed etiā ex professo, ut Syritius & Inno-
 cētius, maledixerint. Ita eò tandem res deve-
 nit, ut nulli minùs ad sacras functiones ido-
 nei habiti sint, quàm qui etiā ante Baptismū
 mortua prima vxore aliā duxissent. Istis autē
 succedentes Scholastici (genus hominū acu-
 tum quidē, & in speciem φιλομαθές, sed sum-
 mè curiosum, cōtentiosum, & partim lingua-
 rum & bonarū literarū cognitione destitutū,
 partim ambitione, ac quouis potius affectu,
 quàm syncero cognoscēdæ ac tuēdæ verita-
 tis studio omnia perscrutans) conati sunt ve-
 ritatē cū mendacio, lumen cum tenebris, in
 hoc etiā argumēto, ut in plerisque, cōciliare.
 Itaque quū hunc nodū explicare nō possent,
 cur ante Baptisma digamus, irregularis eua-
 dat post Baptisma, de homicida verò aliud
 statuatur, confugiunt ad sacram suam ancho-
 rā, ut decet pōtificū mācipia, nēpe ad Ecclesię
 beneplacitū. Egregia sanè Ecclesia: quasi sit
 castæ spōsæ aliquid velle præter id quod vult
 sponsus. *Oves mea*, inquit sponsus, *vocē meam*
audiunt. Et Paulus de his rebus disserēs: *Non*
quòd, inquit, *laqueum vobis iniiciam*.
 Obiectio. **Respons.** Causantur tamen sacri Ordinis defectum:
 quia scilicet scortationi, adulterio, homicidio

cuius denique sceleri potius cum sacro ipso
rum ordine quàm matrimonio, nedum digam-
mæ, conuenit. Et quid est, vt quàm modestis-
simè loquar, culicem quidem colare, came-
lum autem deglutire, si hoc non est?

Spirituales, inquiunt alij, *maximè decet spiri-* Decima
tualitas, cui quum maximè repugnet cōcupiscētia, tertia. Du-
vt quia totus homo caro efficiatur, eius permanētis randus in
signū non debet in ordinādis apparere: quod in di- 4. Sēt. dist.
gamis apparet qui vna cōtēti uxore esse noluerint. 27. q. 4.

In his verò quàm multa perperam dicun-
tur? Primū enim aliud est naturaliter appe-
tere quàm vri. nec illud (excepta *ἀταξία*, quæ
in coniugio ignoscitur) repugnat spirituali-
tati, qualis quidē à seruis Dei in hac vita posi-
tis requiritur. Deinde si secundā in Domino²
ducere signū est eius permanētis incontinē-
tiæ quæ totū hominē efficit carnē, quod tan-
dē iudiciū fiet de futura scortatoris continē-
tiæ? & tamē hūc isti admittūt sine cōtrouer-
sia, qui videlicet ante Baptismum scortator
fuerit, digamū verò vsque ad eò pertinaciter
repudiāt, vt de sui etiā Pōtificis potestate su-
per huius rei dispensatione, vt loquuntur, ad-
huc inter se decertent. Quid quòd adulteros
etiam in monasterium suis legibus detru-
dunt? nempe ad sui similitum cōetus.

Refutatio.

Postremò duos etiam ex ipsis Scholasticis Decima
coryphæis testes ab ipso Espēsæo productos quarta.

audiamus, vt quàm inanes sint rationes pro
digamiæ interdicto allatæ, vel ex ipsis acerri-
mis eius defensoribus cognoscamus. Sic igi-
tur Thomas, *Manifestū est*, inquit, *digamū non*

Tho. quod
lib. 4. art.
3.